

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Кафедра фінансів і кредиту

Губинська Анастасія Олегівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Механізм функціонування банківської системи в Україні та його значення
у забезпеченні фінансової стійкості банків
(тема кваліфікаційної роботи магістра)

Кваліфікаційна робота магістра на здобуття
ступеня вищої освіти магістр
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»
за освітньо-професійною програмою «Фінансовий менеджмент»

Керівник кваліфікаційної роботи магістра:
Канд. Екон. Наук, доцент кафедри фінансів і
кредиту Чорноморського національного
університету ім. Петра Могили

_____Дранус В.В.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент:

Д-р. екон. Наук професор кафедри обліку і аудиту
Чорноморського національного університету ім.
Петра Могили

_____Белінська С.М.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Миколаїв 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	8
1.1. Сутність та структура банківської системи України	8
1.2. Основні функції банківської системи та їх вплив на національну економіку	18
1.3. Інструменти регулювання банківської діяльності в Україні	26
1.4. Роль Національного банку України у забезпеченні стабільності банківської системи	32
2. МЕТОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	38
2.1. Аналіз існуючих методів оцінки фінансової стійкості банків	38
2.2. Вибір показників для оцінки фінансової стійкості банків	43
3. ЕМПІРИЧНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ НАЙБІЛЬШИХ БАНКІВ УКРАЇНИ	48
3.1. Аналіз сучасного стану банківської системи	48
3.2. Аналіз показників фінансової стійкості банків	55
3.3. Аналіз структури активів банків	67
3.4. Аналіз динаміки прибутків банківської системи України	75
4. РЕЗУЛЬТАТИ ОЦІНКИ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ	81
4.1. Проблеми, виявлені під час оцінки фінансової стійкості банків	81
4.2. Рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості досліджуваних банків	84
ВИСНОВКИ	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	107

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблематика дослідження функціонування банківської системи є надзвичайно важливою не тільки у контексті сучасної економічної науки та розвитку банківської системи загалом, а із безпекової точки зору задля забезпечення стабільного функціонування всієї фінансової системи України, зважаючи на поточні виклики, зумовлені триваючою російсько-українською війною, яка, у свою чергу, наносить безпрецедентну шкоду економіці України та ускладнює макроекономічну ситуацію у цілому. З огляду на це банківський сектор, будучи ключовим елементом фінансової системи, є критично важливим фактором для забезпечення фінансової стійкості економіки. Проблематика функціонування банківської системи в Україні в умовах війни є особливо актуальною через значну роль у забезпеченні надійності кредитних ресурсів, інвестування та підтримки національної валюти при макроекономічних умовах із високим рівнем невизначеності.

Ключовими суб'єктами галузі, що досліджується, є комерційні банки та Національний банк України. Ключовими тенденціями, які визначають стан справ у банківському секторі, є зростання впливу регуляторних вимог, необхідність адаптації до міжнародних стандартів, а також підвищення вимог до фінансової прозорості та стабільності, що суттєво впливають на функціонування банків, особливо в умовах війни.

Постановка проблеми полягає у дослідженні механізмів забезпечення фінансової стійкості банків у нестабільних умовах ринку та вивченні ефективності регулювання банківської системи України. Дослідження механізмів функціонування банківської системи в Україні як і проблематика забезпечення фінансової стійкості банків стали предметом дослідження багатьох авторів, зокрема Н.С. Ситник, А.В. Стасишин, Н.З. Блащук-Девяткіна, Л. О. Петик, Е. Гатаулліна, М. Клименко, Т.В. Андрушків, С. Єгоричева, Т. Гудзь, М. Крупка, О. Колодизєв, Н. Тарасевич, Н. Прокопенко, В. Мирончук, І. Шепель, А. Мещеряков, Л. Боденчук, І. Ліганенко, О. Рибак, Т. Лобунець,

С. О. Рекіянов, Н. Г. Нагайчук, М. Король, В. Співак, І. Куліковська, Н. М. Руцишин, О. Р. Пелех, А. Р. Козак, Н. М. Криворучко, Р. Аль-Хурі, Х. Арурі, П. С. Елліот, І. В. Перезова, О. Г. Боднарчук, О. І. Боднарчук, А. С. Політова, С. В. Юдіна, С. М. Ганзюк, К. А. Шкарупа, Т. С. Білокудря, Н. С. Андріїшина, Д. І. Дідківська, В. М. Панькевич та інших. Попередні дослідження показують наявність певних прогалин у забезпеченні надійного функціонування банків, а також виявляють невирішені питання щодо управління ризиками та оптимізації діяльності банків для забезпечення їхньої стійкості.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у всебічному вивченні поточних проблем функціонування банківської системи в Україні задля надання обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення фінансової стійкості банківської системи України.

Завдання дослідження включають:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення сутності банківської системи України;
- дослідити основні функції банківської системи та їх вплив на національну економіку;
- систематизувати інструменти регулювання банківської діяльності в Україні;
- дослідити роль Національного банку України у забезпеченні стабільності банківської системи;
- виконати аналіз існуючих методів оцінки фінансової стійкості банків;
- обґрунтувати вибір показників для оцінки фінансової стійкості обраних банків;
- здійснити аналіз сучасного стану банківської системи України;
- проаналізувати показники фінансової стійкості обраних банків для дослідження;
- виконати аналіз структури активів банків;
- проаналізувати динаміку прибутків банківської системи України;

– охарактеризувати проблеми, виявлені під час оцінки фінансової стійкості банків;

– запропонувати рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості досліджуваних банків.

Об’єкт дослідження – механізм функціонування банківської системи України. **Предметом дослідження** виступають проблемні аспекти механізму функціонування банківської системи в Україні для пошуку напрямів посилення фінансової стійкості банківської системи України.

Основна гіпотеза дослідження полягає у тому, що вдосконалення механізмів функціонування банківської системи суттєво сприятиме підвищенню її фінансової стійкості. Очікуваний результат полягає у визначенні основних напрямків підвищення фінансової стійкості банківської системи України, які забезпечать її стабільність у тривалій перспективі.

Для досягнення мети дослідження використано комплекс методів, такі як критичний аналіз літературних джерел, аналіз та синтез, порівняльний аналіз, статистичні методи, систематизацію та узагальнення. Для візуалізації отриманих результатів використано табличний та графічний методи. При написанні кваліфікаційної роботи використані програмні засоби Microsoft Word та Microsoft Excel.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у систематизації знань про механізм функціонування банківської системи в Україні та розробці рекомендацій щодо підвищення фінансової стійкості банків на основі проведеного аналізу.

Інформаційною базою для проведеного дослідження слугували як наукові статті та монографії, так і офіційні статистичні дані, публікації Національного банку України, фінансова звітність банків тощо.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, чотирьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 92 найменування. Загальний обсяг роботи викладено на 89 сторінках, а основний обсяг – на 75 сторінках.

Основна частина роботи складається із чотирьох розділів. У першому розділі, що стосується теоретичних основ функціонування банківської системи, розглянуто визначення банківської системи, її складові елементи, а також структура банків, що функціонують в Україні. Особлива увага приділена характеристиці різних типів банків і їх ролі у фінансовій системі. У другому підрозділі проведено аналіз основних законодавчих актів та нормативних документів, які регулюють діяльність банків в Україні, а також їх вплив на функціонування банківської системи. У третьому підрозділі проаналізовано основні функції банків, такі як кредитування, залучення депозитів, платіжні операції та їхній вплив на розвиток національної економіки, з акцентом на взаємозв'язок між банківською системою та економічним зростанням. Другий розділ присвячено механізму функціонування банківської системи України. У цьому розділі розглянуто структуру дворівневої банківської системи, аналізуючи ролі та функції комерційних банків, їх взаємодію та вплив на економіку. У другому підрозділі досліджено основні інструменти, що використовуються для регулювання банківської діяльності, такі як монетарна політика та резервні вимоги. Завершено розділ аналізом функцій та ролі Національного банку України як головного регулятора, що забезпечує фінансову стабільність банківської системи. У третьому розділі проведена емпірична оцінка фінансової стійкості найбільших банків України, також обґрунтовані критерії та показники, які використовуються для оцінки фінансової стійкості банків, такі як ліквідність, капіталізація та прибутковість та здійснено детальний аналіз фінансової стійкості ПАТ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Райффайзен Банк», вивчаючи їх показники, структуру активів і пасивів, а також проведено порівняльний аналіз фінансової стійкості цих трьох банків для визначення їхніх сильних і слабких сторін. Четвертий розділ присвячено результатам оцінки та обґрунтуванню рекомендацій щодо підвищення фінансової стійкості банків. У ньому проаналізовано проблеми, виявлені під час оцінки фінансової стійкості досліджуваних банків, та їхні можливі наслідки для банківської системи в цілому, у результаті чого надані

рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості досліджуваних банків, зосереджуючи увагу на практичних заходах, які можуть бути вжиті для зміцнення їх фінансового становища. У третьому підрозділі надані узагальнені рекомендації для підвищення фінансової стійкості досліджуваних банків та усієї банківської системи України в цілому. У висновках підбито підсумки проведеного дослідження, зазначено основні результати та рекомендації, а також визначено перспективи подальших досліджень у цій галузі.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

1.1. Сутність та структура банківської системи України

Банківська система відіграє ключову роль у розвитку та функціонуванні національної економіки [10]. Банки, функціонуючи як фінансові посередники для розподілу капіталу, є головним двигуном загального економічного зростання країни. Коли банки ефективно мобілізують і розподіляють кошти, це знижує вартість капіталу для компаній, прискорює накопичення капіталу та стимулює зростання продуктивності. Надійна фінансова система тісно пов'язана з поточною та майбутньою економічною ефективністю. Краще функціонуючі фінансові посередники можуть зменшити провали ринку капіталу та сприяти економічному розвитку. Однак підрив довіри до банківської системи може порушити її роль у сприянні ефективному розподілу капіталу та економічному розвитку. Нестабільність у банківській системі може мати згубні наслідки для реального економічного зростання. Безпека та надійність банків є головною проблемою державної політики, і політика уряду була розроблена для обмеження банкрутства банків та паніки, яку вони можуть викликати. Банкам потрібен статут, щоб здійснювати банківську діяльність і мати право на державні механізми підтримки, такі як надзвичайні позики від центрального банку та чіткі гарантії страхування банківських депозитів до певної суми. Діяльність банків регулюється законодавством своєї країни і зазвичай підлягає регулярному нагляду. Якщо банки діють за кордоном, вони також можуть регулюватися приймаючою країною. Регулятори мають широкі повноваження втручатися в проблемні банки, щоб мінімізувати збої [98].

Норми спрямовані на обмеження кредитного ризику, ринкового ризику, ризику ліквідності та загального ризику зниження платоспроможності банків. Тепер від банків вимагається тримати більший капітал вищої якості, наприклад, у формі нерозподіленого прибутку та сплаченого капіталу, щоб компенсувати

збитки, ніж це було до фінансової кризи. Великі глобальні банки повинні мати ще більше капіталу, щоб врахувати потенційний вплив їх банкрутства на стабільність світової фінансової системи. Тому регулюючі положення банківської системи також визначають мінімальні рівні ліквідних активів для банків і приписують стабільні, довгострокові джерела фінансування. Регулятори переглядають зростаючу важливість установ, які виконують функції, схожі на банківські, але не регулюються так само, як банки – так звані тіньові банки – і шукають варіанти їхнього регулювання [98]. Це свідчить про те, що зростаюча роль банківської системи у економічному зростанні вимагає поглиблення регулювання механізму її функціонування.

Щодо визначення сутності банківської системи, то виділяють два основних значення трактування сутності банківської системи – вузьке (інституційний підхід) та широке (інституційно-економічний підхід) (рис. 1.1) [87].

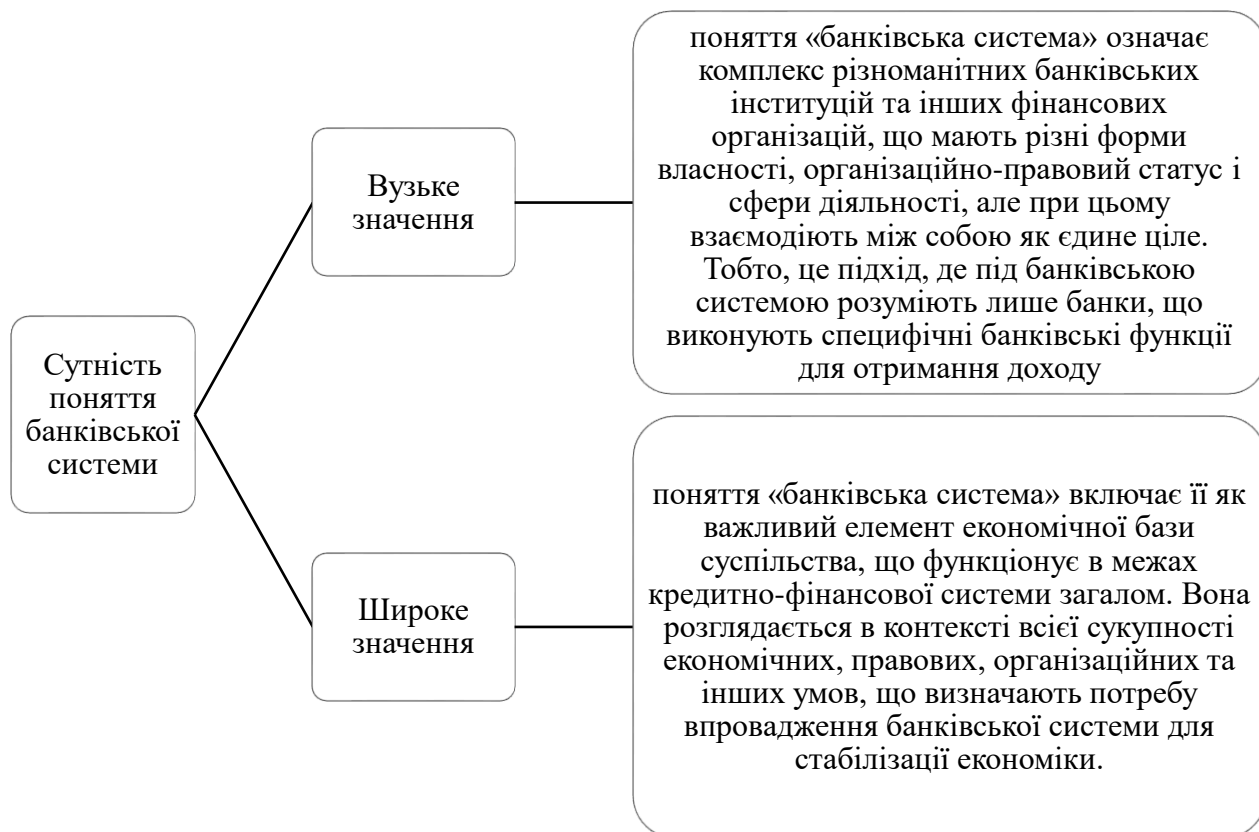


Рис. 1.1. Сутність поняття банківської системи

Джерело: [87, с. 19].

Т. Андрушків зазначає, що загалом банківська система – сукупність банків, установ, кредитних установ і структурних механізмів, що діють у рамках одного національного фінансово-кредитного механізму. Іншими словами, банківська система це специфічна економічна, організаційно-правова структура, що забезпечує функціонування грошового ринку та економіки в цілому. Банки є економічно самостійними юридичними особами і повністю незалежні від розподільних і виконавчих органів державної влади у вирішенні питань, пов'язаних з їх операційною діяльністю [2].

Необхідність банківської системи визначається двома групами причин:

1) необхідність державного нагляду та регулювання банківської діяльності, узгодження комерційних інтересів окремих банків із загальносуспільними інтересами – забезпечення монетарної стабільності та операційної стабільності всіх банків;

2) забезпечення рівноваги попиту та пропозиції на грошовому ринку та в кожному його секторі. При цьому банки повинні керуватися не тільки своїми комерційними інтересами, а й вимогами системи в цілому [87, с. 18].

Банки, на відміну від інших суб'єктів господарювання, несуть підвищений ризик дестабілізації власної діяльності, дезорганізації всього грошового ринку та спричинення загальноекономічної кризи. Розрізняють: централізовані однорівневі банківські системи та децентралізовані; дворівневі банківські системи (які складаються з центрального банку та комерційних банків). Більшість розвинутих країн мають дворівневу банківську систему, з центральним банком на першому рівні. На нього зазвичай покладено вирішення макроекономічних завдань у грошово-кредитній сфері, насамперед забезпечення стабільності національної валюти та забезпечення стабільності функціонування всієї банківської системи [2].

В Україні діє дворівнева банківська система: Національний банк (як регулятор знаходиться на першому рівні) і комерційні банки різних типів і форм власності (знаходяться на другому рівні). Національний банк є

центральним банком України та його емісійним центром [16]. Схематично структуру банківської системи зображено на рис. 1.2.

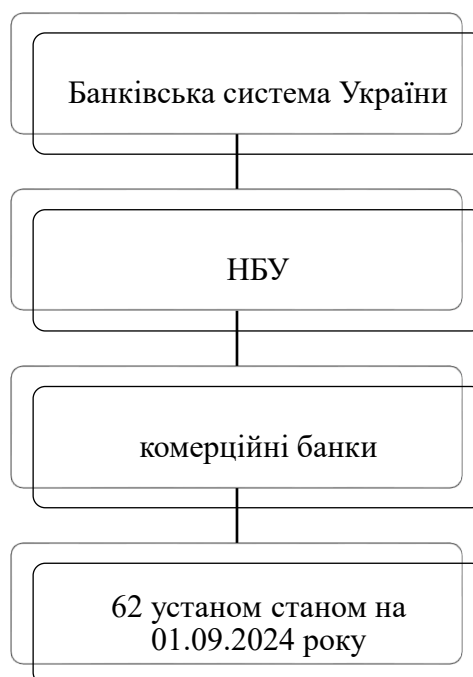


Рис. 1.2. Структура банківської системи України

Джерело: [45].

Національний банк України – це ключова незалежна державна інституція, що виконує важливу роль у забезпеченні цінової та фінансової стабільності країни. Його головною метою є сприяння економічному зростанню та інтеграції України до міжнародної спільноти центральних банків. НБУ працює над створенням ефективної фінансової екосистеми, підтримуючи розвиток інноваційних фінансових технологій та підвищення фінансової обізнаності серед населення. Відповідно до своєї візії НБУ прагне стати сучасним, інноваційним, відкритим та незалежним центральним банком, здатним виконувати свої функції в будь-яких умовах. Він є лідером у розвитку фінансової екосистеми та має довіру як з боку суспільства, так і міжнародних партнерів. Основною місією НБУ є забезпечення цінової та фінансової стабільності, що сприяє сталому економічному розвитку України, що включає

підтримку країни на шляху до перемоги та в період військового відновлення. Цінності НБУ охоплюють 6 ключових аспектів, які представлено на рис. 1.3.

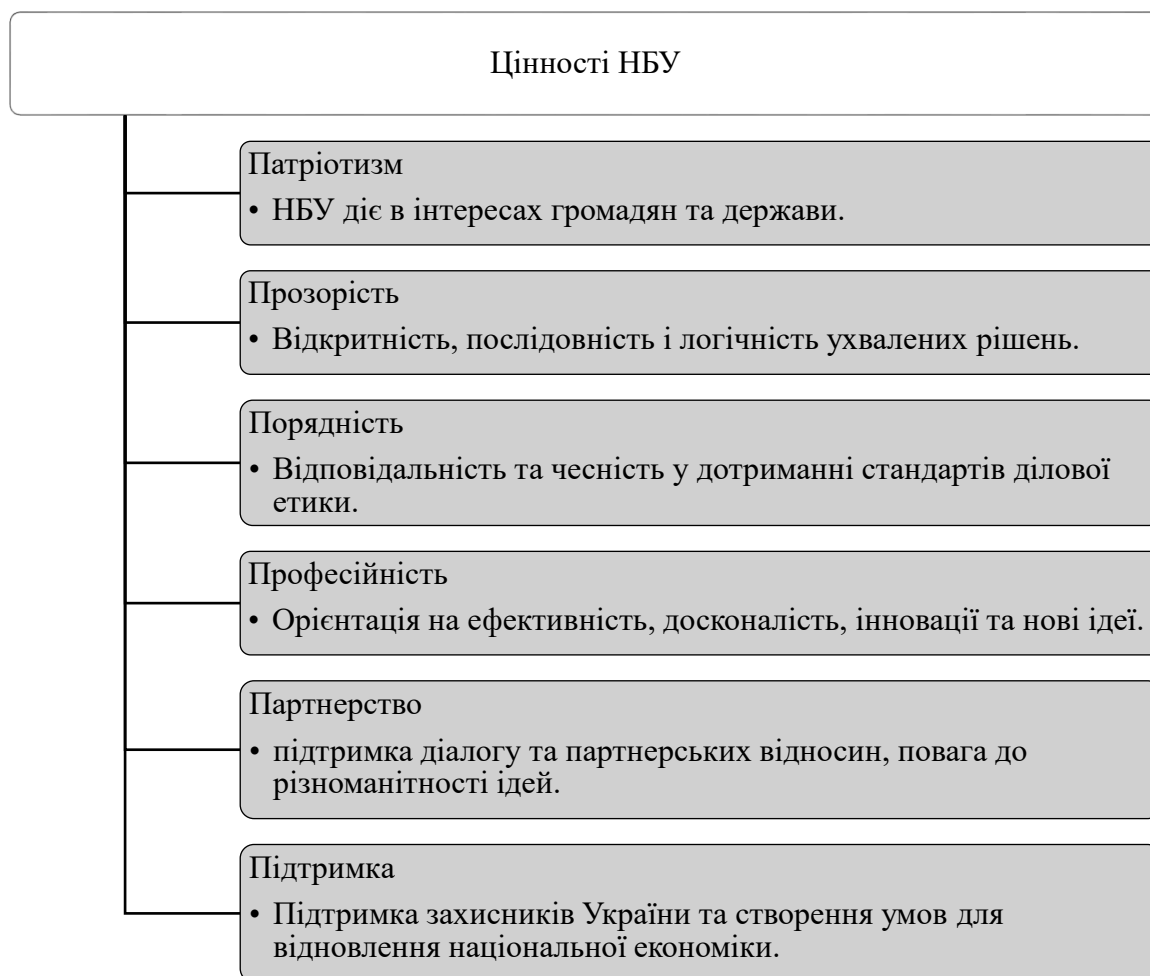


Рис. 1.3. Задекларовані цінності НБУ

Джерело: [78].

Національний банк України на даний момент очолює Голова, Андрій Пишний, а Рада складається з дев'яти членів: чотирьох, які призначаються Верховною Радою, чотирьох – Президентом України [78].

Узагальнюючи зазначимо, що банківська система в Україні пройшла довгий шлях розвитку і має дворівневу модель. НБУ встановлює правила гри на фінансовому ринку, регулює діяльність банків і стежить за стабільністю національної валюти. Комерційні установи працюють безпосередньо з клієнтами, надаючи широкий спектр послуг. У цілому банківська система не обмежується набором фінансових інститутів, а являє собою складний механізм,

який впливає на всі аспекти економіки країни. Від його ефективності залежить швидкість переказу коштів, доступність кредитів для бізнесу та населення, надійність заощаджень.

Банківська система – це складна, внутрішньо організована та динамічна система, що включає комплекс різноманітних банківських установ, діяльність яких регулюється законодавством і спрямована на обслуговування потреб економіки та суспільства, а також забезпечення фінансової стабільності країни [87, с. 18].

Світові тенденції зосереджені на забезпеченні дотримання банківського законодавства, запобіганні фінансовим шахрайствам, створенні сприятливих умов для розвитку банківського сектору при збереженні вільного ринку фінансово-кредитних послуг [40].

У сфері державного регулювання банківської діяльності існує певна специфіка, оскільки суб'єкти та об'єкти регулювання мають особливий статус, існує два види державного регулювання:

- зовнішнє – з боку законодавчої та виконавчої влади шляхом видання нормативно-правових актів;

- внутрішнє – яке реалізується Національним банком України як елементом дворівневої банківської системи України шляхом прийняття нормативних та індивідуальних правових актів, оскільки НБУ є органом державного управління, наділеним спеціальними повноваженнями та незалежним від інших органи державного управління [1].

Основним законодавчими актами, які регулюють банківську систему, є Закони України «Про Національний банк України» [26] та «Про банки і банківську діяльність» [21]. Відповідно до ст.1 Закону України «Про Національний банк України» однією з функцій НБУ визначено формування дієвої системи норм для регулювання діяльності банків та забезпечення здійснення банківського нагляду та відповідальності за порушення банківського законодавства [78]. НБУ здійснює регулювання діяльності банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення банками

операцій [97]. Регулювання та банківський нагляд здійснюється відповідно до Конституції України [38], Закону України «Про банки і банківську діяльність» [Error! Unknown switch argument.], Закону України «Про Національний банк України» [26], інших законодавчих актів України та нормативно-правових актів НБУ [93, с.890]. Крім цього, для функціонування банківської системи важливим є Закон України «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків», прийнятий 23 березня 2017 року [31], який спрямований на прискорення та полегшення процесів реорганізації і капіталізації банків, що є ключовим для забезпечення стабільної діяльності банків в умовах сучасної економіки.

У таблиці 1.1 визначимо основні закони України, які важливі у контексті регулювання банківської системи.

Таблиця 1.1

Основні закони України для регулювання банківської системи

Закон України	Роль у регулюванні банківської діяльності
Про банки і банківську діяльність (від 07.12.2000 № 2121-III)	Визначає правові основи діяльності банків в Україні, структуру дворівневої банківської системи (Національний банк та комерційні банки), вимоги до капіталізації, ліквідності, платоспроможності та захисту вкладників.
Про Національний банк України (від 20.05.1999 № 679-XIV)	Регулює діяльність НБУ як центрального банку України, його повноваження щодо монетарної політики, регулювання грошової маси, банківського нагляду, забезпечення фінансової стабільності та підтримки національної валюти.
Про систему гарантування вкладів фізичних осіб (від 23.02.2012 № 4452-VI)	Встановлює механізми захисту депозитів фізичних осіб у комерційних банках, створюючи систему гарантування вкладів, що забезпечує повернення коштів у разі банкрутства банку.
Про платіжні послуги (від 30.06.2021 № 1591-IX)	Регулює діяльність платіжних систем, переказ коштів в Україні, забезпечує контроль за здійсненням безготівкових розрахунків та створює правову базу для діяльності фінансових посередників.
Про фінансові послуги та фінансові компанії (від 14.12.2021 № 1953-IX)	Встановлює принципи регулювання на ринках фінансових послуг, включаючи банківські послуги, контролює діяльність фінансових установ та забезпечує дотримання стандартів нагляду і захист прав споживачів.
Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків (від 23.03.2017)	Спрямований на прискорення та полегшення процесів реорганізації та капіталізації банків для забезпечення їх стабільного функціонування, підвищення капітальних вимог та підтримки фінансової стійкості банківської системи.

Джерело: складено за [Error! Unknown switch argument.; Error! Unknown switch argument.; Error! Unknown switch argument.; Error! Unknown switch argument.; Error! Unknown switch argument.]

argument.; Error! Unknown switch argument.; Error! Unknown switch argument.; Error! Unknown switch argument.]

Закон України «Про банки і банківську діяльність» закріплює елементний склад банківської системи, а також економічні, організаційні та правові засади створення, функціонування та реорганізації чи ліквідації цих установ. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [21] банківська діяльність займається залученням у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб, а також розміщенням таких коштів від свого імені, на власних умовах та на свій ризик, відкриттям і веденням банківських рахунків фізичних та юридичних осіб. Важлива роль у регулюванні банківських відносин належить підзаконним актам, що містять норми банківського права, таким як акти Президента України та Кабінету Міністрів України; акти міністерств та відомств, що стосуються банківської сфери, а також правові акти НБУ [11, с. 33–34]. Сучасний стан нормативно-правової регламентації банківської діяльності в Україні свідчить про наявність серйозних проблем, які значно ускладнюють правозастосовну діяльність суб'єктів правових відносин у банківській системі [18].

Окрім, зазначених вище важливими нормативними актами для регулювання банківської системи є:

- Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»[23];
- Закон України «Про валюту і валютні операції»[22];
- Закон України «Про іпотеку»[25];
- Закон України «Про заставу»[24];
- Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368[58];
- Положення про ліцензування банків, затверджене постановою Правління Національного банку України від 22.12.2018 № 149[64];

– Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників, затверджене постановою Правління Національного банку України від 27.06.2008 № 189[70];

– Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затверджене постановою Правління Національного банку України від 11.06.2018 № 64[68];

– Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затверджене постановою Правління Національного банку України від 19.05.2020 № 65[61];

– Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 10.05.2016 № 311[66];

– Положення про Кредитний реєстр Національного банку України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 04.05.2018 № 50[63];

– Положення про порядок регулювання діяльності банківських груп, затверджене постановою Правління Національного банку України від 20.06.2012 № 254[74];

– Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп, затверджене постановою Правління Національного банку України від 09.04.2012 № 134[72];

– Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 18.07.2019 № 97[67];

– Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах, затверджене постановою Правління НБУ від 02.07.2019 № 88[69];

– Положення про визначення пов'язаних із банком осіб, затверджене постановою Правління Національного банку України від 12.05.2015 № 315[75];

– Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій та операцій з ощадними сертифікатами банку, затверджене постановою Правління Національного банку України від 03.12.2003 № 516 (заголовок у редакції постанов Правління Національного банку України від 03.09.2020 № 145 та від 14.07.2022 № 144)[71];

– Положення про застосування Національним банком України заходів впливу, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17.08.2012 № 346[60];

– Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверджене постановою Правління Національного банку України від 30.06.16 № 351[59];

– Методичні рекомендації щодо організації корпоративного управління в банках України, схвалені рішенням Правління Національного банку України від 03.12.2018 № 814-рш[39];

– Положення про організацію та проведення інспекційних перевірок, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17.07.2001 № 276[77];

– Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 22.12.2017 № 141[62];

– Положення про порядок подання до Національного банку України аудиторського звіту за результатами щорічної перевірки фінансової звітності банку, банківської групи та про проведення аудиторської перевірки фінансової звітності учасника банківської групи, затверджене постановою Правління Національного банку України від 02.08.2018 № 90[73];

– Інструкція з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 17.11.2004 № 555[54];

– Інструкція з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 20.12.2005 № 480[55];

– Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 27.02.2018 № 17[76];

– Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 04.07.2018 № 75[65];

– Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 26.12.2018 № 153[56];

– Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з фінансовими інструментами в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 21.02.2018 № 14[57];

Законодавча база, що регулює діяльність банківської системи України, є достатньо розгалуженою та багатoproфільною, охоплюючи широке коло аспектів, пов'язаних з функціонуванням банків, і загалом є комплексною, охоплює всі ключові аспекти діяльності банків і відповідає сучасним потребам фінансового ринку та міжнародним стандартам. Однак велика кількість нормативно-правових актів свідчить про необхідність подальшої систематизації та модернізації окремих положень.

Отже, діяльність банківської системи України регулюється комплексом законодавчих актів, основними з яких є закони «Про Національний банк України» та «Про банки і банківську діяльність». Зовнішнє та внутрішнє державне регулювання забезпечує ефективність функціонування банківських установ, при цьому особлива увага приділяється дотриманню економічних нормативів, які сприяють зниженню ризиків і забезпеченню фінансової стабільності.

1.2. Основні функції банківської системи та їх вплив на національну економіку

Р. Аль-Хурі, Х. Арурі та П. К. Елліотт зазначають, що банки, як фінансові установи, традиційно виконують дві важливі функції в будь-якій економіці, які включають формування та постачання ліквідності, а також трансформацію ризику. Банки сприяють виробництву, інвестиціям і підтримують економічне зростання через трансформацію ліквідності. Ліквідність банківського сектора безпосередньо пов'язана з безпекою наявності коштів і доступністю фінансових ресурсів. Банки можуть виконувати свої зобов'язання, якщо мають можливість позичати або якщо їхні активи можуть швидко перетворитися на готівку з мінімальними втратами або без них. Проте капітальна структура банків може бути вразливою через різницю між активами та пасивами. Банки можуть вирішувати проблеми з ліквідністю, надаючи кредити та запозичуючи свої фінансові резерви, коли вони надлишкові; таким чином, підсилюючи неефективність цих банків. Тому стверджується, що центральний банк може зменшити ці недоліки. Ризики пов'язані з неліквідністю, яка може збільшитися через різницю між грошовими потоками від основної суми та відсотків, пов'язаних із активами, пасивами та позабалансовими зобов'язаннями. Основна причина вразливості банків полягає у виконанні ними функцій зміни термінів зрілості та забезпечення захисту щодо очікуваних потреб кредиторів у ліквідності [94].

Т. В. Андрушків зазначає, що банківська система має на меті виконання таких функцій: трансформація, створення засобів платежу та регулювання грошової маси, забезпечення стабільності банківської діяльності та грошового ринку. Трансформаційна функція визначається посередницькою місією банків. Мобілізуючи вільні кошти одних суб'єктів ринку та передаючи їх іншим суб'єктам різними способами, банки мають можливість змінювати величину грошового капіталу та фінансовий ризик. Функція створення грошей і регулювання грошової маси полягає в тому, що банківська система швидко

змінює кількість грошей в обігу, збільшуючи її відповідно до зміни попиту на гроші. Це ключова особливість банківської системи – у її реалізації беруть участь усі елементи системи. Це стосується всіх сфер банківської діяльності, насамперед кредитування. Функція забезпечення стабільності банків і грошового ринку пов'язана з надзвичайно високим ризиком банківської діяльності [2].

У сучасних умовах для стабілізації фінансово-економічної ситуації в країні необхідна ефективно функціонуюча, надійна та розвинена банківська система. Банківська система бере участь у виконанні основних функцій фінансової системи України, зокрема, шляхом:

- забезпечення способів переміщення фінансових ресурсів у часі, через кордони держав та між окремими галузями тощо;
- розробки та забезпечення способів управління ризиками;
- забезпечення механізму об'єднання фінансових ресурсів та їх розподілу між окремими суб'єктами господарювання;
- забезпечення безперебійного функціонування платіжних систем, зокрема, шляхом удосконалення способів клірингу та здійснення розрахунків, що сприяють торгівлі;
- забезпечення насичення ринку ціновою інформацією, що дозволяє координувати децентралізований процес прийняття рішень в окремих галузях економік [87].

В умовах воєнного стану банківський сектор України продовжує працювати, відновлювати роботу відділень в звільнених регіонах України та активно розвиватись [96].

Н. С. Ситник, А. В. Стасишин, Н.З. Блащук-Девяткіна, Л. О. Петик виділяють три основні функції банківської системи: створення та регулювання грошової маси, трансформація капіталів і стабілізація діяльності банків та фінансового ринку (рис. 1.4).

Функції створення грошей і регулювання грошової маси	<ul style="list-style-type: none"> • Дає можливість банківській системі оперативно змінювати масу грошей в обігу, збільшуючи або зменшуючи її відповідно до попиту на гроші.
Трансформація	<ul style="list-style-type: none"> • Полягає в тому, що банки забезпечують мобілізацію вільних коштів одних суб'єктів господарської діяльності та передачу їх іншим. На основі цього створюється можливість зміни (трансформації) величини й термінів грошових капіталів та фінансових ризиків.
Стабілізація	<ul style="list-style-type: none"> • Має призначення забезпечити стійкість банківської діяльності та грошового ринку. Банківська система функціонує в умовах підвищеного ризику втрати ліквідності та банкрутства. Виступаючи посередниками грошового ринку, банки на себе несуть відповідальність за перерозподіл банківських ризиків своїх позичальників.

Рис. 1.4. Основні функції банківської системи

Джерело: [87, с. 20].

Ці функції підтримуються принципами діяльності банківської системи. Основні принципи діяльності банківської системи в умовах війни представлено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Основні принципи діяльності банківської системи України в умовах війни

Принцип	Опис
1	2
1. Законність	Основний принцип, що забезпечує діяльність банківської системи відповідно до законів, правових документів та актів, як в Україні, так і в інших країнах.
2. Економічна самостійність	Банки несуть економічну відповідальність за результати своєї діяльності. Вони мають свободу розпорядження власними та залученими коштами і майном.
3. Незалежність від органів державної влади та місцевого самоврядування	Органи державної влади та місцевого самоврядування не можуть втручатися в дії керівників чи працівників банків, за винятком випадків, передбачених законодавством.
4. Відповідальність за зобов'язаннями	Банки не відповідають зобов'язанням держави, і навпаки, держава не відповідає зобов'язанням банків.
5. Законність здійснення банківських операцій	Банківські операції використовуються на основі ліцензій (дозволів), які банки виконують відповідно до вимог законодавства.

Продовження табл. 1.2

1	2
6. Дотримання економічних нормативів НБУ	Банки повинні підтримувати економічні нормативи, встановлені НБУ, для забезпечення стабільності всієї банківської системи та захисту інтересів клієнтів.
7. Право вибору банківської установи	Фізичні та юридичні особи мають право самостійно вибирати банківську установу для обслуговування.
8. Виконання зобов'язань перед клієнтами і третіми особами	Банки зобов'язані виконувати свої зобов'язання, включаючи повернення коштів вкладникам та інші основні зобов'язання.

Джерело: складено за [41; 81; 21; 80].

Н. М. Руцишин, О. Р. Пелех, А. Р. Козак, Н. М. Криворучко зазначають, що банківська система бере участь у здійсненні основних функцій фінансової системи, а саме:

- забезпечення своєчасного руху коштів як у середині країни, так і за її межами;
- розробка та застосування методів управління ризиками;
- акумулювання фінансових ресурсів і їх розподіл між суб'єктами національної економіки;
- забезпечення ефективної роботи платіжних систем [86, с. 28].

Ці функції мають суттєвий вплив на національну економіку (табл. 1.3). На поточному стані розвитку економіки України банківський та реальний сектори економіки мають спільну проблему – порушення процесу накопичення капіталу.

Таблиця 1.3

Основні функції банківської системи та їх вплив на національну економіку

Функція банківської системи	Опис	Вплив на національну економіку
1	2	3
1. Забезпечення своєчасного руху коштів	Забезпечення переміщення фінансових ресурсів як всередині країни, так і за її межами.	Сприяє підтримці економічної активності, розвитку торгівлі, залученню інвестицій та стимулює міжнародну економічну співпрацю.
2. Розробка та застосування методів управління ризиками	Впровадження ефективних методів для зменшення фінансових ризиків банківських операцій.	Забезпечує фінансову стабільність банківської системи, знижує ймовірність криз та підвищує довіру до фінансових інститутів.

Продовження табл. 1.3

1	2	3
3. Акумулявання фінансових ресурсів і їх розподіл	Залучення коштів від вкладників та розподіл їх між суб'єктами економіки через кредити та інвестиції.	Сприяє економічному зростанню через підтримку бізнесу, інновацій та споживчих потреб, забезпечує ліквідність та фінансування інвестиційних проектів.
4. Забезпечення ефективної роботи платіжних систем	Забезпечення надійного та безперебійного функціонування платіжних систем для здійснення фінансових операцій.	Підтримує безперервність економічних процесів, підвищує ефективність і швидкість обігу коштів, сприяє економічній стабільності та прозорості грошових операцій.

Джерело: розширено за [Error! Unknown switch argument., с. 28].

Фінансові можливості обох виснажуються, що підтверджується зниженням монетизації української економіки. Тому сьогодні йдеться не про зростання, а про оновлення соціально-економічної ролі банків. Для цього необхідно зменшити відтік капіталу з країни через канали імпорту товарів і вивезення доходів національної економіки. Підприємствам потрібні довгострокові інвестиції за рахунок поповнення власного капіталу, а не збільшення зобов'язань [100].

Отже, у банківській системі України основні функції включають трансформацію капіталів, створення та регулювання грошової маси, а також забезпечення стабільності фінансового ринку. В умовах війни банківська система продовжує адаптуватися, відновлювати діяльність у звільнених регіонах та розробляти ефективні методи управління ризиками, що забезпечує рух фінансових ресурсів та підтримує економічну активність.

Як зазначено у попередніх підрозділах банківська система України має дворівневу структуру. Це визначено Законом України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III, який встановлює правові основи функціонування банківської системи в Україні [21]. Основною метою закону є регулювання діяльності банків та забезпечення стабільності банківської системи країни, захисту інтересів вкладників та інших учасників фінансових відносин. У контексті дворівневої банківської системи України, цей закон

визначає особливості побудови та функціонування банків першого і другого рівнів (рис. 1.5).



Рис. 1.5. Дворівневність банківської системи України

Джерело: складено за [21].

У контексті дворівневої банківської системи, закон ретельно та чітко описує особливості побудови та функціонування банків першого та другого рівнів. Перший рівень, який займає НБУ, виконує ключову роль у регулюванні

та контролі діяльності комерційних банків. Національний банк, як центральна фінансова установа держави, безпосередньо відповідальний за розробку та впровадження грошово-кредитної політики, а також за здійснення суворого нагляду за банківською системою. Він займається регулюванням грошової маси, контролює ліквідність банків, видає ліцензії та функціонує як кредитор останньої інстанції для комерційних банків у разі фінансових труднощів. НБУ також зобов'язаний підтримувати стабільність національної валюти та забезпечувати фінансову безпеку держави.

Другий рівень складають комерційні банки, які є основними учасниками фінансового ринку, що активно обслуговують економіку та населення. Вони здійснюють широкий спектр важливих операцій: залучення депозитів, надання кредитів, проведення розрахунково-касових операцій та обмін валют тощо. Ці банки, діючи в рамках жорсткого регулювання з боку НБУ, повинні відповідати вимогам щодо капіталізації, ліквідності та платоспроможності.

Таким чином, Національний банк України, у відповідності до статті 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [21], займає центральне місце в банківській системі України, яка включає інші банки та філії іноземних банків. В той час як комерційний банк має право самостійно визначати свою діяльність і спеціалізацію, але підлягає регулюванню Національним банком через пруденційні нормативи.

Важливе положення в статті 5 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [21], стосується економічної незалежності банків, де зазначено, що банки самостійно володіють своїм майном, і держава не несе відповідальності за їхні зобов'язання. Водночас, державним органам заборонено втручатися у діяльність банків, крім випадків, визначених законом. Згідно зі статтею 6 даного закону, банки можуть існувати у формі акціонерного товариства або кооперативного банку, і їхня діяльність регулюється в тому числі і Законом про гарантування вкладів фізичних осіб.

Таким чином, побудова банківської системи України складається з двох рівнів: першого (НБУ) і другого (комерційні банки). При цьому НБУ відіграє

ключову роль як регулятор банківської системи, а другий рівень системи складають комерційні банки, які здійснюють широкий спектр операцій.

1.3. Інструменти регулювання банківської діяльності в Україні

Національний банк України здійснює контроль і регулювання банків для забезпечення надійності та стабільності банківської системи, що надає впевненості клієнтам, вкладникам, кредиторам і позичальникам у стабільній роботі банків і їхній здатності виконувати свої зобов'язання. НБУ контролює всі банки в Україні, їхні закордонні філії, іноземні банки в Україні та інших осіб у межах дотримання Закону України «Про банки і банківську діяльність» [9].

У таблиці 1.4 представимо коротку характеристику основних інструментів регулювання банківської системи.

Таблиця 1.4

Коротка характеристика основних інструментів регулювання банківської системи

Інструмент регулювання	Характеристика
1	2
Нормативно-правове регулювання	Створення та оновлення нормативних актів, що регулюють діяльність банків, відповідно до міжнародних стандартів та законодавства.
Капітальні вимоги	Встановлення мінімальних вимог до розміру капіталу банків для забезпечення їхньої стійкості та покриття можливих ризиків.
Ліквідність	Регулювання рівня ліквідності банків, щоб гарантувати їхню здатність виконувати короткострокові зобов'язання.
Резервування	Вимога до банків резервувати частину активів для покриття потенційних збитків від ризикових операцій.
Інспекційні перевірки	Проведення планових і позапланових перевірок банків для оцінки їхньої фінансової стабільності та ризиків.
Оцінка ризиків	Аналіз ризиків у діяльності банків і впровадження системи раннього реагування для їхньої мінімізації.
Прозора структура власності	Контроль за тим, щоб власницька структура банків була прозорою та уникала конфліктів інтересів.
Кредитна політика	Контроль за відповідністю кредитної політики банків нормативам щодо кредитування пов'язаних осіб та зниження ризиків.

Вимоги до ділової	Перевірка ділової репутації власників і керівників банків для
-------------------	---

Продовження табл. 1.4

1	2
репутації	забезпечення надійності та відповідальності перед клієнтами.
Валютний контроль	Регулювання операцій банків з іноземною валютою для підтримки фінансової стабільності.
Фінансовий моніторинг	Вимога до банків здійснювати моніторинг фінансових операцій для запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Джерело: складено за [Error! Unknown switch argument.; Error! Unknown switch argument.; Error! Unknown switch argument.; Error! Unknown switch argument.].

Із таблиці 2.2. можемо підсумувати, що регулювання охоплює усі аспекти функціонування банківської системи. В той же час, виконуючи банківський нагляд НБУ забезпечує весь необхідний функціонал для стабільної та ліквідної роботи банківського сектору (рис. 1.6).



Рис. 1.6. Напрями банківського нагляду, здійснюваного НБУ

Джерело: складено за [9].

Національний банк аналізує діяльність кожного банку та банківської системи загалом, оцінюючи їхні ризики та перспективи, застосовуючи підхід професійного судження щодо оцінки ризиків, що виникають у діяльності банків, і використовуючи передові методи ризик-орієнтованого нагляду. НБУ також прогнозує майбутні ризики і впроваджує систему раннього реагування на потенційні проблеми, щоб мінімізувати їхній вплив на клієнтів і партнерів банків, а також на всю банківську систему. Фокус НБУ зосереджений на банках і питаннях, які становлять найбільшу загрозу для стабільності банківської системи України. Такі підходи дозволяють своєчасно виявляти можливі проблеми та вживати відповідних заходів. Національний банк ідентифікує банківські групи для запобігання переміщенню коштів до компаній, підконтрольних одному власнику. Банківською групою вважається сукупність фінансових організацій із спільним власником, якщо банківські активи перевищують 50%. Прозора власницька структура банку знижує ризики надмірного кредитування афілійованих осіб та виведення коштів. Прозорість структури означає можливість встановити зв'язок між банком та його власниками. Сьогодні Національний банк має інформацію про кінцевих власників усіх банків. Національний банк перевіряє ділову репутацію власників і керівників банків для захисту інтересів їхніх клієнтів. Власники і керівники мають бути бездоганної ділової репутації. Зокрема, якщо банк став неплатоспроможним, його керівників і власників не визнають такими, що мають бездоганну репутацію. НБУ також оцінює професійну придатність керівників та фінансовий стан власників, включаючи законність походження їхнього майна [9].

Національний банк формує правову основу для функціонування банківської системи, розробляючи нормативні акти, що регулюють створення та діяльність банків, їхні відносини з клієнтами та відповідальність перед державою задля створення конкурентного середовища в банківському секторі, дотримуючись міжнародних стандартів, таких як рекомендації Європейського

органу з банківського нагляду та Базельського комітету. Національний банк також переглядає нормативну базу для гармонізації її з директивами ЄС згідно з Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [9].

Одним із пріоритетних питань банківського регулювання є мінімізація ризиків банківської діяльності. У цьому напрямку НБУ розробляє, впроваджує та контролює виконання економічних нормативів діяльності банків – показників, встановлених НБУ з метою регулювання банківської діяльності на основі безвиїзного нагляду для здійснення моніторингу діяльності окремих банків і банківської системи в цілому [12, с. 39]. Для регулювання банківської системи використовується низка економічних нормативів, які включають показники достатності капіталу, ризиків та інвестування (табл. 1.5). Ці нормативи розраховуються відповідно до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368 (зі змінами) [52].

Таблиця 1.5

Характеристика діючих економічних нормативів

Норматив	Назва нормативу	Пояснення	Значення (вимоги регулятора)
Н1	Регулятивний капітал	Капітал, який має банк для покриття своїх ризиків	Не менше встановленого значення
Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу	Співвідношення капіталу банку до його зобов'язань	Не менше 10%
Н3	Норматив достатності основного капіталу	Основний капітал банку	Не менше 7%
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	Максимальний рівень ризику, який банк може взяти на одного контрагента	Не більше 25%
Н8	Норматив великих кредитних ризиків	Максимальний розмір великих ризиків	Не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами	Ризик за операціями з пов'язаними з банком особами	Не більше 25%
Н11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за	Ліміт інвестування банку в окремі фінансові	Не більше 15%

	кожною установою	установи	
Н12	Норматив загальної суми інвестування	Загальний розмір інвестицій банку	Не більше 60%

Джерело: складено за [52; 35].

Зазначені у вищенаведеній таблиці економічні нормативи встановлюються для контролю та зниження ризиків у банківській системі. В умовах невизначеності та кризи в банківській системі України виникає необхідність ефективного управління ліквідністю та прибутковістю. Стратегічним завданням, яке мають вирішити банки в процесі управління ліквідністю, є необхідність уникнення як дефіциту, так і надлишку ліквідних коштів. Дефіцит призводить до ризику втрати ліквідності банку, а надлишок ліквідних коштів є наслідком нераціонального розміщення коштів і прямим чинником втрати майбутніх прибутків банку. Отже, для уникнення або принаймні мінімізації ризику нестійкої ліквідності кожен банк зобов'язаний підтримувати оптимальне співвідношення між рівнем ліквідності та прибутковості, сукупність основних прийомів, методів і заходів, досягнення яких повинно бути чітко визначено та сформульовано в стратегії управління банком [17].

Вагоме місце у механізмі регулювання банківської системи посідають інструменти регулювання ліквідності, для чого НБУ використовує залежно від ситуації на грошово-кредитному ринку:

- 1) операції з рефінансування (кредити овернайт, кредити рефінансування) – це механізми, що дозволяють банкам отримувати короткострокове фінансування для покриття своїх ліквідних потреб;
- 2) операції прямого репо – угоди, за якими банки можуть отримувати кошти в обмін на цінні папери, зобов'язуючись повернути їх через певний час;
- 3) операції з власними борговими зобов'язаннями – НБУ проводить ці операції для вилучення зайвих коштів з обігу, таким чином регулюючи ліквідність на ринку;

4) операції з державними облігаціями України – це механізм, що забезпечує банкам можливість використовувати державні цінні папери для залучення ліквідності [53].

У той же час НБУ також забезпечує рівні умови для всіх банків у регулюванні їх ліквідності та не втручається в ліквідність неплатоспроможних банків [53].

Щодо регулювання діяльності системно важливих банків, то процес визначення СВБ базується на рекомендаціях Європейського наглядового органу (ЕВА) і регулюється відповідним Положенням в Україні. Процедура визначення проходить у два етапи:

– на першому етапі розраховується показник системної важливості банку з урахуванням таких факторів, як розмір банку, фінансові взаємозв'язки та напрями діяльності. Кожен із показників має відповідну вагу, а для банківських груп індикатори обчислюються на основі агрегованих даних. Якщо загальна сума показників перевищує 275 базисних пунктів, банк вважається системно важливим;

– на другому етапі до переліку додаються ті банки, які не пройшли відбір на першому етапі, але їх частка в загальній сумі гарантованих вкладів населення перевищує 1% [79].

Щоб зменшити ймовірність банкрутства СВБ, Національний банк встановлює для них посилені вимоги та контролює їх діяльність. Одним із таких заходів є буфер системної важливості, який є додатковою вимогою до основного капіталу банку. Буфер дозволяє банку покривати неочікувані збитки та знижує ризик дефолту. Це також допомагає зменшити конкурентні переваги великих банків, що робить умови для менших банків справедливими. Розмір буфера системної важливості залежить від рівня показника системної важливості банку. Крім того, СВБ мають дотримуватися підвищених норм кредитного ризику на одного контрагента (не більше ніж 20%, порівняно з загальною нормою 25%). Підвищені вимоги починають діяти з 1 січня року, що

настає після отримання банком статусу СВБ, і залишаються чинними ще протягом року після втрати цього статусу [79].

Таким чином, регулювання банківської діяльності в Україні є критично важливим елементом забезпечення стабільності та надійності фінансової системи. НБУ здійснює контроль і нагляд за всіма банками, використовуючи широкий спектр інструментів, що включають нормативно-правове регулювання, капітальні вимоги, ліквідність, резервування, інспекційні перевірки, оцінку ризиків, контроль за прозорістю власності та діловою репутацією. Економічні нормативи, що встановлюються НБУ, є важливими для зниження ризиків у банківській системі, а їх виконання сприяє фінансовій стабільності. В умовах глобальних економічних викликів та нестабільності, особливу увагу НБУ приділяє управлінню ліквідністю, що є необхідним для уникнення дефіциту чи надлишку ліквідних коштів. Процес регулювання системно важливих банків базується на рекомендаціях Європейського наглядового органу.

1.4. Роль Національного банку України у забезпеченні стабільності банківської системи

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про Національний банк України» [**Error! Unknown switch argument.**] НБУ у межах своїх повноважень сприяє фінансовій стабільності, в тому числі стабільності банківської системи, і в рамках цього функціоналу виконує такі другорядні функції:

- виступає кредитором останньої інстанції для банків і організує систему рефінансування;
- встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна;
- здійснює державне регулювання на платіжному ринку, визначає засади функціонування платіжного ринку України, регулює діяльність надавачів

платіжних послуг, надавачів обмежених платіжних послуг, платіжних систем та технологічних операторів платіжних послуг;

- визначає напрями розвитку сучасних електронних банківських та платіжних технологій, створює та забезпечує безперервне, надійне та ефективне функціонування платіжних, облікових систем, національної системи електронної дистанційної ідентифікації Національного банку (системи BankID Національного банку);

- здійснює банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі;

- здійснює погодження статутів банків і змін до них, ліцензування банківської діяльності та операцій у передбачених законом випадках, веде Державний реєстр банків, створює та веде Кредитний реєстр НБУ;

- веде офіційний реєстр ідентифікаційних номерів емітентів платіжних карток внутрішньодержавних платіжних систем;

- здійснює попередню кваліфікацію осіб, які можуть брати участь у виведенні неплатоспроможних банків з ринку, та складає перелік таких осіб;

- представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, де співробітництво здійснюється на рівні центральних банків;

- здійснює валютне регулювання, визначає порядок виконання операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний нагляд за уповноваженими установами;

- створює, веде інформаційні системи (реєстри, бази даних) для виконання функцій валютного регулювання та валютного нагляду, а також встановлює вимоги щодо створення, ведення, наповнення банками, небанківськими фінансовими установами, операторами поштового зв'язку інформаційних систем для забезпечення обміну інформацією між ними;

- забезпечує накопичення та зберігання золотовалютного резерву та здійснення операцій із золотовалютним резервом та банківськими металами;

- бере участь у підготовці кадрів для банківської системи України;

- визначає особливості функціонування банківської системи України;
- вносить у встановленому порядку пропозиції щодо законодавчого врегулювання питань, спрямованих на виконання функцій НБУ [53].

У рамках своєї діяльності НБУ також відповідає за виведення неплатоспроможних банків з ринку[51]. Це важливий крок для стабілізації банківської системи, оскільки виведення неплатоспроможних банків допомагає зменшити фінансові ризики та забезпечити здорове конкурентне середовище в банківському секторі. НБУ і Фонд гарантування вкладів фізичних осіб публікують список банків, які перебувають у процесі реорганізації, визнаних неплатоспроможними, до яких введено тимчасову адміністрацію, а також банків, що знаходяться на стадії ліквідації. З 2014 року доступна інформація про дати рішень НБУ щодо визнання банків неплатоспроможними та їх ліквідації, а також рішення ФГВФО про введення тимчасової адміністрації. Серед банків з тимчасовою адміністрацією (за даними ФГВФО) також є ті, що вирішили припинити свою банківську діяльність або вже припинили її без ліквідації юридичної особи. До ліквідованих відносяться банки, які були ліквідовані за рішенням власників і за погодженням з НБУ [82].

Відповідно до Стратегії НБУ від 2023 року забезпечення стабільності банківського сектору перебувають в основному фокусі уваги НБУ:

- Фокус 1 – Спротив:

1. Збалансоване регулювання та нагляд, спрямовані на розвиток. Розроблення та впровадження цілісного підходу до аналізу міжсекторальних зв'язків та ризиків фінансового сектору в цілому. НБУ прагне створити комплексну методологію для оцінки зв'язків між різними секторами фінансової системи, що дозволить своєчасно виявляти і нейтралізувати ризики;

2. Гармонізація макро- та мікропруденційних вимог без регуляторного арбітражу. НБУ має намір забезпечити узгодженість між вимогами на макро- і мікрорівнях, що дозволить уникнути «перекосів» у регулюванні.

3. Оновлення підходів до регулювання діяльності банків у сфері реалізації санкцій. Важливо адаптувати нормативні вимоги, щоб ефективно контролювати дотримання санкцій, що стосуються фінансових установ.

4. Удосконалення підходів до ризик-орієнтованого нагляду. НБУ зосереджується на ризик-орієнтованому підході до нагляду, щоб зосередити ресурси на найважливіших ризиках.

5. Посилення стійкості та ефективності системи гарантування вкладів населення. Зміцнення системи гарантування вкладів забезпечить довіру населення до банківської системи, що є критично важливим в умовах нестабільності.

6. Розвиток інструментарію нагляду в частині аналізу та оцінювання ризиків. НБУ працює над створенням нових інструментів для покращення аналізу та оцінки ризиків у фінансовій системі.

7. Створення інтегрованої платформи нагляду. Платформа дозволить забезпечити більш ефективний нагляд за діяльністю фінансових установ, що позитивно вплине на стабільність фінансової системи.

– Фокус 2 – Відновлення та розвиток. Стійка та спроможна банківська система:

1. Проведення оцінки стійкості банків. НБУ планує регулярно оцінювати стійкість банків, щоб виявити їхню спроможність витримувати фінансові кризи.

2. Контроль за виконанням планів докапіталізації/реструктуризації. НБУ буде контролювати, як банки реалізують свої плани щодо підвищення капіталу та реструктуризації, що допоможе уникнути банкрутств.

3. Розроблення та імплементація стратегії роботи з непрацюючими кредитами (NPL). Важливо мати чіткий план для зменшення обсягу NPL у банківській системі, що покращить загальну фінансову стабільність.

4. Відновлення пруденційних вимог та відміна тимчасових обмежень. НБУ планує повернутися до стандартних пруденційних вимог, скасовуючи тимчасові обмеження, введені під час кризових ситуацій.

5. Посилення ефективності корпоративного управління. Важливо підвищити рівень корпоративного управління у фінансових установах, що забезпечить їхню стабільність та ефективність.

6. Впровадження європейських пруденційних вимог. НБУ має намір інтегрувати європейські стандарти у регулювання банківської діяльності для підвищення фінансової стабільності.

7. Впровадження BRRD (Директива про реструктуризацію та врегулювання банків). НБУ планує реалізувати директиву, що дозволяє ефективно управляти проблемними банками та мінімізувати ризики для фінансової системи [88].

Зазначені фокуси допоможуть НБУ досягти мети забезпечення фінансової стабільності, особливо в умовах кризи.

Аналізуючи організаційну структуру НБУ, виділимо ключові його органи, відповідальні за забезпечення стабільності банківської системи, у таблиці 1.6. При цьому перший заступник Голови НБУ Рожкова Катерина Вікторівна відповідає за загальний моніторинг фінансової системи, аналіз її стану та розробку заходів для забезпечення фінансової стабільності, включаючи управління ризиками.

Таблиця 1.6

Ключові органи НБУ у забезпеченні стабільності банківської системи

№	Орган	Основні функції
3	Департамент інтегрованого нагляду за банками	Комплексний нагляд за діяльністю банків, аналіз фінансової стабільності, виявлення ризиків.
4	Департамент кредитного аналізу та підтримки ліквідності	Моніторинг кредитної діяльності банків та їх ліквідності.
5	Департамент фінансової стабільності	Забезпечення стабільності фінансової системи, вивчення ризиків, розробка рекомендацій для їх мінімізації.
6	Департамент монетарної політики та економічного аналізу	Розробка монетарної політики, аналіз економічних умов, що впливають на банківську діяльність.
7	Департамент фінансового моніторингу	Виявлення та запобігання фінансовим злочинам.
8	Управління моніторингу пов'язаних осіб	Контроль за фінансовими операціями, запобігання конфлікту інтересів та іншим ризикам.
9	Операційний департамент	Забезпечення стабільного функціонування фінансових установ, підтримка ліквідності

	банківської системи.
--	----------------------

Джерело: складено за [**Error! Unknown switch argument.**].

Заступник Голови НБУ Олійник Дмитро Ігорович відповідає за пруденційний нагляд, який включає контроль за дотриманням банками нормативних вимог і стандартів, що забезпечують їх стійкість до ризиків, і також відповідає за нагляд за банківським сектором та забезпечення виконання пруденційних вимог. Зазначені посадові особи, органи та департаменти працюють спільно, щоб забезпечити стабільність банківської системи, контролюючи ризики, виконуючи нормативні вимоги та реагуючи на виклики, що виникають у фінансовій системі. Їх діяльність є критично важливою для підтримання довіри до банківської системи та фінансової стабільності країни [47].

Банківська система є однією з ключових складових економіки України, особливо в умовах воєнного стану та під час відновлення після війни. Тому підтримка та розвиток банківської системи є пріоритетними завданнями для НБУ та уряду [43].

Підсумовуючи, зазначимо, що забезпечення стабільності банківської системи є ключовим аспектом стратегії НБУ, що робить роль цього інституту незамінною в умовах тривалої війни з огляду на потребу забезпечення економічної та фінансової безпеки та загалом функціонування економіки.

2. МЕТОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

2.1. Аналіз існуючих методів оцінки фінансової стійкості банків

Відповідно до своїх повноважень НБУ щороку, починаючи з 2018 року, проводить оцінку стійкості банків, методика якої передбачає оцінку якості активів (assetqualityreview – AQR), а для найбільших банків ще й стрес-тестування. Результати проведеної оцінки по кожному банку банківської системи оприлюднюються наприкінці кожного року [50]. Так, оцінка стійкості найбільших банків України, проведена Національним банком у 2023 році після річної перерви, мала на меті визначити поточний фінансовий стан банківського сектору та його готовність до потенційних ризиків. Основні аспекти оцінки та її результати полягають у застосованій методології:

- AQR (оцінка якості активів) – перевірено близько 60 корпоративних і 30 фізичних боржників у кожному банку;
- верифікація вартості заставного майна – коригування кредитного ризику було незначним (до 0,5%);
- прогнозування діяльності – розрахунок показників здійснювався на три роки за базовим макроекономічним сценарієм, який був помірно консервативним;
- статичний баланс банків – враховувалися лише зміни якості активів і валютного курсу, без врахування динамічних змін у структурі активів чи зобов'язань [49].

За цією методикою з'ясовано, що у 16 із 20 банків рівень резервів перевищував пруденційні вимоги на 10%; у прогнозному періоді середній рівень достатності основного капіталу банків зріс із 12,5% до 38% через капіталізацію прибутків; проблемні банки (5 із 20) отримали рекомендації щодо підвищення нормативів достатності капіталу, що зумовлено низькою операційною ефективністю (низька процентна маржа, високі витрати). Також

визначено ключові чинники впливу, основними серед яких є скорочення чистої процентної маржі банків через зниження ставок за активами; підвищення операційних витрат і втрати від кредитного ризику; вищий податок на прибуток, що сповільнить нарощення капіталу. І як наслідок для банків із підвищеними нормативами встановлено цільові рівні капіталізації або реструктуризації активів, а банки, що працюють збитково, за результатами оцінки зобов'язані впроваджувати програми з підвищення операційної ефективності. У цілому оцінка стійкості банківського сектору засвідчила його здатність протистояти поточним викликам, проте вказала на необхідність підвищення ефективності роботи окремих банків, особливо в умовах економічної нестабільності[50].

Аналіз методів оцінки фінансової стабільності банків, виконаний О. Вовченко [14], дозволяє виділити кілька основних груп:

1. Узагальнена оцінка фінансової стабільності через використання коефіцієнтів, інтегральних індикаторів чи індексів, зокрема:

– Макропруденційний аналіз із залученням індикаторів фінансової стабільності.

– Стрес-тестування, яке застосовується для виявлення ключових ризиків банків шляхом оцінки впливу можливих шоків.

– Агреговані (комполитні) індекси.

2. Непараметричний аналіз, що базується на уявних гіпотезах та відносних індикаторах:

– Сигнальний підхід, який дозволяє визначати періоди до погіршення фінансової стабільності.

– Рейтингові оцінки (CAMELS, PATROL, рейтинги динамічної стабільності, методики В. Кроморова, О. Ширінської, С. Семенова тощо).

– Таксонометричний метод (метод евклідових відстаней), що забезпечує комплексну оцінку банків і визначення найкращих за набором показників, які залежать від поставлених завдань.

3. Економетричне моделювання, основним результатом якого є побудова регресійних рівнянь, що дозволяють:

- Кластерний аналіз для групування банків за впливом різних факторів.
- Дискримінантний аналіз, який визначає чинники для класифікації банків на стабільні та нестабільні.

4. Методи на основі теорії ймовірності та нечітких множин, які дозволяють будувати моделі для узагальнення показників банківської діяльності або їх зіставлення.

5. Графічний аналіз, що базується на часових рядах даних і визначенні статистичних характеристик, таких як описові статистики чи аналітична геометрія [14].

Коефіцієнтний метод базується на розрахунку економічних показників із фінансової звітності банків. Він дає змогу отримати широкий спектр даних для комплексного аналізу, що дозволяє оцінити стабільність банку та окреслити напрями її забезпечення. В Україні головним інструментом макропруденційного аналізу є система індикаторів фінансової стабільності, розроблена за рекомендаціями Міжнародного валютного фонду (МВФ). Вона охоплює індикатори капітальної адекватності, якості активів, прибутковості, ліквідності, ринкової чутливості тощо. Однак метод коефіцієнтів має низку недоліків, передусім містить надмірну кількість коефіцієнтів, частина з яких дублює один одного; наявна відсутність чітко визначених граничних значень для багатьох показників та обмеженість публічної фінансової звітності для розрахунку повного спектра індикаторів МВФ; складність узагальнюючої оцінки через різновекторність змін окремих показників. Попри ці обмеження, коефіцієнтний метод є простим, доступним і широко використовуваним інструментом експрес-аналізу фінансового стану банків. Він дає змогу оперативно ідентифікувати ключові зміни та спрогнозувати їх напрям [14].

У Великобританії використовується система «RATE», яка передбачає оцінку за трьома ключовими складовими:

- рівень ризику (RiskAssessment);

- інструменти регулювання та нагляду за банківською системою (Tools);
- оцінка ефективності інструментів (Evaluation) [15].

Французький підхід включає аналіз таких аспектів: показники пруденційного нагляду, зокрема індикатори достатності капіталу та ліквідності; оцінка якості активів; якісні характеристики діяльності банків (наприклад, стан менеджменту, рівень внутрішнього контролю, склад засновників тощо). Центральний банк Нідерландів застосовує систему оцінки фінансової стійкості банківської системи, яка передбачає аналіз: ризиків, що можуть негативно впливати на діяльність банків (кредитний, ціновий, процентний, валютний, ліквідності, операційний, інформаційний, стратегічний, законодавчий ризик, ризик втрати репутації); трьох категорій контролю ризиків: внутрішній контроль, організаційні фактори, менеджмент. Широкого поширення в банківській практиці набула американська система CAMELS, яка використовується для оцінки фінансової стійкості банків США з 1978 року. Вона спрямована на виявлення банків, у яких фінансовий стан, операційна діяльність чи менеджмент мають слабкі сторони, що можуть призвести до банкрутства [15].

О. Вінницька, розглядаючи теоретичні підходи до оцінки фінансової стійкості банківських установ, зазначає, що забезпечення фінансової стійкості комерційних банків передбачає впровадження бізнес-механізмів, які об'єднують комплекс макро- та мікроекономічних заходів. Ці заходи використовуються учасниками банківського сектору для мінімізації наслідків несприятливих економічних змін, що вже вплинули або потенційно можуть вплинути на погіршення фінансових результатів роботи банківської системи загалом. В основі таких механізмів лежить набір економічних інструментів і підходів до їх застосування. Такий підхід дозволяє запропонувати нові шляхи вдосконалення забезпечення фінансової стійкості та створення ефективних механізмів адаптації банківської системи до економічних викликів в Україні. З огляду на це механізм управління фінансовою стійкістю банків являє собою цілісну систему взаємопов'язаних елементів, що охоплюють методи

управління, а також функціональні обов'язки суб'єктів управління. Механізм забезпечення фінансової стійкості включає такі компоненти: суб'єкту управління; об'єкту управління; процес забезпечення стійкості, що охоплює методи (планування, аналіз, оцінка, регулювання, контроль) та інструменти реалізації. У цілому фінансова стійкість банку визначається як його здатність адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, залишаючись стійким до впливу різноманітних чинників. Цього можна досягти як через покращення фінансових показників за рахунок внутрішніх ресурсів, так і через їх утримання в межах допустимих норм. Для забезпечення стійкості банківської системи необхідно регулярно виявляти та аналізувати її вразливі місця та ризики на основі макроекономічних і пруденційних показників, своєчасно впроваджуючи відповідні заходи. Оцінка фінансової стійкості банку потребує всебічного аналізу його діяльності. Незважаючи на те, що в цій сфері широко застосовуються відомі методи та інструменти, єдина універсальна методика для такої оцінки поки не розроблена. Тому аналітики використовують кілька підходів, які враховують різні аспекти діяльності банків (табл. 2.1) [13].

Таблиця 2.1

Групуванням методик оцінки фінансової стійкості банків:

Група методів	Методика	Особливості/Переваги	Недоліки/Обмеження
1	2	3	4
Коефіцієнтний аналіз	Загальна оцінка за коефіцієнтами, включаючи інтегральні показники, індекси стійкості	Включає макропруденційний аналіз, стрес-тестування; дозволяє отримати детальні характеристики фінансової діяльності	Громіздкість, складність узагальнення результатів
	Стрес-тестування: Аналіз чутливості Сценарний аналіз Аналіз поширення	Визначає ризики та вплив шоків; перевіряє стійкість банків до екстремальних сценаріїв	Залежність від достовірності сценаріїв
Рейтингові системи	CAMELS, PATROL, динамічний рейтинг фінансової стійкості	Визнана міжнародним стандартом; дозволяє ідентифікувати напрями для покращення	Суб'єктивність у виборі вагових коефіцієнтів
	Метод класифікації (евклідових відстаней)	Визначає найкращі банки за показниками, порівнюючи їх з еталонними значеннями	Не враховує динамічні зміни

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4
Непараметричний аналіз	Сигнальний підхід	Визначає попереджувальні сигнали для фінансової стійкості	Вимагає точного встановлення допустимих меж
	Методика рейтингового оцінювання	Дозволяє оцінити фінансову стійкість банків на основі порівняння	Потребує великих обсягів даних
Економетричне моделювання	Побудова регресійних рівнянь	Виявлення причинно-наслідкових зв'язків; прогнозування ключових параметрів	Висока залежність від точності початкових даних
Таксонометричний метод	Метод евклідових відстаней	Дає комплексну оцінку діяльності банків; враховує кілька критеріїв	Трудомісткий розрахунок
Кластерний аналіз	Групування банків за впливом різних факторів	Виявляє однорідні групи за рівнем впливу факторів	Не дає чітких кількісних оцінок
Дискримінантний аналіз	Лінійна комбінація змінних для розподілу банків на групи	Дозволяє ідентифікувати стабільні та нестабільні банки	Ненадійність вагових коефіцієнтів для оцінки

Джерело: складено за [13].

Сучасні методики оцінки фінансової стійкості банків забезпечують можливість комплексного аналізу, однак для підвищення їх ефективності необхідне вдосконалення методологій з урахуванням специфіки економічної ситуації та потреб банківського сектора. В Україні перспективним є впровадження інструментів прогнозного аналізу, які дозволять знизити ризики та забезпечити фінансову стабільність.

2.2. Вибір показників для оцінки фінансової стійкості банків

Методика оцінки фінансової стійкості банків за Шпаковською Н.І. базується на системі коефіцієнтів, які забезпечують комплексну оцінку

стійкості банку за різними критеріями. В основу методики покладені принципи комплексності, орієнтації на ключові критерії та напрямки діяльності банку, а також можливість визначення основних тенденцій зміни фінансової стійкості банку [92].

Методика передбачає аналіз таких ключових критеріїв [92]:

1. Прибутковість банку.

1.1. Рентабельність активів – відношення чистого прибутку до загальних активів банку, що показує ефективність використання активів для отримання прибутку:

$$КД_1 = ЧП/А \quad (2.1)$$

1.2. Рентабельність капіталу – відношення чистого прибутку до власного капіталу, що характеризує здатність капіталу приносити дохід.

$$КД_2 = ЧП/К \quad (2.2)$$

2. Капітальна база банку.

2.1. Достатність власних коштів (капіталу) – відношення власного капіталу до активів, зважених за рівнем ризику, що характеризує стійкість банку до ризиків.

$$КК_1 = К/А_{зв} \quad (2.3)$$

2.2. Загальна достатність капіталу – співвідношення власного капіталу до активів за винятком активів з нульовим ризиком, що показує здатність банку захищати свої вкладення.

$$КК_2 = К/(А - А_{р0}) \quad (2.4)$$

3. Оцінка якості активів.

3.1. Частка сформованих резервів на можливі втрати за позиками та іншими активами – показник відношення резервів до загальної суми заборгованості, що відображає адекватність резервування для покриття потенційних втрат.

$$KA_1 = \text{РМВПф} / \text{СЗ} \quad (2.5)$$

3.2. Частка безнадійних позик – частка безнадійних позик у загальному обсязі позикової заборгованості, яка показує рівень проблемної заборгованості.

$$KA_2 = \text{Пбн} / \text{ПЗ} \quad (2.6)$$

3.3. Працюючі активи (рівень прибуткових активів) – частка активів, що приносять дохід, у загальному обсязі активів банку, що вказує на якість і ефективність використання активів.

$$KA_3 = \text{Адох} / \text{А} \quad (2.7)$$

4. Ліквідність банку.

4.1. Миттєва ліквідність – співвідношення високоліквідних активів до зобов'язань до запитання, що відображає здатність банку швидко виконувати короткострокові зобов'язання.

$$KL_1 = \text{ВЛа} / \text{ЗЗ} \quad (2.8)$$

4.2. Поточна ліквідність – відношення ліквідних активів до зобов'язань з терміном виконання в найближчі 30 днів, що показує поточну здатність банку до розрахунків.

$$KL_2 = \text{Ла} / \text{ЗЗК} \quad (2.9)$$

5. Фінансова залежність банку.

5.1. Фінансова залежність відношення власного капіталу до залучених коштів, що характеризує баланс між власними та позиковими коштами.

$$KK_4=K/ZK \quad (2.10)$$

Дані коефіцієнти дозволяють класифікувати банки за рівнями фінансової стійкості: абсолютно фінансово стійкі банки, фінансово стійкі, відносно фінансово стійкі, відносно фінансово нестійкі, і фінансово нестійкі банки. Відповідні показники використовуються для визначення поточного фінансового стану банку, його здатності управляти ризиками та забезпечувати стабільний розвиток. Отже, алгоритм оцінки фінансової стійкості банків за методикою Н. І. Шпаковської передбачає послідовне обчислення і аналіз основних коефіцієнтів, що дозволяють отримати комплексну оцінку стійкості банку за ключовими критеріями. Цей алгоритм складається з таких кроків:

1. Оцінка прибутковості банку.
2. Оцінка капітальної бази банку.
3. Оцінка якості активів.
4. Оцінка ліквідності банку.
5. Оцінка фінансової залежності.
6. Узагальнення результатів.

Після розрахунку всіх коефіцієнтів здійснюється їх інтерпретація за визначеними рівнями (наприклад, високий, середній, низький рівень) для кожного критерію. Банк може бути віднесений до однієї з таких категорій: абсолютно фінансово стійкий, фінансово стійкий, відносно фінансово стійкий, відносно фінансово нестійкий, фінансово нестійкий.

Такий алгоритм дозволяє забезпечити всебічну оцінку фінансового стану банку, враховуючи як поточну стійкість, так і ризики фінансових труднощів у майбутньому. У наступних підрозділах за даним алгоритмом виконаємо оцінку фінансової стійкості таких банків: ПАТ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Райффайзен банк».

Оцінка фінансової стійкості банків є критично важливою для забезпечення стабільності банківської системи та адаптації до викликів економічного середовища. Методики, які використовуються для аналізу, охоплюють широкий спектр підходів, включаючи коефіцієнтний аналіз, економетричне моделювання, рейтингові оцінки та методи стрес-тестування.

Українська банківська система, зокрема завдяки зусиллям Національного банку України (НБУ), демонструє поступ у вдосконаленні оцінки стійкості. Проведена у 2023 році оцінка підтвердила здатність банківського сектору протистояти поточним викликам, однак виявила необхідність підвищення операційної ефективності та вдосконалення управління капіталом для окремих установ.

Основні недоліки застосовуваних методик включають громіздкість розрахунків, суб'єктивність оцінок, залежність від достовірності вихідних даних та складність інтегральної оцінки. Водночас, на міжнародному рівні використовуються стандартизовані системи, такі як CAMELS, RATE та інші, які можуть бути адаптовані до специфіки українського ринку.

У майбутньому перспективним є розвиток інструментів прогностичного аналізу та застосування інтегрованих підходів, що враховують макро- та мікроекономічні фактори. Це дозволить підвищити якість управління ризиками, знизити фінансову залежність та забезпечити стабільний розвиток банківської системи України.

3. ЕМПІРИЧНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ НАЙБІЛЬШИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1. Аналіз сучасного стану банківської системи

Аналізуючи сучасний стан банківської системи, необхідно відзначити, що чисельність банків банківської системи України скорочувалася. Так, кількість комерційних банків України за період 2008-2024 роки скоротилася із 175 установ до 62 відповідно (рис. 3.1).

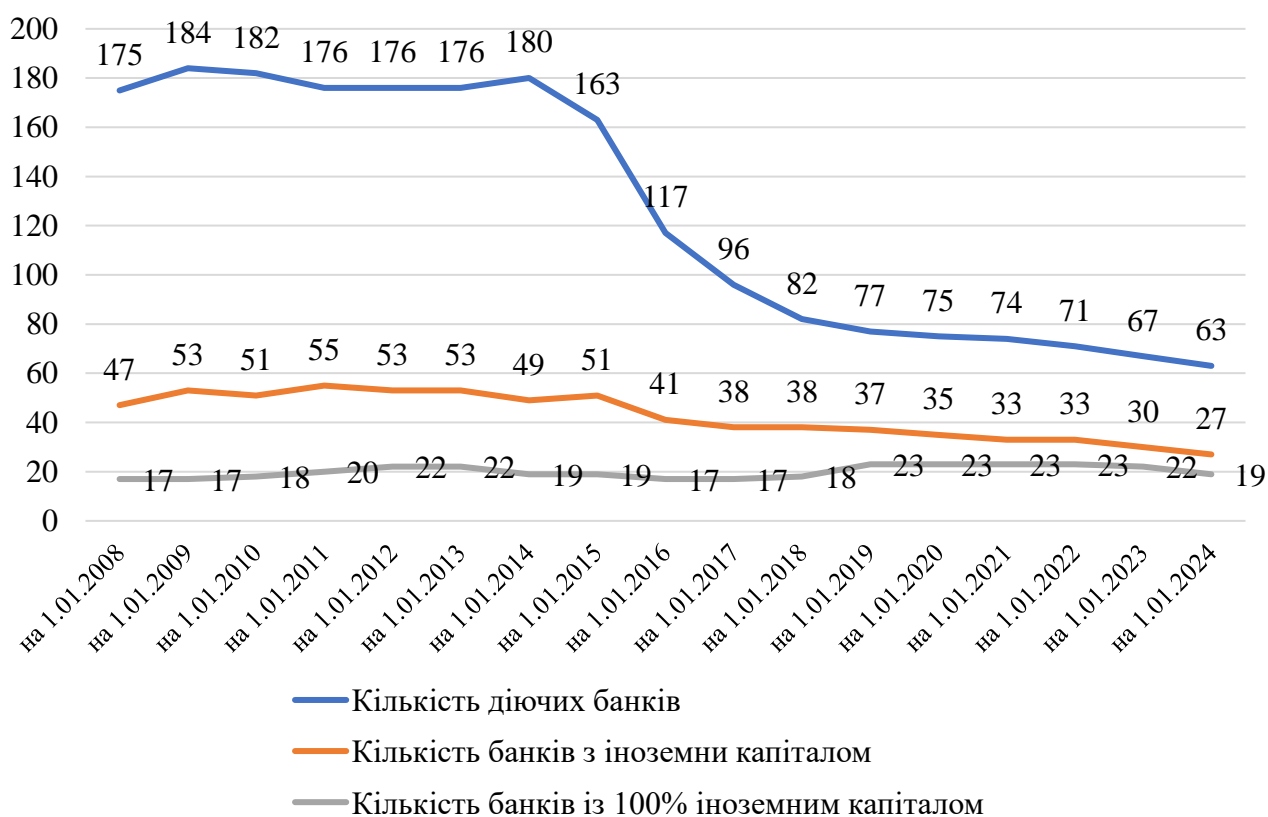


Рис. 3.1. Динаміка кількості банків банківської системи України

Джерело: [37].

Найбільше зниження спостерігалось в період з 2015 по 2017 роки, коли їх кількість зменшилася зі 163 до 96. Це пов'язано з кризовими явищами, зокрема з початком російсько-української війни, і наступними діями НБУ щодо очищення банківського сектора. Кількість банків з іноземним капіталом

досягла максимуму в 2011 році – 55 банків, а згодом почала зменшуватися до 27 банків на початку 2024 року. Відчутне скорочення відбулося в період після 2014 року, коли кількість таких банків зменшилася з 51 до 38 у 2017 році. Кількість банків із 100% іноземним капіталом зросла з 17 у 2008 році до 22 у 2012-2013 роках. Після 2013 року ця цифра залишилася відносно стабільною, варіюючи в межах 17-23 банків. Однак у 2024 році кількість таких банків скоротилася до 19.

Серед комерційних банків України виділяються системні банки станом на березень 2024, такі як: А-Банк, КредіАгріколь Банк, Кредобанк, ОТП банк, Ощадбанк, Південний, ПриватБанк, ПУМБ, Райффайзен Банк, Сенс банк, Таскомбанк, Укргазбанк, Укрексімбанк, Укрсіббанк, Універсал банк [**Error! Unknown switch argument.**].

Аналізуючи результати діяльності комерційних банків відзначимо, що за 7 місяців 2024 року майже 120 млрд грн заробили українські банки, і 93 млрд грн склав чистий прибуток після оподаткування. Разом із заробітками росте й податок на прибуток. Так, цього річ фінансові установи вже сплатили у 1,8 разів більше податку на прибуток, ніж минулоріч. На Приват припадає 40% від прибутку всіх банків, а найбільше виріс МТБ – аж у 13 разів. У 2024 році АТ «Альпарі банк» відкликав свою ліцензію завласним бажанням учервні, тож наразі в Україні працює 62 банки, і 8 з них отримали збитки [**Error! Unknown switch argument.**]. Натоп-10 банків України наразі припадає 86% від сукупного прибутку: 80,13 млрд грн (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Найбільші банки за прибутком за січень-липень 2024 року

Місце	Назва банку	Частка прибутку у 2024, %	Частка прибутку у 2023, %	Місце у 2023
1	2	3	4	5
1	АТ «ПриватБанк»	37,16	34,4	1
2	АТ «Ощадбанк»	11	8,24	2
3	АТ «Райффайзен Банк»	4,87	3,82	6
4	АТ «Укрексімбанк»	4,74	2,33	10

5	АТ «ПУМБ»	4,24	4,43	4
6	АТ «КредіАгроколь банк»	4,22	1,53	12
7	АТ «УкрСиббанк»	3,97	4,29	5

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5
8	АБ «Укргазбанк»	3,73	2,89	9
9	АТ «Універсал банк»	3,19	1,96	11
10	АТ «ОТП Банк»	3	3,63	7

Джерело: складено за [90]

Особливий статус мають державні банки, визначені статтею 7 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [21], оскільки 100% їхнього капіталу належить державі. Управління такими банками здійснюється через Кабінет Міністрів, який виступає вищим органом, приймаючи рішення про стратегію, реорганізацію, ліквідацію, і управління капіталом банку.

На державні банки припадає 63% загального прибутку всіх банків України за січень-липень 2024 року. АТ «ПриватБанк» продовжує залишатися лідером, заробивши 37,16 млрд грн чистого прибутку, що на 8% більше, ніж у минулому році. Частка ПриватБанку становить 40% від загального прибутку банківської системи. Витрати банку на сплату податків зросли у 1,5 рази, досягнувши 12,13 млрд грн. Усього п'ять із шести державних банків за січень-липень 2024 року отримали сукупний прибуток у розмірі 58,84 млрд грн, при цьому їхні податкові витрати склали 14,6 млрд грн. Топ державних банків за часткою прибутку складають:

- 1) ПриватБанк – 63,2%,
- 2) Ощадбанк – 18,7%,
- 3) Укрексімбанк – 8,1%,
- 4) Укргазбанк – 6,3%,
- 5) Сенс Банк – 3,8% [90].

Банки з іноземним капіталом заробили 21,4 млрд грн за січень-липень 2024 року, що на 9% більше, ніж за аналогічний період минулого року. Податок

на прибуток цих банків зріс у 1,7 рази, досягнувши 7,26 млрд грн. Наразі їхній внесок становить 23% від загального прибутку всіх банків. Лідером серед банків з іноземним капіталом залишається Райффайзен Банк, який заробив 4,87 млрд грн, що на 28% більше порівняно з минулим роком. Податкові витрати банку подвоїлися, досягнувши 1,63 млрд грн. Топ банків з іноземним капіталом за прибутком за перші сім місяців 2024 року виглядає так:

- 1) Райффайзен Банк – 22,7%,
- 2) КредіАгріколь банк – 19,7%,
- 3) Укрсиббанк – 18,5%,
- 4) ОТП банк – 14%,
- 5) Сітібанк – 12,8%,
- 6) Кредобанк – 5,4%,
- 7) Прокредит банк – 2,8%,
- 8) ІНГ банк Україна – 2,5%,
- 9) СЕБ Корпоративний банк – 0,7% [90].

Банки з приватним капіталом за цей період заробили 13,39 млрд грн, що на 29% більше, ніж минулого року. Водночас їхні податкові витрати подвоїлися і склали 3,95 млрд грн. Частка банків з приватним капіталом у загальному прибутку становить 14%. Лідером цієї групи став ПУМБ, заробивши 4,24 млрд грн. Найбільший приріст показав МТБ банк, який збільшив свій прибуток у 13 разів – до 539,8 млн грн. Топ банків з приватним капіталом за прибутком за січень-липень 2024 року:

- 1) ПУМБ – 31,7%,
- 2) Універсал банк – 23,8%,
- 3) Банк Південний – 12%,
- 4) А-Банк – 6,9%,
- 5) МТБ – 4%,
- 6) Ідея банк – 3,1%,
- 7) Таскомбанк – 2,8%,
- 8) Акордбанк – 2,1%,

- 9) Кредит Дніпро – 2%,
 10) Банк Восток – 1,8% [90].

Крім розподілу банків на державні, приватні та з іноземним капіталом, окремо виділяють важливі для системи банки загалом. Так, системно важливий банк (СВБ) – це фінансова установа, чия діяльність має значний вплив на стабільність усієї банківської системи країни. Щороку Національний банк України визначає перелік таких банків та здійснює посилений нагляд за їхньою діяльністю. Це необхідно для забезпечення фінансової стабільності, адже ці установи відіграють ключову роль у функціонуванні економіки. Якщо СВБ працює неефективно або збанкрутує, це може серйозно вплинути на фінансову систему й загальний стан економіки. Така ситуація може виникати через великий розмір банку, складність його бізнес-моделі або взаємозв'язки з іншими учасниками ринку. Завдяки своїй значимості для ринку, ці установи можуть приймати рішення, що вигідні для них, але не сприяють стійкості та ефективності всієї фінансової системи. Це знижує ринкову дисципліну та порушує конкурентні умови, тому Національний банк приділяє підвищену увагу СВБ для збереження стабільності [**Error! Unknown switch argument.**].

Національний банк рішенням від 29 лютого 2024 року №70-рш «Про визначення системно важливих банків» підтвердив статус системної важливості для 15 установ, що були в цьому переліку у 2023 році [**Error! Unknown switch argument.**]. В переліку системно важливих банків: АТ «А-Банк»; АТ «КредіАгрікольБанк»; АТ «Кредобанк»; АТ «ОТП Банк»; АТ «Ощадбанк»; АБ «Південний»; АТ КБ «ПриватБанк»; АТ «ПУМБ»; АТ «Райффайзен Банк»; АТ «Сенс Банк»; АТ «Таскомбанк»; АБ «УКРГАЗБАНК»; АТ «Укрексімбанк»; АТ «УКРСИББАНК»; АТ «Універсал Банк» [**Error! Unknown switch argument.**].

Незважаючи на те, що загальна кількість банків не змінилася, важливо зазначити, що один із системно важливих банків – Сенс Банк – змінив форму власності з приватної на державну. Протягом 2023 року НБУ провів стрес-тестування цих банків і виявив, що три з них потребують значного збільшення капіталу. Це стосується Укрексімбанку, Укргазбанку та Сенс Банку. На початок

2024 року системно важливі банки займають майже 90% банківського ринку. 64% активів припадає на державні банки, а 36% – на приватні. Станом на 1 лютого 2024 року, активи СВБ становили 2,9 трлн грн, що дорівнює 88% активів банківської системи України. Всі ці банки залишаються прибутковими: у січні 2024 року їхній сукупний чистий прибуток склав 15 млрд грн, що дорівнює майже 90% загального прибутку банківської системи за цей період. Найбільше заробили ПриватБанк (5,9 млрд грн), Ощадбанк (1,6 млрд грн) і Укрексімбанк (1,1 млрд грн). Найменші прибутки показали Таскомбанк, Кредобанк і А-Банк [Error! Unknown switch argument.].

На 1 лютого 2024 року в СВБ зберігалось 2,1 трлн грн коштів клієнтів, що складає 87% від усіх коштів клієнтів у платоспроможних банках. Найбільше залучили ПриватБанк (378 млрд грн), Ощадбанк (184 млрд грн), Універсал Банк (63 млрд грн) та інші. Кредитний портфель СВБ на ту ж дату становив 602 млрд грн (88% від усіх виданих кредитів), з яких 74% – позики юридичним особам. Проблемна заборгованість державних СВБ є вищою за середньоринковий показник у 37%. Наприклад, у ПриватБанку вона складає 60%, в Ощадбанку – 46%, в Укрексімбанку – 43%. Серед приватних СВБ найбільша частка проблемних кредитів у ОТП Банку, Укрсиббанку та Кредобанку [91].

Для подальшого аналізу зосередимо свою увагу на трьох найбільших банках України, які є системоформуючими, і від результатів діяльності яких залежить вся банківська система України, – АТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен банк».

АТ КБ «ПриватБанк» – це найбільший український банк, який на сьогоднішній день повністю належить державі. Заснований у 1992 році, банк пройшов шлях від приватного фінансового інституту до стратегічно важливого активу для української економіки. У 2016 році через фінансові труднощі банк був націоналізований. АТ КБ «ПриватБанк» обслуговує мільйони клієнтів по всій Україні, пропонуючи широкий спектр банківських послуг. Основні послуги охоплюють: обслуговування фізичних осіб (кредити, депозити, картки тощо); обслуговування бізнесу (кредитування, казначейські послуги тощо);

управління активами, брокерські послуги тощо. Банком керує міжнародна команда професіоналів, очолювана Герхардом Бьошем. Єдиним власником банку є держава Україна. ПриватБанк відіграє важливу роль у розвитку фінансового сектору України та забезпеченні стабільності національної економіки [7; 8].

АТ «Ощадбанк» є одним з найбільших і найстаріших банків України. Заснований у 1991 році, він займає лідируючі позиції на банківському ринку країни. Банк є державним підприємством, що надає йому особливий статус і відповідальність. Ощадбанк має розгалужену мережу відділень по всій Україні та обслуговує мільйони клієнтів. Надає широкий спектр банківських послуг для фізичних і юридичних осіб, включаючи кредитування, депозити, розрахунково-касове обслуговування, інвестиційні продукти тощо. Як один з системоутворюючих банків, Ощадбанк відіграє важливу роль у стабільності фінансової системи України. Основні напрямки діяльності: обслуговування фізичних осіб, включаючи зарплатні проекти, пенсійні виплати, кредитування населення; обслуговування підприємств, включаючи кредитування бізнесу, казначейські послуги, торгівлю цінними паперами; міжнародні розрахунки, валютні операції, інкасація готівки тощо. Наумов Сергій Володимирович очолює банк. Єдиним власником банку є держава Україна. Ощадбанк відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку України, забезпечуючи фінансову стабільність та доступність банківських послуг для широкого кола населення [3; 4].

АТ «Райффайзен Банк» є одним з провідних міжнародних банків в Україні, що входить до великої банківської групи RaiffeisenBankInternational. Банк має довгу історію в Україні та є одним з найбільших і найстабільніших фінансових інститутів країни. Банк є частиною великої міжнародної фінансової групи, що надає доступ до широкого спектру банківських продуктів та послуг. АТ «Райффайзен Банк» відомий своєю фінансовою стабільністю та надійністю, що підтверджується високими рейтингами міжнародних рейтингових агентств. АТ «Райффайзен Банк» орієнтований на задоволення потреб як

приватних, так і корпоративних клієнтів, надаючи їм персоналізовані рішення. Основні напрямки діяльності: обслуговування фізичних осіб, включаючи кредитування, депозити, картки, інвестиції, страхування; обслуговування підприємств, включаючи кредитування бізнесу, казначейські послуги, торгівлю цінними паперами, міжнародні розрахунки; управління активами, брокерські послуги. Писарук Олександр Володимирович очолює банк. Основним акціонером банку є австрійська фінансова група RaiffeisenBankInternational [6; 5].

Аналіз фінансової стійкості цих банків представимо у наступному підрозділі.

3.2. Аналіз показників фінансової стійкості банків

У таблиці 3.2, використовуючи фінансові звіту банку, представимо вхідні дані для розрахунків фінансової стійкості банку.

Таблиця 3.2

Вхідні дані для оцінки фінансової стійкості АТ КБ «Приватбанк»

Показник	Одиниця виміру	Роки			Зміни у 2023 р. до 2021 р.	
		2021	2022	2023	+/-	%
1	2	3	4	5	6	7
Активи (А)	млн грн	401296	540596	680008	278712	69,45
Чистий прибуток (ЧП)	млн грн	35050	30198	37765	2715	7,75
Власний капітал (К)	млн грн	66615	57789	84846	18231	27,37
Активи, зважені за ризиком (Азв)	млн грн	329577	345064	406104	76527	23,22
Активи з нульовим ризиком (Ар0)	млн грн	53804	96969	154158	100354	186,52
Високоліквідні активи (ВЛа)	млн грн	92046	201355	287987	195941	212,87
Зобов'язання до запитання (ЗЗ)	млн грн	224446	368570	465930	241484	107,59
Ліквідні активи (Ла)	млн грн	187129	350457	441591	254462	135,98
Зобов'язання до і запитання	млн грн	166864	214641	310745	143881	86,23

короткострокові зобов'язання (ЗЗК)						
Залучені кошти (ЗК)	млн грн	340642	488912	601768	261126	76,66
Позики (ПЗ)	млн грн	94461	171921	226256	131795	139,52

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6	7
Безнадійні позики (Пбн)	млн грн	162322	167435	169633	7311	4,50
Резерв на можливі втрати (РМВПф)	млн грн	174350	182412	182898	8548	4,90
Активи, що приносять дохід (Адох)	млн грн	316738	411673	441480	124742	39,38

Джерело: складено за [83; 84]

На основі вхідних даних у таблиці 3.3 виконаємо розрахунки показників фінансової стійкості АТ КБ «Приватбанк».

Таблиця 3.3

Динаміка показників фінансової стійкості АТ КБ «Приватбанк»

Коефіцієнт	Формула	Роки			Зміни у 2023 р. до 2021 р.	
		2021	2022	2023	+/-	%
Рентабельність активів (КД1)	ЧП / А	0,09	0,06	0,06	-0,03	-36,42
Рентабельність капіталу (КД2)	ЧП / К	0,53	0,52	0,45	-0,08	-15,41
Достатність власних коштів (КК1)	К / Азв	0,20	0,17	0,21	0,01	3,37
Загальна достатність капіталу (КК2)	К / (А - Ар0)	0,19	0,13	0,16	-0,03	-15,83
Частка резервів на можливі втрати (КА1)	РМВПф / ПЗ	1,85	1,06	0,81	-1,04	-56,20
Частка безнадійних позик (КА2)	Пбн / ПЗ	1,72	0,97	0,75	-0,97	-56,37
Працюючі активи (КА3)	Адох / А	0,79	0,76	0,65	-0,14	-17,75
Миттєва ліквідність (КЛ1)	ВЛа / ЗЗ	0,41	0,55	0,62	0,21	50,72
Поточна ліквідність (КЛ2)	Ла / ЗЗК	1,12	1,63	1,42	0,30	26,72
Фінансова залежність (КК4)	К / ЗК	0,20	0,12	0,14	-0,05	-27,90

Джерело: розраховано за [83; 84].

На основі динаміки показників, наведеної в таблиці 3.2, можна зробити такі висновки щодо фінансової стійкості «Приватбанку». Рентабельність активів (KD_1) знизилася з 0,09 у 2021 році до 0,06 у 2023 році, що означає зменшення ефективності використання активів банку для отримання прибутку. Загальне зниження на 36,42% вказує на потенційні труднощі в генеруванні доходів на одиницю активів. Рентабельність капіталу (KD_2) також зменшилася з 0,53 до 0,45 (зниження на 15,41%), так як прибуток, який приносить власний капітал банку, знизився. Незважаючи на це, коефіцієнт залишається на відносно високому рівні, що свідчить про можливість отримання прибутку на вкладений капітал. Достатність власних коштів (KK_1) зросла незначно – з 0,20 у 2021 році до 0,21 у 2023 році (+3,37%).

Загальна достатність капіталу (KK_2) знизилася на 15,83% (з 0,19 до 0,16), що свідчить про зменшення загальної капітальної достатності банку у відношенні до його активів, зважених на ризик, що потенційно вказує на збільшення ризику для вкладників, якщо банк зіштовхнеться із труднощами. Частка резервів на можливі втрати (KA_1) значно знизилася на 56,20% (з 1,85 до 0,81). Це вказує на зниження рівня резервування на покриття збитків, що може свідчити про підвищення ризикованості кредитного портфеля банку. Частка безнадійних позик (KA_2) також зменшилася на 56,37% (з 1,72 до 0,75), що є позитивним фактором, адже частка безнадійних кредитів у загальному обсязі позик зменшилась, що, в свою чергу, вказує на покращення якості кредитного портфеля. Працюючі активи (KA_3) знизилися з 0,79 у 2021 році до 0,65 у 2023 році, що означає зменшення частки активів, що приносять дохід, у загальному обсязі активів. Зниження на 17,75% свідчить про зниження дохідності активів банку. Миттєва ліквідність (KL_1) зросла на 50,72% (з 0,41 до 0,62), що свідчить про підвищення можливості банку швидко покрити свої зобов'язання до запитання за рахунок високоліквідних активів. Поточна ліквідність (KL_2) також покращилася на 26,72% (з 1,12 до 1,42), що говорить про підвищення здатності банку покривати свої короткострокові зобов'язання.

Фінансова залежність (КК₄) знизилася на 27,90% (з 0,20 до 0,14), що вказує на зменшення частки власного капіталу у зобов'язаннях банку. Фінансова стійкість АТ КБ «Приватбанк» за останні три роки має як позитивні, так і негативні тенденції. Показники ліквідності значно покращилися, що свідчить про підвищення можливостей банку забезпечити свої зобов'язання. У той же час спостерігається зниження рентабельності активів та капіталу, що може вказувати на труднощі з генеруванням прибутку на одиницю активів і капіталу. Зниження частки резервів на можливі втрати та безнадійних позик також свідчить про покращення якості кредитного портфеля банку. Однак, зниження загальної достатності капіталу та підвищення фінансової залежності може свідчити про збільшення ризиків у разі економічних коливань.

У цілому, «Приватбанк» демонструє стабільні показники ліквідності та має потенціал для підвищення дохідності за умови поліпшення ефективності управління активами та оптимізації капітальної структури.

У таблиці 3.4, використовуючи фінансові звіту банку, представимо вхідні дані для розрахунків фінансової стійкості банку.

Таблиця 3.4

Вхідні дані для оцінки фінансової стійкості АТ «Ощадбанк»

Показник	Одиниця виміру	Роки			Зміни у 2023 р. до 2021 р.	
		2021	2022	2023	+/-	%
1	2	3	4	5	6	7
Активи (А)	млн грн	234907	269189	346473	111566	47,49
Чистий прибуток (ЧП)	млн грн	1055	639	5978	4923	466,64
Власний капітал (К)	млн грн	21869	22164	28708	6839	31,27
Активи, зважені за ризиком (Азв)	млн грн	133435	148732	170396	36960,4	27,70
Активи з нульовим ризиком (Ар0)	млн грн	19000	28357	65850	46850	246,58
Високоліквідні активи (ВЛа)	млн грн	93754	111572	154959	61205	65,28
Зобов'язання до запитання (ЗЗ)	млн грн	113871	150677	198775	84904	74,56
Ліквідні активи (Ла)	млн грн	222401	254952	328406	106005	47,66
Зобов'язання до і запитання	млн грн	199060	234483	303338	104278	52,39

короткострокові зобов'язання (ЗЗК)						
Залучені кошти (ЗК)	млн грн	213037	247025	317765	104728	49,16
Позики (ПЗ)	млн грн	74754	83215	89109	14355	19,20

Продовження табл. 3.4

1	2	3	4	5	6	7
Безнадійні позики (Пбн)	млн грн	12629	24901	24692	12063	95,52
Резерв на можливі втрати (РМВПф)	млн грн	41708	21420	98482	56774	136,12
Активи, що приносять дохід (Адох)	млн грн	205325	226595	262556	57231	27,87

Джерело: складено за [89]

На основі вхідних даних у таблиці 3.5 виконаємо розрахунки показників фінансової стійкості АТ «Ощадбанк».

Таблиця 3.5

Динаміка показників фінансової стійкості АТ «Ощадбанк»

Коефіцієнт	Формула	Роки			Зміни у 2023 р. до 2021 р.	
		2021	2022	2023	+/-	%
Рентабельність активів (КД1)	ЧП / А	0,00	0,00	0,02	0,01	284,18
Рентабельність капіталу (КД2)	ЧП / К	0,05	0,03	0,21	0,16	331,65
Достатність власних коштів (КК1)	К / Азв	0,16	0,15	0,17	0,00	2,80
Загальна достатність капіталу (КК2)	К / (А - Ар0)	0,10	0,09	0,10	0,00	1,00
Частка резервів на можливі втрати (КА1)	РМВПф / ПЗ	0,56	0,26	1,11	0,55	98,08
Частка безнадійних позик (КА2)	Пбн / ПЗ	0,17	0,26	0,28	0,11	64,02
Працюючі активи (КА3)	Адох / А	0,87	0,84	0,76	-0,12	-13,30
Миттєва ліквідність (КЛ1)	ВЛа / ЗЗ	0,82	0,74	0,78	-0,04	-5,32
Поточна ліквідність (КЛ2)	Ла / ЗЗК	1,12	1,09	1,08	-0,03	-3,10
Фінансова залежність (КК4)	К / ЗК	0,10	0,09	0,09	-0,01	-11,99

Джерело: складено за [89]

На основі динаміки показників, наведеної в таблиці 3.4, можна зробити такі висновки щодо фінансової стійкості АТ «Ощадбанк». Рентабельність активів (KD_1) зросла з 0,00 у 2021 році до 0,02 у 2023 році, що свідчить про покращення ефективності використання активів для отримання прибутку. Збільшення на 284,18% демонструє позитивну тенденцію у здатності банку генерувати дохід з активів, хоча рентабельність залишається низькою. Рентабельність капіталу (KD_2) підвищилася з 0,05 у 2021 році до 0,21 у 2023 році, тобто на 331,65%. Це значне зростання свідчить про покращення прибутковості капіталу, що є позитивним показником, оскільки банк отримує більшу вигоду з вкладеного власного капіталу. Достатність власних коштів (KK_1) зросла незначно – з 0,16 у 2021 році до 0,17 у 2023 році, збільшившись на 2,8%. Це свідчить про стабільність капітальної бази банку, хоча зростання не є значним. Загальна достатність капіталу (KK_2) залишається майже незмінною, збільшившись з 0,10 до 0,10 (на 1,00%), що вказує на стабільність у забезпеченні банку капіталом щодо активів, за винятком активів з нульовим ризиком. Частка резервів на можливі втрати (KA_1) зросла з 0,56 у 2021 році до 1,11 у 2023 році, що є збільшенням на 98,08%. Це свідчить про зростання резервування для покриття можливих збитків, що є ознакою підвищеної обачності банку у світлі можливих фінансових ризиків. Частка безнадійних позик (KA_2) також підвищилася з 0,17 у 2021 році до 0,28 у 2023 році, що є збільшенням на 64,02%, що показує на погіршення якості кредитного портфеля, що може бути ризиком для фінансової стабільності банку. Працюючі активи (KA_3) знизилися з 0,87 у 2021 році до 0,76 у 2023 році, тобто на 13,30%. Це зниження означає скорочення частки активів, що приносять дохід, у загальній структурі активів, що може негативно вплинути на дохідність банку у перспективі. Миттєва ліквідність (KL_1) зменшилася з 0,82 у 2021 році до 0,78 у 2023 році, що становить зниження на 5,32%, що свідчить про незначне погіршення можливості банку покривати свої зобов'язання до запитання за рахунок високоліквідних активів. Поточна ліквідність (KL_2) знизилася з 1,12 у

2021 році до 1,08 у 2023 році, що є незначним погіршенням, що вказує на зниження здатності банку покривати свої короткострокові зобов'язання, що негативно впливає на його фінансову стабільність. Фінансова залежність (КК₄) знизилася з 0,10 у 2021 році до 0,09 у 2023 році (на 11,99%), що свідчить про незначне зменшення частки власного капіталу у зобов'язаннях банку.

Отже, фінансова стійкість АТ «Ощадбанк» демонструє сильні сторони банку щодо збільшення показників рентабельності капіталу. Водночас зростання частки безнадійних позик та зниження частки працюючих активів вказують на певні ризики в якості кредитного портфеля та зниження доходності активів.

У таблиці 3.6, використовуючи фінансові звіту банку, представимо вхідні дані для розрахунків фінансової стійкості банку.

Таблиця 3.6

Вхідні дані для оцінки фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк»

Показник	Одиниця виміру	Роки			Зміни у 2023 р. до 2021 р.	
		2021	2022	2023	+/-	%
Активи (А)	млн грн	126440	166261	189192	62752	49,63
Чистий прибуток (ЧП)	млн грн	4873	1572	4797	-76	-1,56
Власний капітал (К)	млн грн	15578	17055	22072	6494	41,69
Активи, зважені за ризиком (Азв)	млн грн	80323	71203	65086	-15237	-18,97
Активи з нульовим ризиком (Ар0)	млн грн	25761	32037	30779	5018	19,48
Високоліквідні активи (ВЛа)	млн грн	105427	132800	87668	-17759	-16,84
Зобов'язання до запитання (ЗЗ)	млн грн	74589	100967	158604	84015	112,64
Ліквідні активи (Ла)	млн грн	120246	158211	141925	21679	18,03
Зобов'язання до запитання короткострокові зобов'язання (ЗЗК)	млн грн	145995	107946	106378	-39617	-27,14
Залучені кошти (ЗК)	млн грн	110860	149206	167119	56259	50,75
Позики (ПЗ)	млн грн	79666	100763	56889	-22777	-28,59
Безнадійні позики (Пбн)	млн грн	1765	9608	11498	9733	551,44
Резерв на можливі	млн грн	2786	10318	12156	9370	336,32

втрати (РМВПф)						
Активи, що приносять дохід (Адох)	млн грн	39923	87008	76839	36916	92,47

Джерело: складено за [33; 34]

На основі вхідних даних у таблиці 3.7 виконаємо розрахунки показників фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк».

Таблиця 3.7

Динаміка показників фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк»

Коефіцієнт	Формула	Роки			Зміни у 2023 р. до 2021 р.	
		2021	2022	2023	+/-	%
Рентабельність активів (КД1)	ЧП / А	0,04	0,01	0,03	-0,01	-34,21
Рентабельність капіталу (КД2)	ЧП / К	0,31	0,09	0,22	-0,10	-30,52
Достатність власних коштів (КК1)	К / Азв	0,19	0,24	0,34	0,15	74,86
Загальна достатність капіталу (КК2)	К / (А - Ар0)	0,15	0,13	0,14	-0,02	-9,95
Частка резервів на можливі втрати (КА1)	РМВПф / ПЗ	0,03	0,10	0,21	0,18	511,02
Частка безнадійних позик (КА2)	Пбн / ПЗ	0,02	0,10	0,20	0,18	812,27
Працюючі активи (КА3)	Адох / А	0,32	0,52	0,41	0,09	28,63
Миттєва ліквідність (КЛ1)	ВЛа / ЗЗ	1,41	1,32	0,55	-0,86	-60,89
Поточна ліквідність (КЛ2)	Ла / ЗЗК	0,82	1,47	1,33	0,51	61,98
Фінансова залежність (КК4)	К / ЗК	0,14	0,11	0,13	-0,01	-6,01

Джерело: складено за [33; 34]

На основі динаміки показників, наведеної в таблиці 3.6, можна зробити такі висновки щодо фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк». Рентабельність активів (КД₁) зменшилася з 0,04 у 2021 році до 0,03 у 2023 році, що свідчить про зниження ефективності використання активів для отримання прибутку на 34,21%. Незважаючи на це, банк зберігає відносно стабільний рівень доходності своїх активів. Рентабельність капіталу (КД₂) також знизилася з 0,31 у 2021 році

до 0,22 у 2023 році (-30,52%), що вказує на зменшення прибутковості власного капіталу, що пов'язано з викликами в умовах фінансового середовища в умовах воєнного стану, які вплинули на здатність банку ефективно використовувати власний капітал. Достатність власних коштів (КК₁) значно зросла – з 0,19 у 2021 році до 0,34 у 2023 році (+74,86%), що є позитивним показником для фінансової стійкості, що вказує на покращення капітальної бази та готовність банку до управління ризиками. Загальна достатність капіталу (КК₂) дещо зменшилася – з 0,15 до 0,14 (-9,95%), що свідчить про зниження забезпеченості капіталом щодо загальних активів за винятком активів з нульовим ризиком. Частка резервів на можливі втрати (КА₁) значно зросла з 0,03 у 2021 році до 0,21 у 2023 році (+511,02%), що вказує на суттєве збільшення обсягів резервування для покриття можливих втрат. Частка безнадійних позик (КА₂) також зросла – з 0,02 до 0,20 (+812,27%), що демонструє погіршення якості кредитного портфеля. Зростання безнадійних позик може створити ризики для фінансової стабільності банку та потребує ефективного управління кредитними ризиками. Працюючі активи (КА₃) зросли з 0,32 у 2021 році до 0,41 у 2023 році (+28,63%), що є позитивною тенденцією, оскільки збільшується частка активів, що приносять дохід, у загальній структурі активів. Миттєва ліквідність (КЛ₁) значно зменшилася з 1,41 у 2021 році до 0,55 у 2023 році (-60,89%), що свідчить про зниження здатності банку покривати зобов'язання до запитання за рахунок високоліквідних активів, що може негативно вплинути на здатність банку швидко реагувати на потреби в ліквідності. Поточна ліквідність (КЛ₂) зросла з 0,82 у 2021 році до 1,33 у 2023 році (+61,98%), що вказує на покращення можливості банку покривати свої короткострокові зобов'язання. Фінансова залежність (КК₄) дещо знизилася з 0,14 у 2021 році до 0,13 у 2023 році (-6,01%), що вказує на незначне зниження частки власного капіталу у зобов'язаннях банку.

Отже, фінансова стійкість АТ «Райффайзен Банк» демонструє позитивні тенденції у забезпеченні капіталу та резервів, що підвищує його готовність до можливих ризиків. Проте зростання частки безнадійних позик і зниження

миттєвої ліквідності вказують на необхідність посилення контролю над якістю кредитного портфеля та покращення ліквідності.

З огляду на проведені вище розрахунки у таблиці 3.8 сформуємо порівняльну таблицю ключових показників фінансової стійкості для АТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Райффайзен Банк» за 2021-2023 роки.

Таблиця 3.8

Порівняння показників фінансової стійкості досліджуваних банків

Показник	Формула	Приватбанк	Ощадбанк	Райффайзен Банк
1	2	3	4	5
Рентабельність активів (КД1)	ЧП / А			
2021		0,09	0,00	0,04
2022		0,06	0,00	0,01
2023		0,06	0,02	0,03
Зміна 2023 до 2021		-0,03 (-36,42%)	+0,01 (+284,18%)	-0,01 (-34,21%)
Рентабельність капіталу (КД2)	ЧП / К			
2021		0,53	0,05	0,31
2022		0,52	0,03	0,09
2023		0,45	0,21	0,22
Зміна 2023 до 2021		-0,08 (-15,41%)	+0,16 (+331,65%)	-0,10 (-30,52%)
Достатність власних коштів (КК1)	К / Азв			
2021		0,20	0,16	0,19
2022		0,17	0,15	0,24
2023		0,21	0,17	0,34
Зміна 2023 до 2021		+0,01 (+3,37%)	+0,00 (+2,80%)	+0,15 (+74,86%)
Загальна достатність капіталу (КК2)	К / (А - Аp0)			
2021		0,19	0,10	0,15
2022		0,13	0,09	0,13
2023		0,16	0,10	0,14
Зміна 2023 до 2021		-0,03 (-15,83%)	+0,00 (+1,00%)	-0,02 (-9,95%)
Частка резервів на можливі втрати (КА1)	РМВПф / ПЗ			
2021		1,85	0,56	0,03
2022		1,06	0,26	0,10
2023		0,81	1,11	0,21
Зміна 2023 до 2021		-1,04 (-56,20%)	+0,55 (+98,08%)	+0,18 (+511,02%)

Частка безнадійних позик (КА2)	Пбн / ПЗ			
2021		1,72	0,17	0,02
2022		0,97	0,26	0,10
2023		0,75	0,28	0,20

Продовження табл. 3.8

1	2	3	4	5
Зміна 2023 до 2021		-0,97 (-56,37%)	+0,11 (+64,02%)	+0,18 (+812,27%)
Працюючі активи (КА3)	Адох / А			
2021		0,79	0,87	0,32
2022		0,76	0,84	0,52
2023		0,65	0,76	0,41
Зміна 2023 до 2021		-0,14 (-17,75%)	-0,12 (-13,30%)	+0,09 (+28,63%)
Миттєва ліквідність (КЛ1)	ВЛа / ЗЗ			
2021		0,41	0,82	1,41
2022		0,55	0,74	1,32
2023		0,62	0,78	0,55
Зміна 2023 до 2021		+0,21 (+50,72%)	-0,04 (-5,32%)	-0,86 (-60,89%)
Поточна ліквідність (КЛ2)	Ла / ЗЗК			
2021		1,12	1,12	0,82
2022		1,63	1,09	1,47
2023		1,42	1,08	1,33
Зміна 2023 до 2021		+0,30 (+26,72%)	-0,03 (-3,10%)	+0,51 (+61,98%)
Фінансова залежність (КК4)	К / ЗК			
2021		0,20	0,10	0,14
2022		0,12	0,09	0,11
2023		0,14	0,09	0,13
Зміна 2023 до 2021		-0,05 (-27,90%)	-0,01 (-11,99%)	-0,01 (-6,01%)

Джерело: розраховано автором.

Порівняння показників фінансової стійкості АТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Райффайзен Банк» за 2021-2023 роки дозволяє виявити суттєві відмінності в їхніх фінансових показниках та стабільності.

1. Рентабельність активів (КД₁) та рентабельність капіталу (КД₂).

АТ «КБ «Приватбанк» має негативну динаміку: зниження з 0,09 у 2021 році до 0,06 у 2023 році, що свідчить про зменшення прибутковості активів на 36,42%. АТ «Ощадбанк» показав значне покращення, з 0,00 у 2021 році до 0,02 у 2023 році (+284,18%), що вказує на зростання ефективності використання

активів. АТ КБ «Райффайзен Банк» також демонструє спад рентабельності з 0,04 у 2021 році до 0,03 у 2023 році (-34,21%).

У Приватбанку показник рентабельності капіталу знизився з 0,53 до 0,45 (-15,41%), що свідчить про зниження прибутковості капіталу. АТ «Ощадбанк», навпаки, суттєво збільшив рентабельність капіталу з 0,05 у 2021 році до 0,21 у 2023 році (+331,65%). АТ «Райффайзен Банк» демонструє падіння показника з 0,31 до 0,22 (-30,52%).

2. Достатність власних коштів (КК1) та загальна достатність капіталу (КК2).

У АТ КБ «Приватбанку» незначне зростання достатності власних коштів з 0,20 до 0,21 (+3,37%). АТ «Ощадбанк» зберіг стабільність, зростання з 0,16 до 0,17 (+2,80%). АТ «Райффайзен Банк» суттєво покращив показник з 0,19 до 0,34 (+74,86%), що може свідчити про збільшення резервів і фінансову стійкість.

У АТ КБ «Приватбанку» загальна достатність капіталу знизилася на 15,83%, а Райффайзен Банк – на 9,95%, що свідчить про зменшення резервів для покриття ризикових активів. У АТ «Ощадбанку» зберігся цей показник майже без змін, що вказує на стабільність.

3. Частка резервів на можливі втрати (КА1) та частка безнадійних позик (КА2).

АТ КБ «Приватбанк» суттєво знизив частку резервів на можливі втрати з 1,85 до 0,81 (-56,20%), що свідчить про менш активну політику резервування. АТ «Ощадбанк» збільшив резерви з 0,56 до 1,11 (+98,08%). АТ «Райффайзен Банк» показав значне зростання резервів на можливі втрати з 0,03 до 0,21 (+511,02%).

У АТ КБ «Приватбанку» частка безнадійних позик знизилася на 56,37%, а у АТ «Ощадбанку» – зріс на 64,02%. АТ «Райффайзен Банк» показав суттєве зростання на 812,27%, що може бути викликано збільшенням частки проблемних кредитів.

4. Працюючі активи (КА3).

Працюючі активи АТ КБ «Приватбанку» зменшилися на 17,75%, а у АТ «Ощадбанку» – на 13,30%, що може свідчити про зменшення частки доходних активів. АТ «Райффайзен Банк», навпаки, підвищив частку працюючих активів на 28,63%.

5. Ліквідність

У АТ КБ «Приватбанку» показник миттєвої ліквідності зріс на 50,72%, що свідчить про підвищення здатності покривати короткострокові зобов'язання. АТ «Ощадбанк» незначно знизив ліквідність (-5,32%). У АТ «Райффайзен Банку» показник миттєвої ліквідності знизився на 60,89%, що може свідчити про зниження здатності банку швидко виконувати зобов'язання.

У АТ КБ «Приватбанку» показник поточної ліквідності зріс на 26,72%, що покращує фінансову стійкість. АТ «Ощадбанк» незначно знизив цей показник, а АТ «Райффайзен Банк» значно підвищив (61,98%).

6. Фінансова залежність (КК4)

АТ КБ «Приватбанк» та АТ «Райффайзен Банк» зменшили залежність від зовнішнього капіталу на 27,90% та 6,01% відповідно, що свідчить про покращення їх фінансової незалежності. АТ «Ощадбанк» також дещо зменшив фінансову залежність (-11,99%).

Отже, АТ КБ «Приватбанк» демонструє зниження рентабельності та стабільності впродовж аналізованого періоду, незважаючи на підвищення ліквідності. АТ «Ощадбанк» показав значне покращення рентабельності активів і капіталу, хоча ліквідність дещо знизилася. АТ «Райффайзен Банк» демонструє підвищену частку проблемних активів, проте зростає в показниках достатності власних коштів і ліквідності, що може вказувати на переорієнтацію банку в умовах збільшеного кредитного ризику.

3.3. Аналіз структури активів банків

У таблиці 3.9 проаналізуємо динаміку частки кредитних операцій у загальному обсязі активів банківського сектору України.

Частка кредитних операцій у загальному обсязі активів банківського
сектору України

Показники	Станом на початок року							01.10.2024
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
Обсяги кредитного портфелю банківського сектору, млн. грн	1090914	1193558	1097595	1049579	1149567	1133563	1130774	1284917
Загальна сума, млн. грн.	1333831	1359703	1493298	1822841	2053232	2351678	2944313	3180663
Частка кредитного портфеля у загальному обсязі Активів банків, %	82	88	74	58	56	48	38	40

Джерело: складено автором за [48; 44].

Обсяг кредитного портфеля протягом досліджуваного періоду змінювався нестабільно, показуючи зростання в окремі роки (2018-2019, 2022-2024) та спад у 2020-2021 роках. У період 2018-2024 років кредитний портфель зріс з 1090914 млн грн у 2018 році до 1284917 млн грн станом на початок 2024 року, що становить збільшення на 17,8%. Найбільше зростання обсягів кредитного портфеля спостерігається у 2024 році – на 153143 млн грн у порівнянні з початком року.

Активи банківського сектору зростали щороку, збільшившись більш ніж у 2,4 рази: з 1333831 млн грн на початок 2018 році до 3180663 млн грн станом на 1 жовтня 2024 року. Це вказує на суттєве розширення активів банківського сектору, навіть за умов економічних викликів, в яких змушений працювати банківський сектор.

Частка кредитного портфеля знижувалася протягом аналізованого періоду, з 82% на початку 2018 року до 40% станом на 1 жовтня 2024 року.

(рис. . Протягом 2018–2019 років частка збільшилася з 82% до 88%, що свідчить про зростання значення кредитних операцій у структурі активів банків.

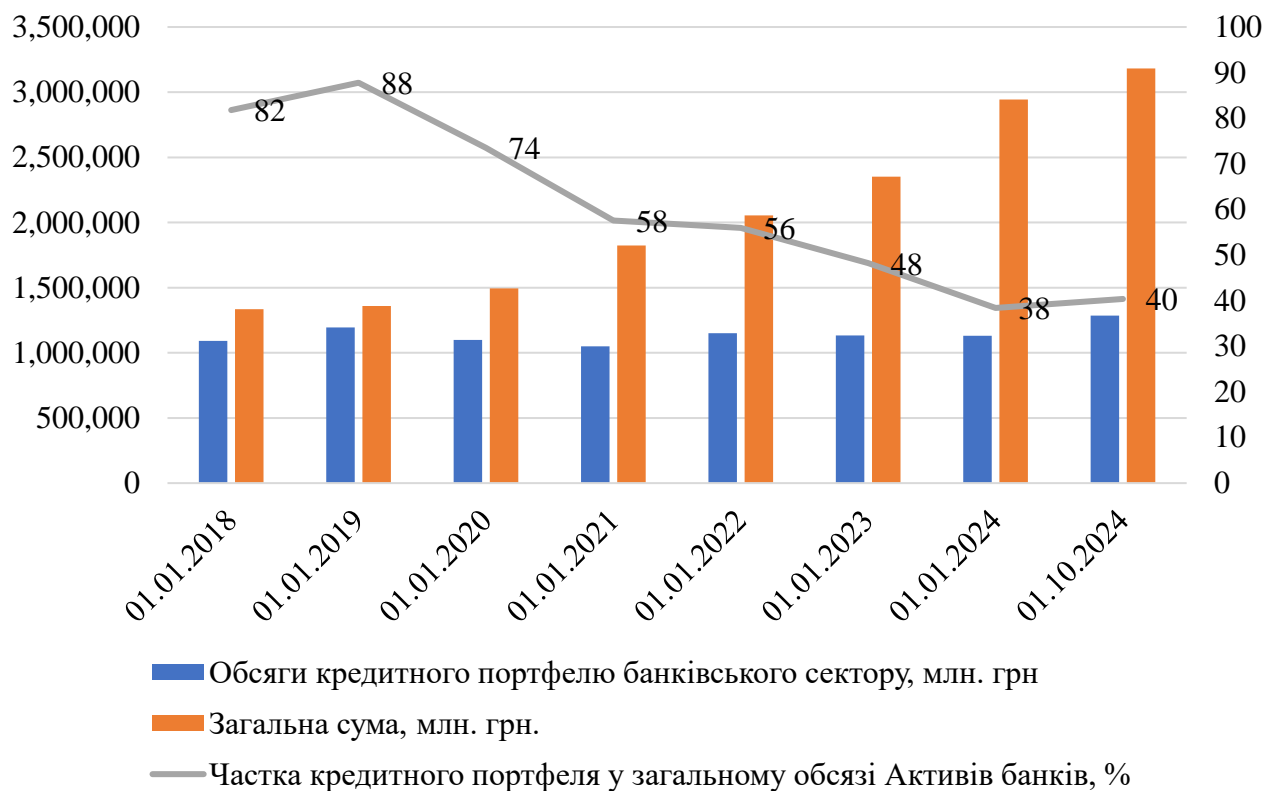


Рис. 3.2. Динаміка частки кредитних операцій у загальному обсязі активів банківського сектору України

Джерело: складено автором за [48; 44].

Далі, протягом 2019-2021 років простежується різке падіння частки кредитного портфелю: з 88% до 58%, причиною якого стало зниження обсягів кредитного портфелю (-145979 млн грн) на фоні активного зростання загальних активів (+463543 млн грн). Протягом 2022-2024 років частка кредитного портфелю у загальному обсязі активів зменшилася до 38% (2024) з невеликим покращенням до 40% (01.10.2024). Попри збільшення обсягів кредитного портфелю, швидке зростання загальних активів випереджало кредитування, що й зумовило зменшення частки, причиною якого стало обмеження кредитних операцій в умовах воєнного стану, так як економічна нестабільність і війна в

Україні призвели до обережнішого ставлення банків до кредитування та підвищення вимог до позичальників. Наразі банки все більше інвестують у низькоризикові та високоліквідні активи, такі як державні облігації, замість збільшення обсягів кредитів. Зменшення частки кредитів свідчить про те, що банки більше концентруються на інших джерелах доходу (інвестиції, обслуговування клієнтів тощо), в той час як інвестування в ліквідні активи знижує ризики, але може стримувати економічне зростання через скорочення обсягів кредитування.

У таблиці 3.10 проаналізуємо динаміку кредитних операцій загалом по системі.

Таблиця 3.10

Кредитні операції банківської системи України

Показники	Станом на							
	01.01. 2018	01.01. 2019	01.01. 2020	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	01.01. 2024	01.10. 2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кредитні операції:								
Кредити корпоративному сектору	892900	959 601	847 259	795 405	835 658	847 586	828 444	896 270
непрацюючі кредити	500263	535 770	456 074	371 157	301 665	363 321	365 532	364 574
частка непрацюючих кредитів, %	56,03	55,83	53,83	46,66	36,10	42,87	44,12	40,68
Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	174448	202 202	214 252	208 383	256 291	224 260	240 825	288 714
непрацюючі кредити	93353	93 086	73 077	58 230	43 210	68 272	56 636	50 839
частка непрацюючих кредитів, %	53,51	46,04	34,11	27,94	16,86	30,44	23,52	17,61
Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків)	22046	28 888	31 368	34 057	30 581	36 917	43 144	85 664
непрацюючі кредити	1372	1 073	946	984	256	4	0	0
частка непрацюючих кредитів, %	6,22	3,71	3,02	2,89	0,84	0,01	0,00	0,00
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	1519	2 867	4 717	11 734	27 037	24 800	18 361	14 269
непрацюючі кредити	10	838	683	0	0	507	191	89
частка непрацюючих кредитів, %	0,69	29,22	14,48	0,00	0,00	2,04	1,04	0,63
Всі кредити	1090914	1 193 558	1 097 595	1 049 579	1 149 567	1 133 563	1 130 774	1 284 917
у т.ч. банки:								
з державною часткою, з них	558974	643 564	624 856	540 326	539 403	609 131	693 215	779 901

АТ КБ "Приватбанк"	269532	293 725	305 163	245 013	249 621	258 532	285 836	321 349
-----------------------	--------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

Продовження табл. 3.10

1	2	3	4	5	6	7	8	9
з державною часткою крім АТ КБ "Приватбанк"	289442	349 839	319 693	295 313	289 782	350 599	407 380	458 551
іноземних банківських груп	382417	392 683	330 599	344 206	400 930	315 381	204 437	226 637
з приватним капіталом	125270	135 715	142 140	164 673	209 234	209 051	233 122	278 380
неплатоспроможні	24253	21 596	0	374	0	0	0	0
непрацюючі кредити	594999	630 767	530 780	430 371	345 131	432 105	422 360	415 503
у т.ч. банки:								
з державною часткою, з них	397563	437 101	396 903	310 225	253 977	323 134	352 632	351 175
АТ КБ "Приватбанк"	236211	244 824	239 197	181 196	174 533	178 929	179 934	178 767
з державною часткою крім АТ КБ "Приватбанк"	161352	192 277	157 707	129 029	79 444	144 205	172 698	172 409
іноземних банківських груп	156834	151 195	107 476	95 891	71 426	59 627	32 427	28 723
з приватним капіталом	30169	31 233	26 401	23 975	19 728	49 344	37 300	35 604
неплатоспроможні	10433	11 238	0	280	0	0	0	0
частка непрацюючих кредитів, %	54,54	52,85	48,36	41,00	30,02	38,12	37,35	32,34
у т.ч. банки:								
з державною часткою, з них	71,12	67,92	63,52	57,41	47,08	53,05	50,87	45,03
АТ КБ "Приватбанк"	87,64	83,35	78,38	73,95	69,92	69,21	62,95	55,63
з державною часткою крім АТ КБ "Приватбанк"	55,75	54,96	49,33	43,69	27,41	41,13	42,39	37,60
іноземних банківських груп	41,01	38,50	32,51	27,86	17,82	18,91	15,86	12,67
з приватним капіталом	24,08	23,01	18,57	14,56	9,43	23,60	16,00	12,79
неплатоспроможні	43,02	52,04	0,00	74,77	0,00	0,00	0,00	0,00

Джерело: складено автором за [44].

Загальний обсяг кредитів протягом досліджуваного періоду збільшився з 1090914 млн грн станом на початок 2018 року до 1284917 млн грн станом на 1 жовтня 2024 року. Максимальний обсяг кредитів спостерігався у 2024 році, що свідчить про поживлення кредитного ринку.

Частка непрацюючих кредитів зменшилася з 54,54% у 2018 році до 32,34% у жовтні 2024 року (рис. 3.3). Незважаючи на загальне покращення, частка непрацюючих кредитів залишається високою, що свідчить про значні ризики для банківської системи.

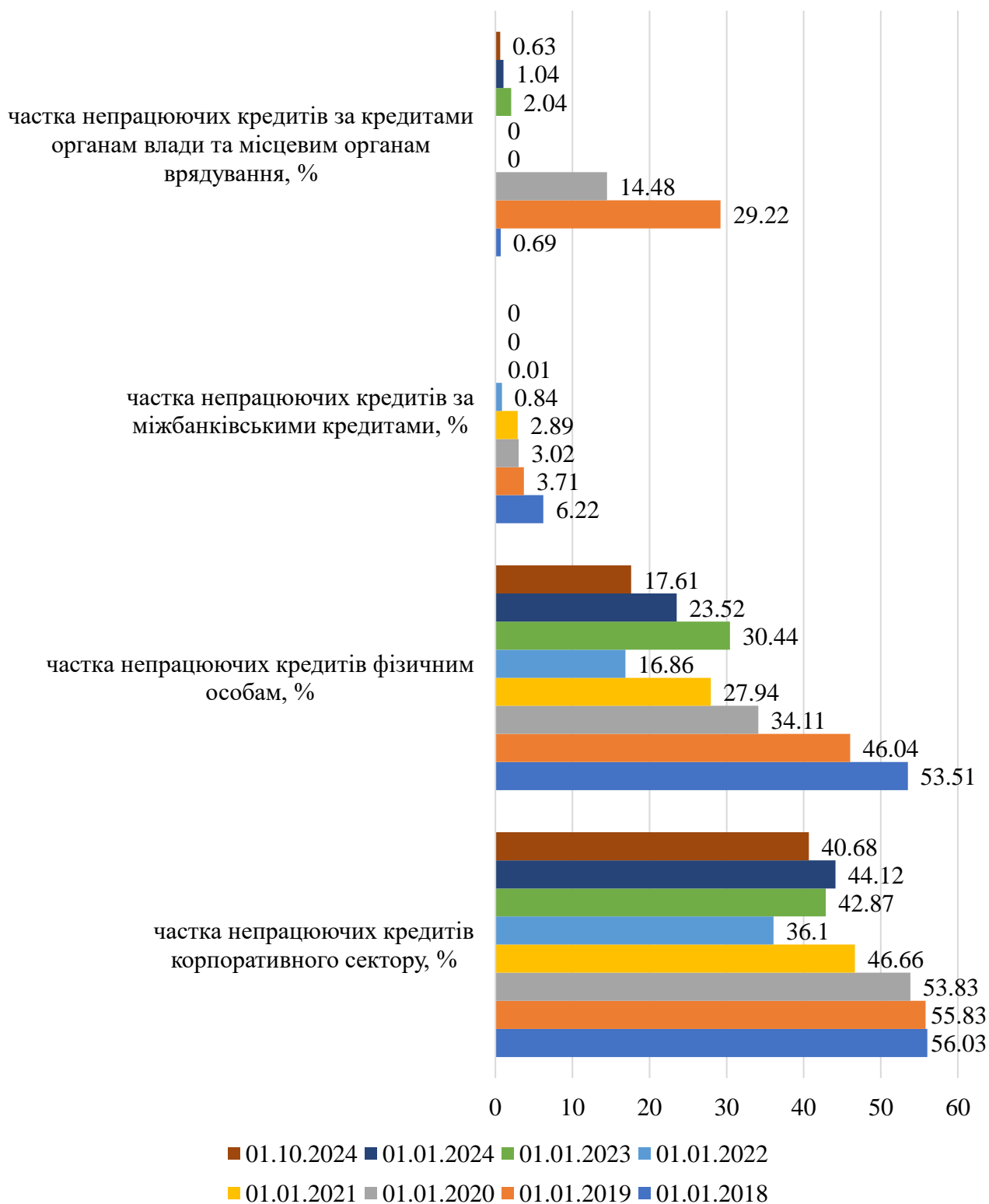


Рис. 3.3. Динаміка частки непрацюючих кредитів за секторами

Джерело: складено автором за [44].

Корпоративний сектор залишається найбільшим сегментом кредитування за рівнем непрацюючих активів. Частка непрацюючих кредитів у ньому знизилася з 56,03% на початку 2018 року до 40,8% станом на 1 жовтня 2024 року. Частка непрацюючих кредитів за кредитами фізичних осіб суттєво зменшилася з 53,51% на початку 2018 року до 17,61% станом на 1 жовтня 2024 року, що свідчить про зростання платоспроможності фізичних осіб.

Найнижча частка проблемних кредитів за міжбанківськими кредитами та кредитами органам свідчить про низький ризик у цьому сегменті.

Значне зниження частки непрацюючих кредитів спостерігається у банках з державною часткою з 71,12% до 45,03% за аналізований період. АТ КБ «ПриватБанк» має найвищу частку непрацюючих кредитів серед банків з державною часткою, але вона також знизилася з 87,64% на початку 2018 року до 55,63% станом на 1 жовтня 2024 року. Значне покращення якості кредитного портфеля спостерігається у банках з іноземним капіталом – частка непрацюючих кредитів зменшилася з 41,01% станом на початок 2018 року до 12,67% станом на 1 жовтня 2024 року, що є наслідком ефективного управління ризиками та суворих кредитних політик.

Частка проблемних кредитів банків із приватним капіталом також знизилася з 24,08% до 12,79% протягом аналізованого періоду, що свідчить про покращення кредитоспроможності клієнтів.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що загальна якість кредитних портфелів покращилася – частка непрацюючих кредитів зменшилася майже на половину за аналізований період, що свідчить про позитивну динаміку в банківському секторі. Втім корпоративний сектор залишається найбільш ризикованим і, незважаючи на зниження частки непрацюючих кредитів, цей сегмент все ще має високі показники проблемних активів.

3.4. Аналіз динаміки прибутків банківської системи України

Прибутковість банківської системи є важливим фактором стійкості банківської системи. У таблиці 3.11 проаналізуємо динаміку доходів та витрат банківської системи.

Таблиця 3.11

Фінансові результати діяльності банківської системи України

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023	січень- жовтень 2024
Доходи	204 554	243 102	250 171	273 863	357 549	446 804	420 653
процентні доходи	140803	152 954	147 743	168 746	217 053	304 437	290 746
комісійні доходи	50 969	62 057	70 640	93 162	85 622	97 061	90 282
результат від переоцінки та від операцій купівлі- продажу	1 853	16 225	21 507	-77	43 482	30 264	30 036
інші операційні доходи	8 589	8 147	6 813	7 488	8 126	8 364	5 237
інші доходи	1 809	2 809	2 705	3 175	2 413	4 621	2 794
повернення списаних активів	532	909	763	1 370	853	2 056	1 559
Витрати	182 215	184 746	210 445	196 488	335 628	364 124	295 099
процентні витрати	67 760	74 062	62 895	51 097	65 358	103 043	97 906
комісійні витрати	13 159	18 096	24 132	35 186	35 449	47 084	44 025
інші операційні витрати	16 800	11 790	16 405	18 244	17 875	18 481	15 325
загальні адміністративні витрати	53 670	62 936	69 437	78 293	82 434	92 325	87 819
інші витрати	2 011	2 379	2 728	3 855	5 951	8 727	6 952
відрахування в резерви	23 758	10 714	31 037	3 448	121 204	17 813	5 605
податок на прибуток	5 057	4 769	3 811	6 364	7 356	76 650	37 466
Чистий прибуток (збиток)	22 339	58 356	39 727	77 376	21 921	82 680	125 554

Джерело: складено за [19].

Протягом 2018-2024 років банківська система України зазнала суттєвих змін у структурі доходів, витрат та чистого прибутку. Вплив макроекономічних

факторів, зокрема пандемії, економічної нестабільності, війни та фінансових реформ, суттєво позначився на цих показниках. Так, доходи банківської системи України зросли з 204 554 млн грн у 2018 році до 420 653 млн грн (січень-жовтень 2024 року), що свідчить про подвійне зростання за аналізований період. Найбільше зростання відбулося у 2022 році (+83 686 млн грн порівняно з 2021 роком) через переоцінку активів і збільшення процентних доходів. Процентні доходи залишаються основним джерелом доходів. Вони стабільно зростали з 140 803 млн грн у 2018 році до 290 746 млн грн (січень-жовтень 2024 року). Значне збільшення у 2022 році пояснюється підвищенням процентних ставок та активним кредитуванням. Комісійні доходи зростали теж динамічно, збільшившись з 50 969 млн грн до 90 282 млн грн за аналізований період. Це зумовлено зростанням обсягів транзакцій, банківських послуг та розширенням електронних сервісів. Результати від переоцінки активів коливалися, з найбільшим прибутком у 2022 році у розмірі 43 482 млн грн, що обумовлено валютними коливаннями та воєнною економікою. Інші доходи залишаються незначними у загальній структурі, їхній вплив на загальний рівень доходів мінімальний.

Витрати зросли з 182 215 млн грн у 2018 році до 295 099 млн грн (січень-жовтень 2024). Найрізкіший стрибок витрат стався у 2022 році, коли вони збільшилися на 139 140 млн грн (порівняно з 2021 роком). Це викликано зростанням резервів на покриття збитків і підвищенням процентних витрат.

Процентні витрати демонструють хвилеподібну динаміку. У 2020-2021 роках вони знижувалися, а у 2022-2024 роках знову зросли (до 97 906 млн грн у 2024 році), що пов'язано з підвищенням вартості ресурсів і зміною облікової ставки НБУ. Комісійні витрати зросли з 13 159 млн грн у 2018 році до 44 025 млн грн за січень-жовтень 2024 року, що відображає збільшення операційних витрат на обслуговування транзакцій. Адміністративні витрати демонструють стабільне зростання, досягнувши 87 819 млн грн у 2024 році, що пов'язано зі збільшенням витрат на персонал, інфраструктуру та адаптацію до нових умов.

Резерви суттєво зросли у 2022 році до 121 204 млн грн через економічну нестабільність, але у 2023–2024 роках спостерігається їхнє значне скорочення до 5 605 млн грн у 2024 році, що свідчить про зменшення ризиків і стабілізацію кредитного портфеля.

У таблиці 3.12 представимо структуру доходів та витрат банківської системи України.

Таблиця 3.12

Структура доходів та витрат банківської системи України

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023	01.11.2024
Доходи	100	100	100	100	100	100	100,0
процентні доходи	69	63	59	62	61	68	69,1
комісійні доходи	25	26	28	34	24	22	21,5
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	1	7	9	0	12	7	7,1
інші операційні доходи	4	3	3	3	2	2	1,2
інші доходи	1	1	1	1	1	1	0,7
повернення списаних активів	0	0	0	1	0	1	0,4
Витрати	100	100	100	100	100	100	100,0
процентні витрати	37	40	30	26	20	28	33,2
комісійні витрати	7	10	12	18	11	13	14,9
інші операційні витрати	9	6	8	9	5	5	5,2
загальні адміністративні витрати	30	34	33	40	25	25	29,8
інші витрати	1	1	1	2	2	2	2,4
відрахування в резерви	13	6	15	2	36	5	1,9
податок на прибуток	3	3	2	3	2	21	12,7

Джерело: складено за [19].

У загальній структурі доходів банківської системи протягом аналізованого періоду домінують процентні доходи. Їх частка варіювалася від 59% у 2020 році до 69,1% станом на початок листопада 2024 року. Таке зростання в останні роки свідчить про збільшення обсягів кредитних операцій та доходів від процентів, незважаючи на загальні економічні виклики.

Комісійні доходи займають друге місце за значенням, проте їх частка в структурі зменшилася з 34% у 2021 році до 21,5% у 2024 році. Результат від переоцінки та операцій купівлі-продажу показав найбільші коливання, досягнувши пікових значень у 2022 році (12%) та залишаючись на рівні 7,1% у 2024 році. Частка інших операційних доходів і інших доходів залишалася незначною (від 1% до 4%), демонструючи стабільність у цих статтях. Повернення списаних активів, хоча і має мінімальну частку (до 1%), свідчить про часткове відшкодування втрачених коштів.

У структурі витрат банківської системи найбільшу частку займають процентні витрати. З 2018 по 2024 рік їх частка знизилася з 37% до 20% у 2022 році, проте знову зросла до 33,2% у 2024 році, що свідчить про значний вплив умов кредитування і депозитної політики на витрати банків. Комісійні витрати демонструють тенденцію до зростання, збільшившись з 7% у 2018 році до 14,9% у 2024 році, що пов'язано зі збільшенням операційної активності банків та зміною умов обслуговування клієнтів. Загальні адміністративні витрати залишаються стабільно високими, коливаючись у межах 25-40% протягом аналізованого періоду. Інші витрати та відрахування в резерви також зазнали змін. Відрахування в резерви досягли пікових значень у 2022 році (36%), що свідчить про зростання ризиків у банківській системі в умовах складної економічної ситуації. Однак до 2024 року ця частка знизилася до 1,9%, що може свідчити про стабілізацію фінансового стану банків. Податок на прибуток різко зріс у 2023-2024 роках (до 21% у 2023 і 12,7% у 2024 році). Це може бути пов'язано із зростанням прибутковості банківської системи внаслідок покращення економічних умов.

Таким чином, аналіз структури доходів і витрат банківської системи України демонструє її адаптацію до макроекономічних викликів і змін ринку. Зростання частки процентних доходів і стабілізація витрат свідчать про певне відновлення після кризових періодів.

Чистий прибуток банківської системи зріс з 22 339 млн грн у 2018 року до 125 554 млн грн (січень-жовтень 2024), що є зростанням у 5,6 разів (рис. 3.5).

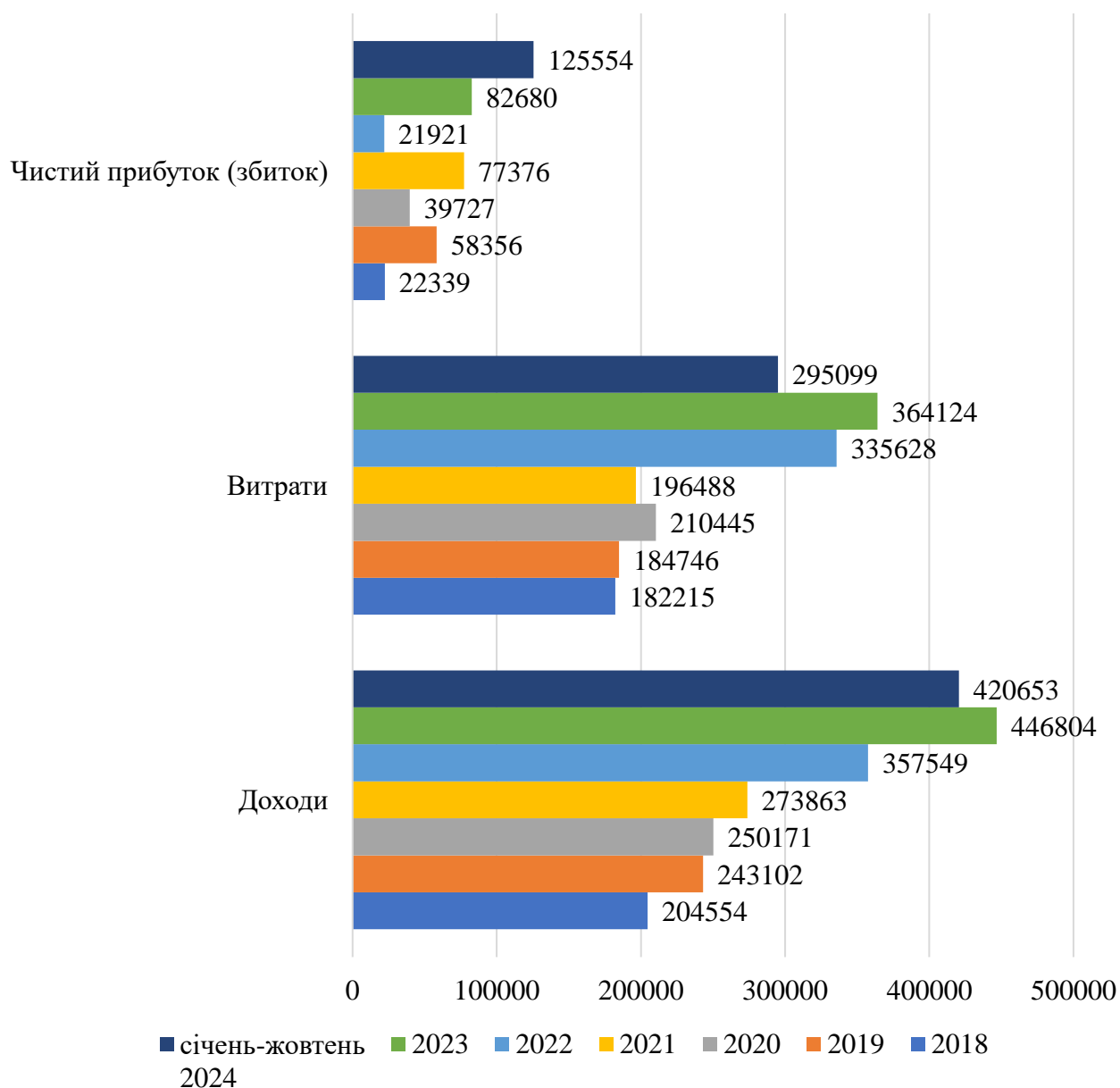


Рис. 3.4. Динаміка частки непрацюючих кредитів за секторами

Джерело: складено автором за [Error! Unknown switch argument.].

У 2019 році прибуток зріс більш ніж удвічі (+36 017 млн грн порівняно з 2018 роком), що свідчить про успішні реформи та відновлення банківської системи після кризових явищ. У 2022 році прибуток скоротився до 21 921 млн грн, що викликано різким зростанням витрат, пов'язаних із війною, та резервуванням. У 2023-2024 роках прибуток суттєво зріс, досягнувши 125 554

млн грн (січень-жовтень 2024), завдяки оптимізації витрат, стабілізації резервів та ефективному управлінню.

Факторами впливу на динаміку прибутку банківської системи стали: війна, інфляція та зміна валютних курсів вплинули на динаміку доходів і витрат; банки адаптувалися до сучасних умов, розширивши спектр послуг, що позитивно позначилося на доходах; необхідність створення резервів у складні періоди (2022 рік) вплинула на фінансові показники; у 2023-2024 роках спостерігається стабілізація системи, що забезпечило зростання прибутковості.

Таким чином, можемо відзначити, що, незважаючи на складні виклики, банківська система загалом не втратила здатності генерувати прибуток, що свідчить про її стабільність, міцність та адаптивність.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ОЦІНКИ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ

4.1. Фактори впливу на фінансову стійкість банків

За результатами проведеного аналізу у попередньому розділі узагальнено виявлені проблеми у сфері підтримання фінансової стійкості для кожного банку.

Основні проблеми з фінансовою стійкістю АТ КБ «Приватбанку», які були виявлені під час аналізу фінансової стійкості за 2021-2023 роки, представимо у таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Проблеми фінансової стійкості АТ КБ «Приватбанк»

Показник	Проблема	Причини	Наслідки для фінансової стійкості
Рентабельність активів	Зниження з 0,09 до 0,06 у 2023 році	Зниження прибутку та високі ризики	Слабке повернення на активи
Загальна достатність капіталу	Зниження з 0,19 до 0,16	Висока залежність від зобов'язань	Менша здатність протистояти кризам
Частка резервів на можливі втрати	Різке зниження з 1,85 до 0,81	Менший рівень резервів	Ризик недостатності резервів при втраті активів
Працюючі активи	Зниження з 0,79 до 0,65	Зменшення продуктивних активів	Менша ефективність використання активів
Фінансова залежність	Зменшення з 0,20 до 0,14	Збільшення залежності від боргових зобов'язань	Зростання ризику фінансової залежності

Джерело: складено автором.

Ключовими проблемами, виявленими при оцінці АТ КБ «Приватбанк», є:

– погіршення ефективності використання активів банку призводить до зменшення прибутковості;

– зменшення загальної достатності капіталу робить банк менш стійким до потенційних збитків;

– зниження частки резервів на можливі втрати збільшує ризик нездатності покрити збитки від проблемних активів;

– скорочення працюючих активів знижує ефективність використання ресурсів банку;

– збільшення залежності від боргових зобов'язань підвищує фінансові ризики банку.

Основні проблеми з фінансовою стійкістю АТ «Ощадбанку», які були виявлені під час аналізу фінансової стійкості за 2021-2023 роки, представимо у таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Проблеми фінансової стійкості АТ «Ощадбанк»

Показник	Проблема	Причини	Наслідки для фінансової стійкості
Рентабельність капіталу	Низький рівень з 0,05 у 2021 році до 0,21 у 2023	Низька прибутковість	Слабка ефективність у використанні капіталу
Частка безнадійних позик	Зростання з 0,17 до 0,28 у 2023 році	Зростання кредитних ризиків	Може призвести до збільшення неповернених позик
Поточна ліквідність	Зниження з 1,12 до 1,08 у 2023 році	Зростання зобов'язань	Менша здатність своєчасно погашати борги
Миттєва ліквідність	Невелике зниження з 0,82 до 0,78	Більше короткострокових зобов'язань	Може викликати проблеми з миттєвою платоспроможністю
Працюючі активи	Зниження з 0,87 до 0,76	Менша ефективність у використанні активів	Менший рівень доходності

Джерело: складено автором.

Ключовими проблемами, виявленими при оцінці АТ «Ощадбанк», є:

– збільшення частки безнадійних позик свідчить про погіршення якості кредитного портфеля та підвищення ризику неповернення кредитів;

– зниження як поточної, так і миттєвої ліквідності вказує на зменшення здатності банку своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Це може призвести до проблем з платоспроможністю та втратою довіри клієнтів;

– зниження частки працюючих активів свідчить про неефективне використання банком своїх ресурсів та призводить до зниження доходності та погіршення фінансових результатів.

Основні проблеми з фінансовою стійкістю АТ «Райффайзен Банку», які були виявлені під час аналізу фінансової стійкості за 2021-2023 роки, представимо у таблиці 4.3.

Таблиця 4.3

Проблеми фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банку»

Показник	Проблема	Причини	Наслідки для фінансової стійкості
Рентабельність активів	Зниження з 0,04 до 0,03 у 2023 році	Менше зростання доходів	Слабка дохідність активів
Частка резервів на можливі втрати	Зростання з 0,03 до 0,21	Підвищення резервів через ризики	Високі резерви можуть знижувати прибуток
Частка безнадійних позик	Зростання з 0,02 до 0,20	Зростання проблемних кредитів	Ризик зростання збитків
Миттєва ліквідність	Зниження з 1,41 до 0,55	Більша кількість короткострокових зобов'язань	Проблеми з оперативним виконанням зобов'язань
Працюючі активи	Нестабільність (підвищення до 0,52 у 2022, зниження до 0,41 у 2023)	Вплив економічних умов	Низька стабільність доходів від активів

Джерело: складено автором.

Ключовими проблемами, виявленими при оцінці АТ «Райффайзен банк», є:

–зниження рентабельності активів вказує на меншу ефективність використання банком своїх ресурсів та зниження доходності;

–збільшення частки резервів на можливі втрати та частки безнадійних позик свідчить про погіршення якості кредитного портфеля та підвищення ризику неповернення кредитів. Це може призвести до значних фінансових втрат для банку;

–зниження миттєвої ліквідності свідчить про зменшення здатності банку своєчасно розраховуватися за своїми короткостроковими зобов'язаннями. Це може створити проблеми з операційною діяльністю банку та погіршити його репутацію;

–нестабільність показника «працюючі активи» вказує на високу залежність банку від зовнішніх економічних факторів та низьку стабільність його доходів.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про необхідність вжиття комплексу заходів для підвищення фінансової стійкості кожного з розглянутих банків, що у сукупності дозволить суттєво посилити фінансову стійкість банківської системи. Загальні рекомендації включають вдосконалення управління активами, оптимізацію структури капіталу, посилення контролю над кредитними ризиками, а також впровадження інноваційних фінансових продуктів і процедур управління ліквідністю. Зазначені напрями спрямовані на зміцнення фінансової стійкості банків, що детальніше буде розглянуто у наступному підрозділі.

4.2. Рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості банківської системи України

У таблиці 4.4. сформуємо рекомендації покращення фінансової стійкості досліджуваних банків.

Таблиця 4.4

Покращення фінансової стійкості досліджуваних банків

Банк	Проблема	Рекомендація
1	2	3
АТ КБ «Приватбанк»	Низька рентабельність активів	Аналіз портфеля та оптимізація структури активів, впровадження нових продуктів
	Низька достатність капіталу	Залучення інвестицій, вдосконалення управління ризиками
	Високий рівень резервів	Оптимізація системи оцінки кредитних ризиків, збільшення забезпечених кредитів
	Низька ефективність активів	Оптимізація управління активами та ліквідністю
	Висока фінансова залежність	Зменшення боргових зобов'язань, залучення довгострокових інвестицій

Продовження табл. 4.4

1	2	3
АТ «Ощадбанк»	Низька рентабельність капіталу	Переорієнтація на високоприбуткові сегменти, розширення клієнтської бази
	Висока частка безнадійних позик	Посилення перевірок позичальників, реструктуризація проблемних кредитів
	Низька ліквідність	Залучення коштів через короткострокові депозити, вдосконалення управління ліквідністю
	Низька ефективність активів	Інвестування в стабільні активи, аудит продуктивності активів
	Високі кредитні ризики	Страхові інструменти для зменшення ризиків, навчання персоналу з управління ризиками
АТ «Райффайзен Банк»	Низька рентабельність активів та капіталу	Залучення корпоративних клієнтів, оптимізація структури капіталу
	Високі резерви на покриття втрат	Жорсткіша оцінка позичальників, цільове використання резервів
	Висока частка безнадійних позик	Скорочення прострочених кредитів, гнучка система рефінансування
	Низька ліквідність	Збільшення короткострокових депозитів, оперативне управління ліквідністю
	Висока фінансова залежність	Стабілізація фінансування власними коштами, переорієнтація на довгострокове фінансування

Джерело: складено автором.

Отже, рекомендації для АТ КБ «Приватбанк» включають:

1. Аналіз портфеля активів і оптимізація структури активів. Провести детальний аналіз портфеля активів із використанням методу АВС-аналізу, що дозволить ідентифікувати найприбутковіші та найризикованіші сегменти. Оптимізація структури активів передбачає поступове скорочення низькодохідних і ризикованих активів та збільшення частки високомаржинальних інструментів, таких як корпоративні кредити високого класу або інвестиції в державні облігації. За допомогою АВС-аналізу виявити активи, що приносять 80% прибутку банку, та перенаправити ресурси на їх підтримку. Із точки зору економічної доцільності, це дозволить скоротити витрати на обслуговування низькодохідних активів, підвищуючи загальну рентабельність портфеля.

2. Запровадження нових кредитних продуктів із меншими ризиками. Розробити та впровадити продукти для малого та середнього бізнесу із використанням механізмів часткового гарантування (наприклад, через державні програми). Наразі діють кредитні програми для підприємців під державні гарантії, наприклад, програма «5-7-9%» для малого бізнесу, економічна ефективність яких полягають у зниженні рівня дефолтів на 20-30% завдяки підтримці держави.

3. Підвищення залучення капіталу. Впровадити програми залучення стратегічних інвесторів через випуск облігацій або участь у міжнародних інвестиційних форумах. Запропонувати інвесторам довгострокові депозити з конкурентними ставками. Також можна провести онлайн-кампанії для випуску облігацій серед міжнародних інвесторів. Економічна доцільність такого заходу полягає у залученні іноземного капіталу, що дозволить знизити залежність від внутрішнього ринку.

4. Вдосконалення стратегії управління ризиками. Застосувати сучасні інструменти оцінки кредитних ризиків, такі як скорингові системи на основі машинного навчання, що дозволить знизити обсяг резервів під проблемні кредити. Прикладом може слугувати запровадження скорингової системи на базі AI, яка оцінює ризики кредитування з точністю до 95%. Економічна ефективність буде забезпечена за рахунок зменшення резервів під проблемні кредити на 10-15%.

5. Оптимізація процедур управління ліквідністю. Впровадити автоматизовану систему моніторингу ліквідності, що забезпечить оперативний аналіз і балансування коротко- та довгострокових зобов'язань банку. У цьому напрямі доцільним є використання автоматизованої платформи, яка прогнозує касові потоки за допомогою алгоритмів машинного навчання, економічна доцільність запровадження якої полягає у скороченні витрат на залучення коштів для покриття дефіциту ліквідності на 5-10%.

У таблиці 4.5 спрогнозуємо, як ці заходи вплинуть на фінансову стійкість АТ «Приватбанк».

Таблиця 4.5

Прогноз впливу рекомендованих заходів на фінансові показники АТ КБ
«Приватбанк» у 2025 році

Показник	Прогноз на 2025 рік	Примітки
Активи (А)	750000	Оптимізація активів і залучення капіталу сприятимуть збільшенню загальної суми активів.
Чистий прибуток (ЧП)	45000	Впровадження нових продуктів і скорочення резервів під проблемні кредити збільшить прибутковість.
Власний капітал (К)	90000	Залучення стратегічних інвесторів і облігацій сприятиме зростанню власного капіталу.
Активи, зважені за ризиком (Азв)	420000	Зменшення ризикованих активів матиме помірний вплив.
Активи з нульовим ризиком (Ар0)	180000	Інвестиції в державні облігації збільшать частку активів із нульовим ризиком.
Високоліквідні активи (ВЛа)	350000	Оптимізація ліквідності та впровадження автоматизованої системи моніторингу ліквідності сприятимуть збільшенню високоліквідних активів.
Зобов'язання до запитання (ЗЗ)	500000	Зростання коштів клієнтів завдяки новим кредитним продуктам і конкурентним депозитам.
Ліквідні активи (Ла)	500000	Підвищення ліквідності за рахунок нових інструментів управління.
Зобов'язання до запитання і короткострокові зобов'язання (ЗЗК)	350000	Поступове зростання через нові кредитні програми.
Залучені кошти (ЗК)	700000	Збільшення залучених коштів завдяки іноземним інвесторам і новим програмам.
Позики (ПЗ)	250000	Помірне зростання за рахунок часткового гарантування ризиків для малого та середнього бізнесу.
Безнадійні позики (Пбн)	160000	Впровадження AI-скорингових систем зменшить частку безнадійних позик.
Резерв на можливі втрати (РМВПф)	170000	Зниження резервів за рахунок ефективного управління ризиками.
Активи, що приносять дохід (Адох)	500000	Збільшення високомаржинальних активів завдяки АВС-аналізу та оптимізації структури активів.

Джерело: прогноз розроблено на основі запропонованих заходів.

На основі прогнозних даних у таблиці 4.6 виконаємо розрахунки прогнозних показників фінансової стійкості АТ КБ «Приватбанк».

Прогноз показників фінансової стійкості АТ КБ «Приватбанк» у 2025 році

Коефіцієнт	Формула	Роки		Зміни у прогнозованому р. до базового	
		Базовий	Прогнозний	+/-	%
Рентабельність активів (КД1)	ЧП / А	0,06	0,06	0,00	8,04
Рентабельність капіталу (КД2)	ЧП / К	0,45	0,50	0,05	12,33
Достатність власних коштів (КК1)	К / Азв	0,21	0,21	0,01	2,56
Загальна достатність капіталу (КК2)	К / (А - Аp0)	0,16	0,16	0,00	-2,14
Частка резервів на можливі втрати (КА1)	РМВПф / ПЗ	0,81	0,68	-0,13	-15,88
Частка безнадійних позик (КА2)	Пбн / ПЗ	0,75	0,64	-0,11	-14,64
Працюючі активи (КА3)	Адох / А	0,65	0,67	0,02	2,69
Миттєва ліквідність (КЛ1)	ВЛа / ЗЗ	0,62	0,70	0,08	13,25
Поточна ліквідність (КЛ2)	Ла / ЗЗК	1,42	1,43	0,01	0,53
Фінансова залежність (КК4)	К / ЗК	0,14	0,13	-0,01	-8,81

Джерело: прогноз розроблено на основі запропонованих заходів.

Запропоновані заходи призведуть до цілої низки позитивних змін у ключових показниках фінансової стійкості банку, а саме:

- рентабельність активів (КД1) зросте на 8,04%, залишаючись стабільною на рівні 0,06, що підтверджує ефективність управління активами;
- рентабельність капіталу (КД2) збільшиться на 12,33% (+0,05), досягнувши 0,50, що свідчить про підвищення ефективності використання власного капіталу;
- достатність власних коштів (КК1) зросте на 2,56% (+0,01), досягнувши 0,21, що посилить стійкість банку до фінансових ризиків;
- працюючі активи (КА3) зростуть на 2,69% (+0,02), досягнувши 0,67, що підвищить ефективність структури активів і їх дохідність;

– миттєва ліквідність (КЛ1) збільшиться на 13,25% (+0,08), досягнувши 0,70, що покращить здатність банку виконувати короткострокові зобов'язання;

– поточна ліквідність (КЛ2) зросте на 0,53% (+0,01), досягнувши 1,43, що підтримає високу ліквідність банку.

Зменшення ризикових показників також матиме позитивний вплив. Так, частка резервів на можливі втрати (КА1) знизиться на -15,88% (-0,13), досягнувши 0,68, що відображає покращення якості кредитного портфеля; частка безнадійних позик (КА2) зменшиться на -14,64% (-0,11), досягнувши 0,64, що є наслідком ефективного управління кредитними ризиками; фінансова залежність (КК4) знизиться на -8,81% (-0,01), досягнувши 0,13, що свідчить про зменшення залежності від позикових коштів.

Отже, загалом проведені прогностичні розрахунки підтверджують економічну доцільність запропонованих заходів, оскільки вони сприятимуть покращенню ключових показників фінансової стійкості та підвищенню конкурентоспроможності банку.

Далі виконаємо аналогічні розрахунки і для АТ «Ощадбанк». Рекомендації для АТ «Ощадбанк» включають:

1. Переорієнтація на високоприбуткові сегменти ринку. У цьому напрямі доцільно розробити та просувати інвестиційні продукти, такі як довгострокові ощадні сертифікати та індексовані депозити, орієнтовані на клієнтів середнього та вищого класу. У цьому напрямі доцільно здійснити випуск депозитних сертифікатів із прив'язкою до інфляційного індексу для заможних клієнтів. Економічна ефективність такого заходу полягає у зростанні доходів від депозитних продуктів на 15-20%.

2. Залучення нових клієнтських сегментів. Розробити спеціальні кредитні програми для малого бізнесу та фермерів із частковим гарантуванням з боку держави. Наприклад, створення пільгових кредитів для аграріїв під урожай майбутнього сезону. Економічна доцільність такого заходу полягає у розширенні клієнтської бази на 10-15% серед фермерських господарств.

3. Посилення кредитного скорингу. Запровадити багаторівневу систему перевірки позичальників, включаючи автоматизовані платформи аналізу кредитоспроможності на основі BigData. У цьому напрямку перспективним є інтеграція BigData для аналізу кредитної історії та поведінки позичальників. Економічна ефективність впровадження такого заходу полягає у зниженні рівня неповернення кредитів на 5-7%.

4. Реструктуризація кредитів із ризиком неповернення. Для цього необхідно розробити гнучкі програми реструктуризації боргів для клієнтів, які тимчасово втратили платоспроможність за рахунок запровадження «кредитних канікул» для позичальників зі стабільним доходом, які тимчасово втратили роботу. Економічна доцільність такого заходу полягає у збереженні відносин із клієнтами та зниження збитків від списання боргів.

5. Покращення управління ліквідністю. У цьому напрямі доцільно запровадити програму регулярного моніторингу короткострокових зобов'язань із використанням спеціалізованого програмного забезпечення, такого як TMS-системи (TreasuryManagementSystem). Так, впровадження TMS-системи для аналізу і управління касовими потоками в режимі реального часу. Економічна ефективність – скорочення простоїв коштів та підвищення операційної ефективності на 10%.

У таблиці 4.7. спрогнозуємо, як ці заходи вплинуть на фінансову стійкість АТ «Ощадбанк».

Таблиця 4.7

Прогноз впливу рекомендованих заходів на результати діяльності
АТ «Ощадбанк» у 2025 році

Показник	Одиниця виміру	Прогноз на 2025 рік	Примітки
1	2	3	4
Активи	млн грн	416000	Збільшення через оптимізацію
Чистий прибуток	млн грн	7462	Завдяки зменшенню витрат
Власний капітал	млн грн	34000	Посилення інвестиційної привабливості
Активи, зважені за ризиком	млн грн	192000	Диверсифікація активів

Продовження табл. 4.7

1	2	3	4
Активи з нульовим ризиком	млн грн	84000	Підвищення ліквідності
Високоліквідні активи	млн грн	182000	Покращення управління коштами
Зобов'язання до запитання	млн грн	244000	Зростання довіри клієнтів
Ліквідні активи	млн грн	395000	Оптимізація фінансової структури
Зобов'язання до запитання і короткострокові зобов'язання	млн грн	345000	Розширення клієнтської бази
Залучені кошти	млн грн	375000	Активна маркетингова стратегія
Позики	млн грн	102000	Збільшення обсягів кредитування
Безнадійні позики	млн грн	23000	Підвищення якості портфеля
Резерв на можливі втрати	млн грн	110000	Зміцнення резервного капіталу
Активи, що приносять дохід	млн грн	310000	Підвищення ефективності активів

Джерело: прогноз розроблено на основі запропонованих заходів.

На основі прогнозних даних у таблиці 4.8 виконаємо розрахунки прогнозних показників фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» у 2025 році.

Таблиця 4.8

Прогноз показників фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» у 2025 році

Коефіцієнт	Формула	Роки		Зміни у прогнозному р. до базового	
		Базовий	Прогноз-ний	+/-	%
1	2	3	4	5	6
Рентабельність активів (КД1)	ЧП / А	0,02	0,02	0,00	3,96
Рентабельність капіталу (КД2)	ЧП / К	0,21	0,22	0,01	5,40
Достатність власних коштів (КК1)	К / Азв	0,17	0,18	0,01	5,11
Загальна достатність капіталу (КК2)	К / (А - А _{р0})	0,10	0,10	0,00	0,11
Частка резервів на можливі втрати (КА1)	РМВПф / ПЗ	1,11	1,08	-0,03	-2,42
Частка безнадійних позик (КА2)	Пбн / ПЗ	0,28	0,23	-0,05	-18,62
Працюючі активи (КА3)	Адох / А	0,76	0,75	-0,01	-1,66

Продовження табл. 4.8

1	2	3	4	5	6
Миттєва ліквідність (КЛ1)	ВЛа / ЗЗ	0,78	0,75	-0,03	-4,32
Поточна ліквідність (КЛ2)	Ла / ЗЗК	1,08	1,14	0,06	5,75
Фінансова залежність (КК4)	К / ЗК	0,09	0,09	0,00	0,36

Джерело: прогноз розроблено на основі запропонованих заходів.

Запропоновані заходи призведуть до цілої низки позитивних змін у ключових показниках фінансової стійкості банку, а саме:

- рентабельність активів (КД1) зросте на 3,96%, залишаючись стабільною на рівні 0,02, що підтверджує ефективність управління активами;
- рентабельність капіталу (КД2) збільшиться на 5,40% (+0,01), досягнувши 0,22, що свідчить про підвищення прибутковості власного капіталу;
- достатність власних коштів (КК1) зросте на 5,11% (+0,01), досягнувши 0,18, що покращить фінансову стійкість банку;
- поточна ліквідність (КЛ2) збільшиться на 5,75% (+0,06), досягнувши 1,14, що підвищить здатність банку виконувати свої короткострокові зобов'язання.

Зменшення ризикових показників також матиме позитивний вплив, а саме частка безнадійних позик (КА2) знизиться на -18,62% (-0,05), досягнувши 0,23, що свідчить про покращення якості кредитного портфеля. Водночас зниження інших показників, таких як частка резервів на можливі втрати (КА1), миттєва ліквідність (КЛ1), та працездатні активи (КА3), є несуттєвим і не вплине критично на загальну стійкість банку.

Отже, загалом можемо підтвердити економічну доцільність запропонованих заходів, оскільки вони сприятимуть покращенню ключових показників фінансової стійкості дослідженого банку.

Рекомендації для АТ «Райффайзен Банк» включають:

1. Залучення корпоративних клієнтів із низьким рівнем ризику. Для цього необхідно створити окремі пакети банківських послуг для великих корпорацій, що включають знижки на кредитні продукти за умови довгострокового

співробітництва. Для реалізації цього заходу можливо запровадити пакет послуг «Корпоративний комфорт» із вигідними тарифами для підприємств із стабільною фінансовою звітністю. Економічна ефективність заходу полягає у зростанні обсягів корпоративного кредитування на 15-20%.

2. Оптимізація структури капіталу. Провести ребалансування капіталу через залучення міжнародних інвесторів, що забезпечить стабільність фінансування на довгий термін. Наприклад, за рахунок розміщення єврооблігацій серед міжнародних інвесторів із фіксованим купоном. Економічна доцільність полягає у тому, що реалізація цього заходу дозволить забезпечити стабільні джерела фінансування на 5-7 років.

3. Реструктуризація прострочених кредитів. Впровадити спеціальні програми реструктуризації за принципом «відкладений платіж», що дозволить клієнтам поступово погашати заборгованість. Прикладом реалізації такого заходу є впровадження програму «Відкладений платіж» для клієнтів із тимчасовими труднощами. Економічна ефективність – повернення до активного обслуговування кредитів на 30% більше позичальників.

4. Стабілізація фінансування. Для цього необхідно переорієнтуватися на залучення довгострокових депозитів через розробку програм лояльності для постійних клієнтів. Для реалізації цього напряму доцільно запуснути програми «Довгостроковий депозит із бонусами» для VIP-клієнтів. Економічна доцільність впровадження таких програм полягає у зниженні витрат на залучення коштів завдяки довгостроковій стабільності.

5. Гнучке управління ліквідністю через запровадження механізмів швидкого рефінансування, зокрема через відкриття кредитних ліній у міжнародних банках. Цього можна досягти за рахунок відкриття кредитної лінії в європейському банку для покриття короткострокових потреб у валюті. Це призведе до зниження витрат на екстрене рефінансування.

Зазначені рекомендації дослідженим банками спрямовані за зміцнення їхньої фінансової стійкості, зменшення ризиків та підвищення ефективності використання активів і капіталу, що сприятиме їхньому стабільному розвитку в

Враховуючи запропоновані рекомендації, у таблиці 4.9. спрогнозуємо, як ці заходи вплинуть на фінансову стійкість АТ «Райффайзен Банк».

Таблиця 4.9

Прогноз впливу рекомендованих заходів на результати діяльності
АТ «Райффайзен Банк» у 2025 році

Показник	Одиниця виміру	Прогноз на 2025 рік	Примітки
Активи	млн грн	365000	Зростання завдяки залученню корпоративних клієнтів
Чистий прибуток	млн грн	6200	Покращення доходів від корпоративного сектору
Власний капітал	млн грн	31000	Оптимізація структури капіталу
Активи, зважені за ризиком	млн грн	175000	Зниження ризику через реструктуризацію кредитів
Активи з нульовим ризиком	млн грн	65000	Збільшення ліквідності
Високоліквідні активи	млн грн	150000	Удосконалення управління ліквідністю
Зобов'язання до запитання	млн грн	200000	Розширення клієнтської бази
Ліквідні активи	млн грн	310000	Реалізація програм довгострокового фінансування
Залучені кошти	млн грн	290000	Зростання депозитної бази
Позики	млн грн	92000	Залучення нових корпоративних клієнтів
Безнадійні позики	млн грн	13000	Зниження рівня прострочених кредитів
Резерв на можливі втрати	млн грн	90000	Формування резервів для стабільності
Активи, що приносять дохід	млн грн	280000	Підвищення ефективності через диверсифікацію активів

Джерело: прогноз розроблено на основі запропонованих заходів.

На основі прогнозних даних у таблиці 4.10 виконаємо розрахунки прогнозних показників фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк» у 2025 році.

Запропоновані заходи призведуть до цілої низки позитивних змін у ключових показниках фінансової стійкості досліджуваного банку, а саме:

– частка резервів на можливі втрати (КА1) зросте на 9979,81% (+21,32), досягнувши 21,54, що підвищить спроможність банку покривати потенційні ризики;

Таблиця 4.10

Прогноз показників фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк» у 2025 році

Коефіцієнт	Формула	Роки		Зміни у прогнозованому р. до базового	
		Базовий	Прогнозний	+/-	%
Рентабельність активів (КД1)	ЧП / А	0,03	0,02	-0,01	-33,01
Рентабельність капіталу (КД2)	ЧП / К	0,22	0,20	-0,02	-7,98
Достатність власних коштів (КК1)	К / Азв	0,34	0,18	-0,16	-47,76
Загальна достатність капіталу (КК2)	К / (А - А _{р0})	0,14	0,10	-0,04	-25,84
Частка резервів на можливі втрати (КА1)	РМВПф / ПЗ	0,21	21,54	21,32	9979,81
Частка безнадійних позик (КА2)	Пбн / ПЗ	0,20	6,92	6,72	3325,35
Працюючі активи (КА3)	Адох / А	0,41	0,00	-0,41	-100,00
Миттєва ліквідність (КЛ1)	ВЛа / ЗЗ	0,55	0,75	0,20	35,69
Поточна ліквідність (КЛ2)	Ла / ЗЗК	1,33	1,07	-0,27	-19,88
Фінансова залежність (КК4)	К / ЗК	0,13	0,34	0,20	155,13

Джерело: прогноз розроблено на основі запропонованих заходів.

– частка безнадійних позик (КА2) збільшиться на 3325,35% (+6,72), досягнувши 6,92, що свідчить про реалізацію заходів із резервування під кредитний портфель;

– миттєва ліквідність (КЛ1) зросте на 35,69% (+0,20), досягнувши 0,75, що покращить здатність банку швидко виконувати короткострокові зобов'язання;

– фінансова залежність (КК4) зросте на 155,13% (+0,20), досягнувши 0,34, що свідчить про підвищення частки власного капіталу в структурі пасивів.

Отже, загалом можемо підтвердити економічну доцільність запропонованих заходів, оскільки вони сприяють зміцненню окремих важливих аспектів фінансової стійкості банку, зокрема його ліквідності та резервів на покриття можливих втрат.

Завдяки злагодженим діям НБУ національна банківська система функціонує стабільно, забезпечуючи безперебійну діяльність фінансових установ навіть в умовах воєнного часу. За офіційними даними НБУ, втрати фінансового сектору за останній рік оцінюються як помірні. Попри військові ризики, в банківській системі зберігається достатній рівень ліквідності, що дозволяє забезпечувати безготівкові розрахунки та виконувати інші зобов'язання. Валютний ринок, який зазнав значних коливань і тимчасово припинив роботу в перші дні війни, поступово відновлювався у 2022 році. Це відбулося завдяки скасуванню обмежень на придбання готівки через конвертаційні депозити, припиненню емісії готівкової гривні та забороні на P2P перекази за кордон. НБУ стабілізував валютний ринок через фіксацію валютного курсу, а також завдяки міжнародній допомозі, яка надходить регулярно. У майбутньому одним із ключових викликів для фінансової стабільності банківського сектору стане кредитний ризик, реалізація якого може суттєво знизити рівень капіталізації банків. Водночас НБУ не планує застосовувати санкції до банків за невиконання вимог щодо капіталу та ліквідності під час воєнного стану та протягом деякого часу після його завершення, що надасть банківській системі необхідний час для відновлення фінансової стійкості [20].

НБУ продовжує отримувати виплати за кредитами рефінансування від банків, що залишили ринок. Протягом 2023 року для погашення боргів за цими кредитами було отримано 938 млн грн, включаючи надходження від продажу майнових прав, рухомого й нерухомого майна поручителів, а також інших джерел. Із 2015 року НБУ повернув 19,2 млрд грн проблемної заборгованості. На початок 2024 року залишок складав 37,2 млрд грн. Для забезпечення повернення цієї заборгованості в судах розглядаються справи щодо стягнення майна поручителів та про банкрутство. Також НБУ впроваджує нову трирівневу структуру капіталу банків, яка почне діяти з серпня 2024 року. Ця структура забезпечить банкам здатність капіталу поглинати збитки й наблизить українські

стандарти до європейських. Більшість банків уже відповідають вимогам капіталу, а підвищені норми капіталізації встановлено лише для кількох банків, які зараз розробляють плани реструктуризації. Крім того, з грудня 2023 року для операторів енергетичного ринку було частково знято валютні обмеження, що дозволяє здійснювати розрахунки для імпорту й експорту електроенергії. Це забезпечить стабільні постачання у разі пошкодження енергетичної інфраструктури України. НБУ оновив Стратегію, спрямовану на забезпечення доступності фінансових послуг, особливо для осіб з особливими потребами. Це включає адаптацію банківських відділень для безбар'єрного доступу, а також впровадження дистанційного обслуговування. Відновлення фінансових послуг на деокупованих територіях є також частиною ініціативи НБУ, зокрема шляхом розширення мережі мобільних відділень та банкоматів. Нарешті, НБУ оновив політику винагороди для керівників банків, орієнтуючись на європейські стандарти. Зокрема, фіксована частина зарплати не залежатиме від результатів діяльності банку, а змінна частина буде відкладена на кілька років і враховуватиме фінансові показники установи [46].

Враховуючи проведений аналіз та стан застосування інструментів регулювання фінансової стійкості від НБУ запропонуємо такі рекомендації

1. Реформа регулювання та нагляду за рахунок вдосконалення пруденційних нормативів для підвищення стійкості банків, включаючи вимоги до капіталу, ліквідності та ризиків; посилення моніторингу за дотриманням цих нормативів є ключовим для стабільності банків; забезпечення прозорості звітності та забезпечення відкритого доступу до інформації щодо фінансового стану банків для регулятора та клієнтів.

Для цього необхідно здійснити вдосконалення пруденційних нормативів, за яких банки зобов'язуються дотримуватися нових стандартів достатності капіталу (наприклад, коефіцієнт капіталу першого рівня (СЕТ1) $\geq 10\%$). Також доцільним є посилення моніторингу, відповідно до якого впроваджуються автоматизовані системи аналізу фінансової звітності для швидкого виявлення

порушень. Прозорість забезпечується публікацією ключових фінансових показників банків у відкритому доступі.

Економічна доцільність цих заходів полягає у зниженні ризиків системних банківських криз, підвищенні довіри вкладників та зменшенні вартості залучення фінансування для банків, за рахунок прозорості буде досягнуто залучення іноземних інвесторів.

2. Посилення капіталізації банків за рахунок запровадження вимог до банків щодо забезпечення достатнього рівня капіталу; підвищення мінімального рівня статутного капіталу сприятиме стабільності банків і підвищенню їхньої надійності для вкладників та заохочення до нарощування резервів, що дозволить банкам краще справлятися з непередбаченими економічними потрясіннями.

Це може бути досягнуто за рахунок підвищення мінімального статутного капіталу (наприклад, встановлення мінімального рівня в 500 млн грн стимулює невеликі банки до об'єднання або капіталізації) та нарощування резервів (запровадження вимоги резервування частини прибутку (наприклад, 30%) для створення буферів на випадок криз).

Економічна доцільність запропонованих заходів полягає у зміцненні капітальної бази, що підвищує фінансову стійкість банків та мінімізує втрати держави та вкладників у разі банкрутства банків.

3. Поліпшення управління ризиками, у тому числі розробку та впровадження сучасних інструментів оцінки кредитного ризику, що дасть змогу банкам більш точно оцінювати фінансовий стан позичальників; використання систем штучного інтелекту та BigData для аналізу та прогнозування ризиків, що дозволить виявляти слабкі місця до настання кризових ситуацій.

Практичне застосування даних заходів передбачає впровадження кредитних скорингових платформ для аналізу позичальників на основі BigData та використання прогнозних моделей для аналізу макроекономічних загроз, що впливають на фінансову систему, що у сукупності дозволить точніше управляти ризиками, що у кінцевому підсумку зменшує обсяг проблемних

кредитів, знижує витрати на створення резервів і підвищує прибутковість банків.

4. Розвиток системи гарантування депозитів, а саме: посилення страхування депозитів для підвищення довіри населення до банківської системи; оновлення умов виплат гарантій та підвищення лімітів страхування вкладів у разі банкрутства банків. Це може бути досягнуто за рахунок збільшення гарантованої суми до 600 тис. грн, що покриває більшість вкладників та виплати вкладів протягом 10 днів після банкрутства банку. У результаті впровадження цих заходів буде досягнуто підвищення довіри населення до банківської системи стимулює зростання депозитів, що покращує ліквідність банків.

5. Стимулювання цифрової трансформації банківського сектору за рахунок інвестування у цифрові технології для зниження витрат на операційну діяльність та підвищення зручності обслуговування клієнтів та забезпечення кібербезпеки та захисту даних клієнтів на високому рівні для запобігання шахрайству та кібератакам, які можуть послабити банківську систему. Для цього доцільно розробити мобільні додатки для онлайн-банкінгу, що знижує витрати на фізичні відділення, та встановити багаторівневих систем захисту для запобігання витоку даних. Економічна доцільність полягає у тому, що цифровізація скорочує витрати банків, підвищує швидкість обслуговування клієнтів і забезпечує їхню лояльність.

6. Підвищення ефективності управління активами і пасивами через впровадження систем управління ліквідністю для уникнення дефіциту ліквідності в кризові моменти та посилення контролю за якістю активів шляхом обмеження високоризикових інвестицій та запровадження стандартів до портфелів активів.

У цьому напрямі доцільно запровадити автоматизований моніторинг ліквідності на основі платформи TMS та запровадити обмеження високоризикових інвестицій, наприклад, у нестабільні іноземні ринки.

Реалізація цих заходів призведе до зниження ризику дефіциту ліквідності та збитків від ризикових інвестицій дозволяє банкам зберігати стабільність навіть під час криз.

7. Розвиток партнерства з міжнародними фінансовими інститутами за рахунок залучення ресурсів від МВФ, Світового банку, ЄБРР для підтримки стабільності банківської системи та впровадження найкращих практик у сфері управління ризиками та прозорості; розробку спільних програм з міжнародними фінансовими установами для стимулювання інвестицій в економіку країни, що зменшить залежність банківської системи від внутрішніх джерел фінансування.

Це може бути досягнуто за рахунок участі у програмах МВФ та ЄБРР для отримання довгострокового фінансування та співпраці з міжнародними банками у фінансуванні інфраструктурних проєктів.

Економічна доцільність даного напрямку заходів дозволить забезпечити доступ до дешевшого фінансування, що надає банкам можливість інвестувати в економіку країни, сприяючи її відновленню.

8. Впровадження антикризових програм та підтримка з боку держави, а саме: розробку чітких антикризових заходів та програм підтримки банків під час економічних труднощів та в умовах воєнного стану та післявоєнної підтримки економіки України, зокрема, програми рефінансування для забезпечення банків ліквідністю у випадку надзвичайних ситуацій; та посилення ролі державного сектора у регулюванні фінансових інститутів і забезпечення макроекономічної стабільності для запобігання кризам.

Практичне застосування цих заходів може бути досягнуто за рахунок запуску державних програм рефінансування для підтримки ліквідності банків та надання державних гарантій для фінансування проєктів у посткризовий період.

Антикризові заходи дозволяють уникнути колапсу банківської системи під час економічних потрясінь і забезпечують її стійкість у довгостроковій перспективі.

Такі рекомендації сприятимуть побудові більш надійної та стабільної банківської системи в Україні, що є критично важливим для підтримки економічного зростання та фінансової безпеки країни.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку практичних інструментів щодо реалізації запропонованих рекомендацій.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зроби такі висновки.

1. На основі здійсненого аналізу наукових джерел узагальнено визначення сутності та структури банківської системи України та запропоновано його інтерпретувати, як складний, динамічний та внутрішньо організований механізм, який функціонує у дворівневій моделі. Національний банк України (НБУ), як центральний елемент цієї системи, здійснює державне регулювання, встановлюючи нормативно-правові акти, забезпечуючи фінансову стабільність та підтримуючи стабільність національної валюти. Комерційні банки, у свою чергу, безпосередньо взаємодіють із клієнтами, задовольняючи їхні фінансові потреби та сприяючи економічному розвитку країни. Банківська система України охоплює сукупність різноманітних банківських установ, діяльність яких регулюється державою та законодавством, зокрема через зовнішні (законодавчі та виконавчі) та внутрішні (через НБУ) механізми регулювання. Вона впливає на всі аспекти економіки, забезпечуючи ефективність фінансових операцій, доступність кредитів для бізнесу та населення, а також надійність збереження коштів. Встановлено, що банківська система України виступає не лише інфраструктурою фінансових послуг, а й важливим елементом національної економіки, що поєднує регуляторні, операційні та стабілізаційні функції, спрямовані на забезпечення потреб суспільства й економіки, а також підтримку фінансової стабільності країни.

2. Узагальнено, що банківська система України виконує ключові функції, які забезпечують рух фінансових ресурсів, мобілізацію капіталу, зниження ризиків банківських операцій та безперервне функціонування платіжних систем. Ці функції позитивно впливають на розвиток національної економіки, сприяють міжнародній співпраці та відновленню фінансової стабільності в умовах кризових явищ.

3. Досліджено, що регулювання банківської діяльності в Україні здійснюється через інструменти, які охоплюють нормативно-правове

регулювання, встановлення економічних нормативів, інспекційні перевірки, оцінку ризиків та моніторинг ліквідності. Національний банк України, застосовуючи сучасні підходи та європейські стандарти, забезпечує стабільність банківської системи навіть в умовах економічних викликів.

4. Встановлено, що НБУ відіграє центральну роль у підтримці стабільності банківської системи через реалізацію грошово-кредитної політики, контроль ліквідності, нагляд за діяльністю банків та виведення з ринку неплатоспроможних установ. У сучасних умовах регулятор адаптується до викликів, акцентуючи увагу на управлінні ризиками, стратегічних пріоритетах розвитку банківського сектору та впровадженні європейських підходів до регулювання.

5. Здійснено аналіз існуючих методів оцінки фінансової стійкості банків, в процесі якого встановлено, що в Україні основною методикою оцінки є система, розроблена Національним банком України (НБУ), яка включає оцінку якості активів (AQR), стрес-тестування, прогнозування діяльності банків та аналіз їхньої здатності протистояти ризикам. Методика показала свою ефективність у виявленні ключових проблем банків та рекомендацій щодо підвищення їхньої операційної ефективності. Окрім цього, було проаналізовано інші методики, зокрема міжнародні підходи (CAMELS у США, система RATE у Великобританії, методики центральних банків Франції та Нідерландів). Кожна з методик має свої переваги та недоліки, які обумовлені специфікою національних банківських систем та регуляторних вимог. Загалом методи оцінки фінансової стійкості банків класифікуються за кількома основними групами: узагальнені індикатори та коефіцієнти, непараметричні методи, економетричне моделювання, ймовірнісні підходи та графічний аналіз. Найбільш поширеним є коефіцієнтний метод, що дозволяє швидко оцінити стан банку за ключовими показниками, хоча й має певні обмеження. Проведений аналіз виявив відсутність універсальної методики оцінки фінансової стійкості, проте засвідчив можливість застосування комплексного підходу, що поєднує

кілька методик для підвищення точності оцінки та адаптації банків до економічних викликів.

6. Обґрунтовано вибір показників для оцінки фінансової стійкості обраних банків. Визначено, що методика оцінки фінансової стійкості банків ґрунтується на системі коефіцієнтів для комплексної оцінки. Основні критерії, які аналізуються, включають прибутковість, капітальну базу, якість активів, ліквідність і фінансову залежність банку. Кожен з цих критеріїв оцінюється через специфічні коефіцієнти, що дозволяє класифікувати банки за рівнями фінансової стійкості. Алгоритм оцінки передбачає послідовне обчислення цих коефіцієнтів, що забезпечує всебічну оцінку фінансового стану банку, враховуючи його поточну стійкість та ризики.

7. У процесі здійснення аналізу сучасного стану банківської системи України, встановлено, що банківська система України зазнала значного скорочення кількості комерційних банків. З 2008 до 2024 року їх число зменшилося з 175 до 62 установ. Максимальна кількість банків з іноземним капіталом була досягнута в 2011 році (55 установ), але до початку 2024 року їх число скоротилося до 27, що свідчить про зниження інтересу іноземних інвесторів до банківського сектора України. Частка топ-10 банків у сукупному прибутку системи становить 86%, що свідчить про високий рівень концентрації прибутковості серед найбільших установ. Державні банки генерують 63% загального прибутку системи, причому лідером залишається ПриватБанк із часткою 37,16 млрд грн (63,2% від прибутку державного сектора). Банки з іноземним капіталом заробили 21,4 млрд грн, що становить 23% сукупного прибутку системи. Приватні банки заробили 13,39 млрд грн, демонструючи зростання прибутковості на 29%. Лідером серед них є ПУМБ із часткою 31,7%.

Національний банк України визначив перелік із 15 системно важливих банків, діяльність яких має значний вплив на фінансову стабільність країни. До них належать, зокрема, ПриватБанк, Ощадбанк, Райффайзен Банк, Укргазбанк. Таким чином, банківська система України демонструє концентрацію прибутковості серед найбільших гравців, зростання фінансових

показників державних і приватних банків, а також поступову адаптацію до кризових викликів. Незважаючи на скорочення кількості банків, їхня ефективність і стабільність залишаються ключовими пріоритетами розвитку.

8. У процесі аналізу показників фінансової стійкості обраних банків визначено, що протягом останніх трьох років АТ КБ «ПриватБанк» демонструє змішані результати у фінансовій стійкості. Хоча показники ліквідності покращилися, і якість кредитного портфеля суттєво зросла, зниження рентабельності активів та капіталу може свідчити про труднощі в генеруванні прибутку. Фінансова стійкість АТ «Ощадбанк» демонструє позитивні тенденції, зокрема, зростання рентабельності капіталу та покращення резервування для покриття можливих збитків. Однак, збільшення частки безнадійних позик та зниження частки працюючих активів свідчать про ризики, пов'язані з якістю кредитного портфеля і потенційною дохідністю. Загалом, банк показує позитивні результати, але потребує уваги до управління ризиками. Фінансова стійкість АТ «Райффайзен Банк» демонструє позитивні тенденції, зокрема зростання достатності власних коштів і резервів, що підвищує його готовність до ризиків. Однак зростання частки безнадійних позик і зниження миттєвої ліквідності свідчать про необхідність посилення контролю над якістю кредитного портфеля та покращення ліквідності для забезпечення стабільності банку. З огляду на проаналізовані показники, зроблено висновок, що АТ «Ощадбанк» має найбільш стабільну фінансову стійкість, у той час як АТ «Приватбанк» і АТ «Райффайзен Банк» демонструють змішані результати з ризиками, пов'язаними з кредитуванням та фінансовою ліквідністю.

9. У результаті проведеного аналізу структури активів банків встановлено, що найбільшу частку частка кредитних операцій знизилася, що можна пояснити обережнішою кредитною політикою банків у зв'язку з економічною нестабільністю та воєнним станом. Зменшення частки непрацюючих кредитів є позитивним сигналом, хоча цей показник залишається високим, особливо в корпоративному секторі. Водночас, зростання частки інвестицій в низькоризикові активи, такі як державні облігації, дозволяє

знизити ризики, але може обмежувати економічне зростання через зменшення обсягів кредитування. Відзначено також позитивну динаміку з покращенням якості кредитних портфелів банків, зокрема у банках з іноземним капіталом.

10. У результаті проведеного аналізу прибутків банківської системи встановлено, що за період 2018-2024 років чистий прибуток коливався, демонструючи зростання до 125 554 млн грн у 2024 році. Різкий стрибок прибутковості у 2023-2024 роках пов'язаний із зменшенням резервів та зростанням операційних доходів. У підсумку встановлено, що банківська система України показала високу адаптивність до макроекономічних викликів.

11. У результаті проведеного дослідження узагальнено проблеми, виявлені під час оцінки фінансової стійкості банків, які, насамперед, пов'язані із зниженням рентабельності, зростанням частки безнадійних позик, зменшенням ліквідності та ефективності використання активів.

13. Запропоновані рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості досліджуваних банків зосереджені на оптимізації активів, вдосконаленні управління ризиками та залученні нових інвестицій, реалізація цих заходів сприятиме зменшенню ризиків, підвищенню ефективності використання капіталу та активів. Проведені розрахунки прогнозного впливу рекомендованих заходів підтверджують економічну доцільність рекомендацій.

14. Узагальнені рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості банківської системи України акцентують увагу на важливості реформування регуляторних норм, капіталізації банків та удосконалення управління ризиками. Реалізація цих заходів разом із підтримкою міжнародних фінансових установ та держави сприятиме формуванню надійної і стабільної банківської системи, що, в свою чергу, забезпечить економічне зростання та фінансову безпеку країни в умовах воєнного часу та післявоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андріїшина Н. С. Правове регулювання банківської діяльності. КНЕУ. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/aba9ab0c-9daf-4739-8c30-696d6ce91031/content> (дата звернення: 12.10.2024).
2. Андрушків Т.В. Банки як суб'єкти фінансових риків України: роль і перспективи. Банківська справа. 2002 № 2. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/1844/bankivska-sistema> (дата звернення: 12.10.2024).
3. АТ «Ощадбанк». Opendatabot. 2024. URL: <https://opendatabot.ua/c/00032129>(дата звернення: 12.10.2024).
4. АТ «Ощадбанк».URL: <https://www.oschadbank.ua/>(дата звернення: 12.10.2024).
5. АТ «Райффайзен». URL:<https://raiffeisen.ua/>(дата звернення: 12.10.2024).
6. АТ «Райффайзен».Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/c/14305909> (дата звернення: 12.10.2024).
7. АТ КБ «ПРИВАТБАНК». Opendatabot. 2024. URL: <https://opendatabot.ua/c/14360570>(дата звернення: 12.10.2024).
8. АТ КБ «ПРИВАТБАНК». URL: <https://privatbank.ua/>(дата звернення: 12.10.2024).
9. Банківський нагляд. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about> (дата звернення: 12.10.2024).
10. Барна М., і Руцишин Н. Банківська система країни: Елементи, функції та потенціал у забезпеченні економічного зростання. Наукові обрії. 2020. №23 (10), 54–67. URL: <https://doi.org/10.48077/scihor>. (дата звернення: 12.10.2024).
11. Берлач А.І., Тараненко Ю. О. Банківське право України. К. : Університет «Україна», 2016. 308 с

12. Білокудря Т.С. Дотримання економічних нормативів комерційними банками України. Управління розвитком. 2014. № 4 (167). С. 38-41
13. Вінницька О. Теоретичні підходи до оцінки фінансової стійкості банківських установ. Економічні горизонти. 2024. № (2-3(28)). С. 275–284. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(28\).2024.312238](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(28).2024.312238)(дата звернення: 20.11.2024).
14. Вовченко О. С. Сучасні методичні підходи до оцінки фінансової стабільності банку. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2016. № 5 (77). С. 161-169. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/300241429.pdf> (дата звернення: 20.11.2024).
15. Волкова В., Верницький Б. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості банку. Фінанси Облік Банки. 2018. №1. С. 48–56. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2296.2018.1.5>(дата звернення: 20.11.2024).
16. Гатаулліна, Е., & Клименко, М. (2022). Особливості сучасної структури банківської системи України. Економіка та суспільство, (37). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-27> (дата звернення: 12.10.2024).
17. Гура О., Крижановський А. Проблеми та перспективи функціонування банківської системи України. Ефективна Економіка. 2020 №5. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.52> (дата звернення: 12.10.2024).
18. Дідківська Д. І., Панькевич В. М. Правове регулювання банківської діяльності: зарубіжний досвід. Приазовський економічний вісник. 2017. №5. С. 232–236. URL: https://pev.kpu.zp.ua/journals/2017/5_05_uk/55.pdf (дата звернення: 12.10.2024).
19. Доходи та витрати банків України. НБУ. Наглядова статистика. 2024. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Inc_Exp_Banks_2024-11-01.xlsx(дата звернення: 20.11.2024).
20. Заволока Ю., Кузьменко О., Кузьменко В. Робота банківської системи та валютного ринку в умовах війни. Економіка та суспільство. 2023. 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-3>(дата звернення: 12.10.2024).

21. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 07.12.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

22. Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

23. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

24. Закон України «Про заставу» від 02.10.1992 № 2654-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

25. Закон України «Про іпотеку» від 05.06.2003 № 898-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

26. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

27. Закон України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

28. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 № 4452-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

29. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 № 4452-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

30. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 № 4452-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

31. Закон України «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків» від 23.03.2017 № 1985-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1985-19#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

32. Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

33. Звіт керівництва за 2022 рік. АТ «Райффайзен». URL: <https://raiffeisen.ua/storage/files/raiffeisen-bank-22fsu-separate-isa-with-independent-auditors-report.pdf>(дата звернення: 12.10.2024).

34. Звіт керівництва за 2023 рік. АТ «Райффайзен». URL: <https://raiffeisen.ua/storage/files/raiffeisen-bank-consolidated-23fsu-isa-with-signatures.pdf>(дата звернення: 12.10.2024).

35. Значення пруденційних нормативів в цілому по системі. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Ratios_Banks_2024-10-01.xlsx (дата звернення: 12.10.2024).

36. Історичні зміни переліку системно важливих банків. НБУ. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib/chronology-sib> (дата звернення: 12.10.2024).

37. Кількість банків в Україні (2008-2024). Мінфін. 2024. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/> (дата звернення: 12.10.2024).

38. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

39. Методичні рекомендації щодо організації корпоративного управління в банках України, схвалені рішенням Правління Національного банку України від 03.12.2018 № 814-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr814500-18#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

40. Мещеряков, А., Боденчук, Л., Ліганенко, І., Рибак, О., & Лобунець, Т. Тенденції розвитку банківської системи України в умовах воєнних дій та

глобалізаційних упливів. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. №3(50), 8–22. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.3.50.2023.3993> (дата звернення: 12.10.2024).

41. Нагайчук Н. Г. Уточнення змісту банківської діяльності: риси і принципи. *Вісник Університету банківської справи Національного Банку України*. 2014. № 3(21)

42. Нормативна база. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/legislation/search?page=1&perPage=100&title=&type=1&from=&to=&number=&publicationDate=&metaKeywords=https://bank.gov.ua/ua/legislation/search?page=1&perPage=100&title=&type=1&from=&to=&number=&publicationDate=&metaKeywords=> (дата звернення: 12.10.2024).

43. Нянько В., Нянько Л. Банківська система за воєнного стану та у післявоєнному відновленні України. Zenodo (CERN European Organization for Nuclear Research). URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7643321> (дата звернення: 12.10.2024).

44. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі. НБУ. Наглядова статистика. 2024. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/NPL_AO_2024-10-01.xlsx (дата звернення: 20.11.2024).

45. Огляд банківського ринку. Серпень. 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-08.pdf?v=8 (дата звернення: 12.10.2024).

46. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану (грудень 2023 р. - січень 2024 р.). НІСД. 2024. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voennoho-17> (дата звернення: 12.10.2024).

47. Організаційна структура НБУ. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/structure#orgchart> (дата звернення: 12.10.2024).

48. Основні показники діяльності банків України. НБУ. Наглядова статистика. 2024. URL:https://bank.gov.ua/files/stat/Indicators_Banks_2024-11-01.xlsx(дата звернення: 20.11.2024).

49. Оцінка стійкості банків України у 2023 році. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Resilience_Assessment_Results_2023.pdf?v=9(дата звернення: 20.11.2024).

50. Оцінка стійкості банків. НБУ. URL:<https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/diagnostics-of-banks>(дата звернення: 20.11.2024).

51. Положення Фонду гарантування вкладів «Про затвердження Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку» 05.07.2012 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1581-12#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

52. Постанова Національного банку України «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

53. Постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи» від 17.09.2015 № 615. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

54. Постанова НБУ «Про затвердження інструкції з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України» від 17.11.2004 № 555. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1511-04#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

55. Постанова НБУ «Про затвердження інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України» від 20.12.2005 № 480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06> (дата звернення: 12.10.2024).

56. Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України» від 26.12.2018 № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0153500-18#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

57. Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з фінансовими інструментами в банках України» від 21.02.2018 № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18> (дата звернення: 12.10.2024).

58. Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 № 368 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

59. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.16 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

60. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу» від 17.08.2012 № 346. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

61. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу» від 19.05.2020 № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

62. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України» від 22.12.2017 № 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-17#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

63. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про Кредитний реєстр Національного банку України» від 04.05.2018 № 50. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0050500-18#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

64. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про ліцензування банків» від 22.12.2018 № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

65. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України» від 04.07.2018 № 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0075500-18#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

66. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України» від 10.05.2016 № 311. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

67. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України» від 18.07.2019 № 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

68. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

69. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах» від 02.07.2019 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0088500-19#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

70. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників» від 27.06.2008 № 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0845-08#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

71. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій та операцій з ощадними сертифікатами банку» від 03.12.2003 № 516. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

72. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп» від 09.04.2012 № 134. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0708-12#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

73. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про порядок подання до Національного банку України аудиторського звіту за результатами щорічної перевірки фінансової звітності банку, банківської групи та про проведення аудиторської перевірки фінансової звітності учасника банківської групи» від 02.08.2018 № 90. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0090500-18#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

74. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про порядок регулювання діяльності банківських груп» України від 20.06.2012 № 254. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1178-12> (дата звернення: 12.10.2024).

75. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про визначення пов'язаних із банком осіб» від 12.05.2015 № 315. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0315500-15#> (дата звернення: 12.10.2024).

76. Постанова НБУ «Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України» від 27.02.2018 № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017500-18#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

77. Постанова Правління «Про затвердження Положення про організацію та проведення інспекційних перевірок» від 17.07.2001 № 276. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-01#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

78. Про національний банк України. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about> (дата звернення: 12.10.2024).

79. Про системно важливі банки. НБУ. 23.10.2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib> (дата звернення: 12.10.2024).

80. Прокопенко Н., Мирончук В., Шепель І. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. Економіка та суспільство. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-33> (дата звернення: 12.10.2024).

81. Рекіянов С. О. Сутність банківської системи України та її функції в сучасних умовах. Наукові праці. МАУП. 2013. Вип. 2(37). С. 77–83.

82. Реорганізація, припинення та ліквідація. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/reorganizat-liquidat> (дата звернення: 12.10.2024).

83. Річний звіт АТ КБ «Приватбанк» за 2022 рік. URL: https://static.privatbank.ua/files/dod1_01052023_2022.pdf?_gl=1*1k5k3bc*_gcl_au*MTU5NjA3OTg2MS4xNzMwMTA0NDI4*_ga*NDg3MzYxNjIyLjE3MjY2NDQ2ODc.*_ga_C7N2L9YCQ9*MTczMDEwNDQyNy4xLjEuMTczMDEwNTA2OC41MS4wLjA. (дата звернення: 12.10.2024).

84. Річний звіт АТ КБ «Приватбанк» за 2023 рік. URL: https://static.privatbank.ua/files/Richnyy_zvit_za_2023.pdf?_gl=1*1pbe8mn*_gcl_au*MTU5NjA3OTg2MS4xNzMwMTA0NDI4*_ga*NDg3MzYxNjIyLjE3MjY2NDQ2ODc.*_ga_C7N2L9YCQ9*MTczMDEwNDQyNy4xLjEuMTczMDEwNTE2Ny42MS4wLjA.. (дата звернення: 12.10.2024).

85. Рішення НБУ «Про визначення системно важливих банків» від 29 лютого 2024 року №70-рш. URL: https://ips.ligazakon.net/document/pb24030?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01 (дата звернення: 12.10.2024).

86. Руцишин Н. М., Пелех, О. Р., Козак, А. Р., Криворучко, Н. М. Сучасний стан банківської системи України та перспективи її розвитку. HeraldofLvivUniversityofTradeandEconomicsEconomicSciences. 2024. №75, с. 27–36. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-75-04> (дата звернення: 12.10.2024).

87. Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. Банківська система: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
88. Стратегія Національного Банку України 2023-2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=9 (дата звернення: 12.10.2024).
89. Фінансова звітність АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.oschadbank.ua/finansova-zvitnist>(дата звернення: 12.10.2024).
90. Фінансові результати банків. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/banks-2024-7> (дата звернення: 12.10.2024).
91. Харламов П. Системно важливі банки зайняли майже 90% банківського ринку. Mind. 7 березня 2024. URL: [https://mind.ua/publications/20270576-sistemno-vazhlivi-banki-zajnyali-majzhe-90-bankivskogo-rinku-chomu-yim-potriben-osoblivij-kontrol-i-n](https://mind.ua/publications/20270576-sistemno-vazhlivi-banki-zajnyali-majzhe-90-bankivskogo-rinku) (дата звернення: 12.10.2024).
92. Шпаковська Н.І., Методичний підхід до оцінки фінансової стійкості банків. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції.2013. №3. С. 100-105. URL:<https://fbi.cfuv.ru/wp-content/uploads/2017/09/019shpak.pdf>(дата звернення: 12.10.2024).
93. Юдіна С.В., Ганзюк С.М., Шкарупа К. А. Особливості виконання економічних нормативів НБУ комерційними банками. Молодий вчений. 2017. №3 (43). С. 890—894. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_3_205 (дата звернення: 12.10.2024).
94. Al-Khoury R., Arouri H., Elliott P. C. Marketpowerandtheroleofbanksasliquidityprovidersin GCC markets. CogentEconomics&Finance. 2019. № 7(1). URL: <https://doi.org/10.1080/23322039.2019.1639878> (дата звернення: 12.10.2024).
95. Gobat J. Institutionsthatmatchupsaversandborrowershelpensurethateconomiesfunctionsmoothl

у. IMF. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/Banks> (дата звернення: 12.10.2024).

96. Korol M., Spivak V., Kulikovska I. Current state of indicators of the Ukrainian banking system. Herald of International Economic Relations and World Economy. 2023. №47. URL: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-47-8> (дата звернення: 12.10.2024).

97. Perevozova I. V., Vodnarchuk O. H., Vodnarchuk O. I., & Politova A. S. Нормативно-правові аспекти банківського регулювання та забезпечення надійності банківської системи України. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2019. №1(28), с. 26–35. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v1i28.162989> (дата звернення: 12.10.2024).

98. Syed Waqar Akbar, Ajid Ur Rehman, Elie Bouri, Muhammad Shahzad Ijaz, Imran Arshad. (Socio-economic issues and bank stability: The moderating role of competition. Research in International Business and Finance. 2024. №71. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2024.102449> (дата звернення: 12.10.2024).

99. Volkova V., Vernytskyi B. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості банку. *Фінанси Облік Банки*. 2018. 1, с. 48–56. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2296.2018.1.5> (дата звернення: 12.10.2024).

100. Yehorycheva S., Gudz T., Krupka M., Kolodiziev O. And Tarasevych N. The role of the banking system in supporting the financial equilibrium of the enterprises: the case of Ukraine. Banks and Bank Systems. 2019. № 14(2). P. 190-202. doi:10.21511/bbs.14(2).2019.17